

TAMPEREEN YLIOPISTO

Minna Ohtamaa

Mahdollisuus muuttua?

Aamulehden kulttuuritoimittajat äänessä muutosvuosien jälkeen

**Viestinnän, median ja teatterin yksikkö
Journalistiikan pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2016**

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

OHTAMAA MINNA: Mahdollisuus muuttua? Aamulehden kulttuuritoimittajat äänessä muutosvuosien jälkeen

Pro gradu -tutkielma, 106 s., 3 liitettä.

Journalistiikka

Toukokuu 2016

Kulttuurijournalismia koskevassa tutkimuksessa ja keskustelussa yksi sana on noussut ylitse muiden: kriisi. Kulttuurijournalismin ja kritiikin kehontuminen toistuvat puheenvuoroissa, joissa uumoillaan jopa kulttuurijournalismin kuolemaa. Kulttuurijournalismista käytävä keskustelu saa polttoaineensa journalismin murroksesta. Sanomalehtien laskevat levikit ovat pakottaneet mediatilat tekemään muutoksia, jotka koskevat myös kulttuuritoimituksia. Kulttuuritoimittajat joutuvat sopeutumaan uusiin vaatimuksiin, mikä on tehnyt kulttuurijournalismista aiempaa uutismaisempaa. Kritiikkien määrä sanomalehdissä on vähentynyt, ja kulttuurijournalismia tehdään yhä useammille alustoille.

Kulttuurijournalismin tekijöitä on tässä keskustelussa kuunneltu verrattain vähän. Tämän tutkimuksen tarkoitus on selvittää, mitä yhden suomalaisen kulttuuriosaston toimittajat ajattelevat alaansa koskevista muutoksista. Tutkimuskohteeni on Aamulehden kulttuuritoimitus, jossa on tapahtunut monia kulttuurijournalismin vaikuttaneita uudistuksia 2000-luvulla. Merkittävimpiä muutoksia ovat tabloidiin siirtyminen vuonna 2014 sekä erilaiset organisaatiomuutokset koko 2000-luvun ajan. Selvitän, mitä mieltä Aamulehden kulttuuritoimittajat ovat kriisipuheesta ja allekirjoittavatko he sen. Kulttuuriosaston uudistukset kertovat laajemmin myös toimittajan työn muutoksista. Kyseessä on haastattelututkimus, jota varten haastattelin yhteensä seitsemää kulttuuritoimittajaa keväällä 2015.

Tutkimus asettuu osaksi laajempaa kulttuurijournalistista tutkimusta sekä keskustelua median murroksesta. Tutkimuksen keskeinen lähtökohta on kulttuurijournalismin erityisyys journalismin lajina. Kulttuurijournalismi kietoutuu osaksi sekä neutraalia uutisperinnettä että subjektiivisuudesta ammentavaa kritiikkikirjoittamista. Näiden kahden ääripään välinen jännite on osa kulttuurijournalismin luonnetta, mikä vaikuttaa kulttuuritoimittajien työhön ja itseymmärrykseen ammatistaan.

Tutkimukseni päätulos on, että Aamulehden kulttuuritoimittajat ovat pääosin tyytyväisiä lehtensä tämänhetkisen kulttuurijournalismin tilaan. Heidän mielestään kulttuurijournalismin kriisistä puhuminen on liioittelua, mutta journalismin kriisi sen sijaan vaikuttaa kulttuurijournalismin tulevaisuuteen. Kriisipuhe näyttää ennemminkin olevan diskurssi, joka pitää kulttuurijournalismin elinvoimaisena. Haastateltavat peräänkuuluttavat kulttuuritoimittajien itsenäisyyttä ja asiantuntijuutta. Kulttuuritoimitusten välinen yhteistyö nähdään voimavarana. Aamulehdessä on siirrytty uutismaisesta kulttuurijournalismista esteettisempään suuntaan osittain tabloidiuudistuksen ansiosta. Haastatteluiden perusteella näyttää siltä, että toimitusorganisaation johdolla on olennainen vaikutus kulttuurijournalismin laatuun. Digitaalinen kulttuurijournalismi näyttäytyy uuden sukupolven agendana, jota ei vielä osata ottaa täydellisesti haltuun.

Asiasanat: kulttuurijournalismi, kulttuuriosasto, toimitustyö, organisaatiomuutokset, journalismi

SISÄLTÖ

1. Johdanto	1
1.1 Aamulehden ja kulttuuriosaston esittely	3
1.2 Tutkielman rakenne.....	5
2. Kulttuurijournalismin erityispiirteitä.....	7
2.1 Varhaista historiaa	8
2.2 Konfliktista konfliktiin.....	9
2.2.1 Poliittisen konfliktin vaihe 1945–1953.....	11
2.2.2 Sukupolvikonfliktin vaihe 1960–1969	12
2.2.3 Uudet poliittiset konfliktit	14
2.2.4 Esteettinen konflikti.....	15
2.3 Kriisin(kö) pyönteissä uudella vuosituhanalla.....	16
3.4 Paradigman vaihdos	19
2.5 Kuka on kulttuuritoimittaja?	25
2.6 Kriisipuhe kulttuurijournalismin polttoaineena	28
3. Journalistien muuttuva työ	30
3.1 Muuttuva organisaatio.....	32
3.2 Toimittajan identiteetti tuuliajolla	35
3.3 Toimittajat äänessä.....	38
3.4 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset.....	40
4. Aineisto ja menetelmä	43
4.1 Aineiston hankinta	43
4.2 Aineiston rajaus, yleistettävyyys ja luotettavuus	45
4.3 Aineistolähtöinen analyysi	48
5. Tulokset.....	48
5.2 Organisaatiomuutokset.....	51
5.2.1 ”Sylkykupin aika”	52
5.2.3 Kulttuuritoimituksen hyvät vuodet.....	56
5.2.3 Itsenäisyyden tarve ja ylemmät käskyt.....	58
5.2.4. Tiivistävä yhteistyö	60

5.3 Kulttuuritoimittaja työssään muuttuvalla kentällä	63
5.3.1 Lisääntyneet vaatimukset	63
5.3.2 Muuttuvat sisällöt	68
5.3.2 Kritiikin muodonmuutos	73
5.3.4 Identiteetti = toimittaja, joka kirjoittaa kulttuurista	76
5.4 Tulevaisuus	80
 6. Pohdinta ja päätelmät.....	86
6.1 Tulosten yhteenveto	86
6.1.1 Tilanne nyt: askel kohti esteettisyyttä	86
6.1.2 Muutokset jatkuvat	90
6.1.3 Tilanne tulevaisuudessa: sumupilven sisältä valoa päin.....	94
6.4 Tulosten yleistettävyys ja luotettavuus	97
6.5 Suuntia jatkotutkimukseen	100
Lähteet.....	102
Liitteet	107

1. Johdanto

Kesällä 2014 työskentelin Aamulehden kulttuuriosastolla – ja vaikutuin. Aamulehden kulttuuritoimittajat tuntuivat olevan innoissaan työstään ja kulttuurijournalismin kehityksestä. He kirjoittivat pitkiä, syvällisiä ja laadukkaita juttuja sekä tekivät näyttäviä sunnuntaireportaaseja. Olin ihmeissäni. Aiemmissa työpaikoissani olin saanut kulttuurijournalismin tekemisestä hyvin vastakkaisen mielikuvan. Kulttuuritoimitus tuntui olevan se osasto, josta aina ensimmäisenä leikattiin, kun yt-neuvottelut alkoivat. Jäljelle jääneet kulttuuritoimittajat tekivät usean ihmisen työn ja olivat huolissaan kulttuurijournalismin tasosta. Aamulehdessä tilanne oli päinvastainen. Kulttuuritoimitus oli kohtuullisen suuri. Ihmisillä oli verrattain paljon aikaa tehdä juttuja. Aamulehden kulttuuritoimittajat vaikuttivat olevan niin tyytyväisiä tilanteeseensa, että päätin alkaa jäljittää ilmiön taustalla olevia syitä. Ehkä Aamulehdessä tapahtuneet muutokset ja niiden tutkiminen voisivat hyödyntää kulttuurijournalismia laajemminkin. Päätelin, että parhaimmat vastaukset saan kysymällä kulttuuritoimittajilta itseltään, miten he onnistuvat tekemään niin hyviä sisältöjä.

Tämän pro gradu -tutkielman aiheena on Aamulehden kulttuuritoimitus. Tarkastelen kulttuuriosaston uudistuksia suhteessa Aamulehden muun uutisorganisaation ja koko journalistisen työn muutoksiin 2000-luvun aikana. Monet 2000-luvun toimitusuudistukset ovat vaikuttaneet Aamulehden kulttuuritoimituksen kulloiseenkin tilanteeseen. Tutkin viime vuosien muutosten vaikutusta kulttuuriosaston työhön sekä kulttuuritoimittajien käsityksiä osastonsa tilanteesta. Tarkoitukseni on myös vertailla Aamulehden kulttuuritoimittajien käsityksiä suhteessa muuhun suomalaiseen kulttuurijournalismiin. Haluan selvittää, meneekö kulttuurijournalismilla niin huonosti, kuin toisinaan annetaan olettaa.

Aamulehden koko 2000-lukua ovat leimanneet erilaiset uudistukset. Lehti siirtyi tabloidiin vuoden 2014 huhtikuussa. Edellisestä lehti uudistuksestaan ei ollut kovin paljon aikaa, sillä Aamulehdessä tehtiin sen historian suurin uudistus vuosina 2006–2007, jolloin myllättiin niin lehden ulkoasu kuin toimitusorganisaatio. Lisäksi Aamulehden kulttuurijournalismiin on vaikuttanut niin Alma Median yhteiskulttuuritoimituksen perustaminen vuonna 2012 kuin Lännen Median tuottama kulttuurijournalismi syksystä 2014 eteenpäin.

Aamulehden kulttuuriosasto ei ole suinkaan ainoa toimitus, joka olisi joutunut muuntautumaan viime vuosien aikana. Uudistuminen on erityisesti sanomalehdistön päivän sana. Erilaisia uudistuksia on perattu paljon niin mediassa kuin tutkimuksessakin. Syy on selvä, ja se on kuultu monta kertaa: journalismi on kriisissä. Uudistuksilla yritetään vastata jatkuvaan paineeseen, joka syntyy, kun päivälehtien lukijat vähenevät ja mainostulot putoavat. Muutoksen ajatellaan usein olevan askel parempaan päin.

Haluan selvittää, millaisia konkreettisia muutoksia uudistukset ovat aiheuttaneet ja mitä mieltä toimittajat ovat näistä muutoksista. Toisekseen toivon saavani vastauksen mieltäni askarruttavaan kysymykseen siitä, mitä maamme toiseksi suurimman päivälehden kulttuuritoimittajat ajattelevat alansa tulevaisuudesta. Kulttuurijournalismi, kuten muutkin journalismin lajit, on rämpinyt koko alaa koettelevan kriisin vuoksi – tai ainakin näin väitetään. Kulttuuritoimittajien määrä on vähentynyt monissa toimituksissa. Toisaalta yhteistyö kulttuuritoimitusten välillä on syventynyt, sillä jotenkin lehtien on yritettävä sisältöä tuottaa, vaikka väki vähenee. Kulttuuritoimittajien tulisi jatkuvasti miettiä, mihin suuntaan kulttuurijournalismia pitäisi viedä, jotta se kiinnostaisi lukijoita tulevaisuudessakin. Videojournalismi ja nettiuutiset ovat uusia tapoja luoda kulttuurijournalismia, mutta miten kulttuuritoimittajat suhtautuvat niiden tekemiseen?

Aamulehden kulttuuritoimitus tarjoaa kiinnostavan ja ajankohtaisen tutkimuskohteen. Uskon, että kaikki mediauudistukset kertovat aina siitä, mihin suuntaan journalismissa ollaan menossa. Esimerkiksi sanomalehtien siirtyminen tabloidiin on ollut maailmanlaajuinen ilmiö viime aikoina. Dramaattisimmin muutos tapahtui Isossa-Britanniassa, Ruotsissa ja Norjassa, missä keskeiset päivälehdet siirtyivät pienempään sivukokoon yhdessä aallossa. Formaattia muuttamalla lehdet ovat yrittäneet vastata laskevan levikin luomaan paineeseen. Usein muutosta on perusteltu tabloidin lukijaystävällisyydellä, käytettävyydellä ja kiinnostavuudella. (Pulkinen 2008, 69.) Näin puhuttiin myös silloin, kun Aamulehti siirtyi tabloidiin.

Jos yhden lehden uudistukset kertovat journalismin muutoksista, voi ajatella, että yksi kulttuuritoimitus voi paljastaa jotakin suomalaisen kulttuurijournalismin muutoksesta. Vaikka yksi tapaus ei kerro kaikkea käsiteltävästä ilmiöstä, voi sen kautta yrittää ymmärtää ja selittää laajempia kokonaisuuksia. Alasuutarin (2001) mukaan kulttuurintutkimuksessa ei ole välttämättä tarve tehdä yleistyksiä, vaan

etsiä suuria linjoja tai yleisesti tunnettuja mutta huonosti tiedostettuja asioita. Tärkeää on ilmiön selittäminen ja ymmärrettäväksi tekeminen, ei sen olemassaolon paljastaminen tai todistaminen. (Alasuutari 2001, 231–244.)

Valitsin kulttuurijournalismin tutkimukseni aiheeksi myös siitä syystä, että kulttuurijournalismia on tutkittu verrattain vähän. Väitöskirjansa kulttuurijournalismin muutoksesta tehneen Maarit Jaakkolan (2015) mukaan kulttuurijournalismi on alitutkittu ala, joka on säilynyt perifeerisenä ja vähän tutkittuna niin journalismin kuin taidetutkimuksen kentällä. Myöskään kansainvälisesti kulttuurijournalismi ei ole kovinkaan tutkittu ala. Sen sijaan kulttuurijournalismista on puhuttu paljon lehtien omilla sivuilla. (Jaakkola 2015; 17, 35.) Aivan viime vuosina kulttuurijournalistinen tutkimus on kuitenkin lisääntynyt ja lisääntynee edelleen (Kristensen & From 2015, 760). Kokonaisia kulttuuritoimituksia ei Suomessa ole haastateltu lukuun ottamatta Jaakkolan tutkimuksia, joita varten hän on sekä haastatellut Helsingin Sanomien kulttuuritoimittajia että tarkastellut toimituksen työtä etnografisesti. Koska kulttuurijournalismin tutkimus on näin ollen melko pääkaupunkipainotteista, on mielestäni hyvä katsoa muuallekin.

Kulttuurijournalismi ja sen kehitys valikoitui tämän tutkielman aiheeksi myös siitä henkilökohtaisesta syystä, että kulttuurijournalismi on minulle hyvin rakas laji. Kulttuurijournalismiin liittyy monia erityisiä piirteitä, jotka viehättävät minua. Haluan ymmärtää entistä paremmin kulttuurijournalismia ja kulttuuritoimittajia. Valitsin tutkimusmenetelmäkseni haastattelun, jonka avulla saan suoraa tietoa ihmisten kokemuksista. Tämän tutkimuksen pääosassa ovatkin Aamulehden kulttuuritoimittajat. Siksi on hyvä esitellä seuraavaksi lyhyesti Aamulehden ja sen kulttuuriosaston historiaa ja nykyisyyttä. Tämän luvun lopuksi esittelen tutkielmani rakenteen.

1.1 Aamulehden ja kulttuuriosaston esittely

Aamulehti on Pirkanmaan maakuntalehti ja Suomen toiseksi suurin seitsemänpäiväinen sanomalehti, jonka toimitus sijaitsee Tampereen keskustassa. Tällä hetkellä Aamulehden päätoimittajana työskentelee Jouko Jokinen. Aamulehti on mukana 12 maakuntalehden perustamassa Lännen

Mediassa.¹ Aamulehti oli alun perin kokoomuksen äänenkannattaja. Se on kuitenkin ollut sitoutumaton vuodesta 1992 lähtien. (Pietilä 2011, 436).

Aamulehden kulttuurijournalismin historia alkoi jo ennen varsinaisen kulttuuriosaston perustamista. Lehden ensimmäinen teatterikritiikki julkaistiin vuonna 1884. Kyseessä oli Suomalaisen teatterin vierailunäytös Jane Eyre. Vuosisadan alkupuolella kulttuurikirjoittelu oli vielä kohtalaisen satunnaista, vaikkakin muun muassa F. E. Sillanpää vaikutti Aamulehdessä. 1920-luvulle tultaessa Aamulehteä avusti suuri joukko tunnettuja kulttuuripersoonia, muun muassa Tampereen Työväen Teatterin johtajaksi myöhemmin noussut Eino Salmelainen. Varsinaisesta kulttuurijournalismista ei voinut kuitenkaan puhua 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä. Usein kulttuurikirjoittelu kilpistyi puffeiksi, jotka myös ohjasivat kritiikkejä. (emt., 142.)

Aamulehden kulttuurijournalismi otti askeleen eteenpäin, kun Olavi Veistjä siirtyi Aamulehden riveihin 1940-luvulla. Veistjästä tuli yksi Aamulehden historian vaikuttavimpia kulttuuritoimittajia. Veistjä profiloitui erityisesti teatterintuntijana ja konservatiivina, joka kirjoitti jokasunnuntaista Parras-teatteripakinaa. Hän seurasi teatterikenttää aktiivisesti ja vaikutti suomalaiseen teatteripolitiikkaan vuosien ajan. Toinen Aamulehden kulttuurijournalismin vaikuttajista oli Erkki Lehtola, josta tuli Aamulehden toimittaja 1960-luvun alussa. Lehtola toi kulttuurijournalismiin uusia tuulia ja edusti liberaalia nuorison ääntä. Myöhemmin hänestä tuli kulttuuritoimituksen esimies. Siinä tehtävässä hän toimi vuoden 1995 traagiseen kuolemaansa saakka. (emt., 143, 213.)

Aamulehden kultavuosia olivat erityisesti 1970–1980-luku, jolloin toimituksen koko ja levikki kasvoivat jatkuvasti. 1980-luvulla muodostettiin Aamulehti-yhtymä, johon Aamulehden lisäksi yhdistyivät Kauppalehti, Iltalehti ja Uusi Suomi. 1990-luvun lama iski toki Aamulehteenkin, mutta maakuntalehti kamposi ylös ja fuusioitui vuonna 1998 MTV:n kanssa, jolloin syntyi Alma Media -konserni. Muiden osastojen mukana myös kulttuuritoimitus kasvoi ja kehittyi. 1990-luvulta lähtien

¹ Lännen Media on Alma Media Kustannus Oy:n, Turun Sanomat Oy:n, I-Mediat Oy:n, Kaleva Oy:n, Keski-Pohjanmaan Kirjapaino Oy:n, Hämeen Sanomat Oy:n ja SLP Kustannus Oy:n maakuntalehtien yhteinen toimituksellisen sisällön tuotantoyhtiö. Lännen Media tuottaa sisältöä 12 maakuntalehteen, jotka ovat Aamulehti, Forssan Lehti, Hämeen Sanomat, Ilkka, Kainuun Sanomat, Kaleva, Keskipohjanmaa, Lapin Kansa, Pohjalainen, Pohjolan Sanomat, Satakunnan Kansa ja Turun Sanomat. Lisää tietoa Lännen Median sivuilla www.lannenmedia.fi.

kulttuuritoimituksen esimiehenä työskenteli muun muassa kulttuurivaikuttaja ja useaan kertaan palkittu toimittaja Maila-Katriina Tuominen. (emt., 446–449.)

2000-luvulle tultaessa Aamulehden kulttuurijournalismi aiheutti paljon keskustelua. Uusia suuntia haki muun muassa päätoimittaja ja entinen kulttuuritoimittaja Matti Apunen, joka halusi kammeta kulttuuritoimittajat osaksi muuta uutisorganisaatiota. Siihen aikaan toimituksessa jopa kiersi juoruja kulttuuritoimituksen lakkauttamisesta. Puheet jäivät huhuiksi, mutta Aamulehden kulttuuriosasto uudistettiin muun muassa yhdistämällä se osaksi Tänään-sivuja. (emt., 388–389.) Myöhemmin 2000-luvulla Aamulehden kulttuuriosasto oli jälleen myllerryksessä, kun kaikki Alma Median kulttuuritoimitukset yhdistettiin. Vuonna 2012 tehty uudistus jäi kuitenkin lyhytaikaiseksi, sillä vuoden 2014 syksyllä yhteistoimitus lakkautettiin. Alma Median kulttuuritoimitukset ovat kuitenkin jatkaneet juttuvaihtoa. Lisänsä kulttuuritarjontaan tuo vuonna 2014 perustettu Lännen Media, jolla on oma kulttuuriin erikoistunut toimittaja Helsingissä.

Tutkimusajankohtana keväällä 2015 Aamulehden kulttuuritoimituksessa työskenteli vielä seitsemän kulttuuritoimittajaa. Tällä hetkellä Aamulehden kulttuuritoimituksessa työskentelee kuusi toimittajaa, joiden esimiehenä toimii Markus Määttänen.

1.2 Tutkielman rakenne

Tutkimukseni keskeisin käsite on kulttuurijournalismi. Se on erityinen journalismin laji, jonka ymmärtämiseksi täytyy katsoa sekä menneisyyteen että nykyhetkeen. Myös oman tutkimuskohteeni ja -ongelmani kannalta on tärkeää ymmärtää, mikä tekee kulttuurijournalismista erityisen journalismin lajin. Lakonisesti todettuna kulttuurijournalismi kertoo tietenkin kulttuurista eikä esimerkiksi urheilusta, mutta pelkästään käsiteltävät aiheet eivät tee siitä poikkeuksellista muuhun journalismiin verrattuna. Erityisen kulttuurijournalismista tekee sen luonne: se on paitsi kulttuuriuutisointia, myös subjektiivisia kritiikkejä. Kulttuurijournalismiin ovat aina liittyneet arvottaminen, makukysymykset ja laajemmin kulttuurin merkitys yhteiskunnalle. Ehkä juuri siitä syystä kulttuurijournalismi on ollut melko tulenarka keskustelunaihe. Esimerkiksi koko oman opiskeluaikani olen saanut kuulla siitä, että ei kannata ryhtyä kulttuuritoimittajaksi, koska heillä ei ole töitä – kulttuurijournalismi kun on kriisissä.

Koska kyseessä on erityinen journalismin laji, esittelen kulttuurijournalismin erityispiirteitä luvussa 2. Käyn läpi kulttuurijournalismin historiallisia vaihteita mutta myös viimeaikaisen tutkimuksen päätuloksia. Esittelen myös olennaiset käsitteet, joilla kuvataan kulttuurijournalismin ristivetoa objektiivisen journalismin ja subjektiivisen kritiikin välillä. Luvun lopuksi käsittelen kulttuurijournalismin kriisipuhetta ja pyrin kartoittamaan, mistä kyseinen diskurssi johtuu.

Kulttuurijournalismi ei kuitenkaan ole tyhjiössä kyyhöttävä journalismin muoto. Kulttuuritoimittajat ovat toimittajia siinä missä muutkin journalistit, ja heidän työhönsä vaikuttavat media-alalla tapahtuvat muutokset. Journalistinen työ on muuttanut luonnettaan 2000-luvun aikana. Digitalisaatio on yksi syy siihen, miksi journalismi ja koko yhteiskunta muuttuvat kovaa vauhtia. Siksi esittelen luvussa 3 toimittajan työssä tapahtuneita yleisiä muutoksia. Koska haastattelen omassa tutkimuksessani kulttuuritoimittajia, käyn läpi muita viime vuosien tutkimuksia, joissa toimittajia on haastateltu heidän työstään. Vertailen hiukan näitä tutkimuksia omiin tuloksiini. Lisäksi esittelen toimittajan identiteettiin liittyviä tutkimuksia, sillä kulttuuritoimittajan identiteetti on yksi keskeinen kysymys tutkimuksessani.

Luvussa 4 esittelen menetelmäni, eli teemahaastattelun. Päädyin teemahaastattelun tekemiseen, koska uskon niin saavani parhaiten tietoa kulttuuritoimittajien kokemuksista. Vaikka teemahaastattelu ei ole kenties paras keino objektiivisen tiedon hankintaan, se sopii hyvin tämän tutkielman kaltaiseen tapaustutkimukseen, jossa selvitetään ihmisten ajatuksia jostain tietystä asiasta. Siksi myös analyysimenetelmäni on aineistolähtöinen. Esittelen aineistolähtöisen analyysin perusperiaatteet luvun 4 lopuksi.

Luvussa 5 esittelen haastattelututkimukseni päätulokset. Olen koonnut tulokset kokonaisuuksiin, jotka noudattelevat melko pitkälti teemahaastatteluiden teemoittelua. Käyn läpi niin toimitusorganisaation muutoksia kuin kulttuuritoimittajan työn uusia haasteita. Tässä luvussa kulttuuritoimittajat pääsevät ääneen. Lukuun olen kerännyt kuvaavimpia sitaatteja haastatteluista. Luku 6 puolestaan sisältää yhteenvedon lisäksi tulosten syvällisempää tulkintaa ja pohdintaa. Tutkielman lopuksi pohdin, millainen tulevaisuus kulttuurijournalismilla voisi olla ja esittelen suuntia jatkotutkimukselle.

2. Kulttuurijournalismin erityispiirteitä

Taidearvostelut ovat lehtien sivuilla kuin toteemit intiaanien hautausmaalla: ne katsovat rävähtämättä yhteen suuntaan. 'Ensi kerralla tulta', otsikoi James Baldwin kirjansa 1960-luvulla. Näkisipä edes tulitikun rahinan ja raapaisun, joka hetkeksi sytyttäisi lukijan mielenkiinnon.

Päättääkseni esitykseni yleiseen optimismiin: eniten kritiikkiämme vaivaa jokin kummallinen keskiarvoisuus, keskivertoisuus ja keskiluokkaisuus. Optimismia on se, että ainoa suunta tästä on ylöspäin, kohti kritiikkejä, jotka osoittavat, että niitä ovat kirjoittaneet elävät ihmiset.

(Lehtola 1987, 133.)

Näin kärkevin sanankääntein moitti kulttuuritoimittaja Erkki Lehtola (1937–1995) kritiikin tilaa ja kulttuurijournalismia Turun Sanomissa 1980-luvun loppupuolella. Ei mitään uutta auringon alla, tekisi mieli sanoa, sillä kulttuurijournalismin tila on aiheuttanut keskustelua yhtä kauan, kuin se on ollut olemassa. Kulttuurijournalismin tutkija Maarit Jaakkola (2015) kirjoittaa väitöskirjansa johdannossa siitä, kuinka kulttuurijournalismi näyttää keskustelun perusteella olevan vähintäänkin henkitoreissaan. Kun katsoo viimeaikaisten kulttuurijournalismia käsittelevien seminaarien, luentojen ja workshoppien otsikoita, viesti näyttää olevan selvä: kulttuurijournalismi on kriisissä. (Jaakkola 2015, 15.) Kulttuurijournalismin keskustelupaneelissa² puidaan sitä, onko kulttuurijournalismi pinnallistunut menovinkeiksi ja kuinka kepeytyminen on vaikuttanut kulttuurijournalismin laatuun.

Tutkimukseni keskeisin käsite on kulttuurijournalismi. Kulttuurijournalismin kriisi on puolestaan yksi tämän tutkimuksen pääpoluista. Selvitän tutkimuksessani, mitä mieltä Aamulehden kulttuuritoimittajat ovat kulttuurijournalismin muutoksista ja ajattelevatko he itse kulttuurijournalismin olevan kriisissä. Lisäksi pohdin sitä, mitä kulttuurijournalismin muutos kertoo journalismin muutoksesta. Koska sekä kulttuuri että journalismi ovat käsitteinä jokseenkin monitulkintaisia, avaan seuraavassa luvussa kulttuurijournalismin käsitettä oman käsitykseni valossa. Esittelen kulttuurijournalismin historiaa ja

² Yleisölle avoin kulttuurijournalismin paneeli järjestettiin Tampereen yliopistolla 16.4.2015. Paneelikeskustelun tarkoituksena oli pohtia kulttuurijournalismia tutkimuksen näkökulmasta. Keskustelijoina paneelissa olivat Maarit Jaakkola (Tampereen yliopisto), Vesa Siren (Helsingin Sanomat), Mikko Meriläinen (Soundi), Mikko Mattlar (Jyväskylän yliopisto) ja Markus Mantere (Taideyliopiston Sibelius-Akatemia). Keskustelua veti Tampereen yliopiston CMT-yksikön johtaja Heikki Hellman. Paneelikeskustelu oli osa musiikintutkijoiden järjestämää valtakunnallista Musiikki ja toiminta -symposiumia.

kulttuurijournalismissa tapahtuneita muutoksia sekä tutkimuksellisista että toimituksellisista lähtökohdista.

Lähtökohtaisesti tarkoitan kulttuurijournalismilla sanomalehdissä säännöllisesti julkaistua journalistista kokonaisuutta, joka käsittelee pääasiassa taiteen eri muotoja ja jossain määrin viihdettä. Sanomalehdissä kulttuuriolosasto on usein merkitty vinjetillä, kuten ”kulttuuri” tai ”taide ja viihde”. Vaikka kulttuuria käsittelevää sisältöä saattaa olla myös sanomalehtien muissa osissa, kuten Aamulehden keskiviikkoisin ilmestyvillä Menot-sivuilla, tässä tutkimuksessa tarkoitan kulttuurijournalismilla lehden kulttuuritoimituksen tuottamaa sisältöä.

Kulttuurijournalismista on erityinen journalismin laji, sillä se kietoutuu yhteen kulttuurikritiikin kanssa. Kritiikki puolestaan eroaa perinteisestä journalismista mielipiteellisyytensä vuoksi. Vaikka kulttuurisivuilla erotetaan mielipiteet ja muut jutut toisistaan, jollain tavalla subjektiivinen kritiikki ja (ainakin näennäisen) objektiivinen journalismi kulkevat käsi kädessä. Kulttuurijournalismista tekee erityisen myös sen itsenäinen asema suhteessa muuhun uutisjournalismiin. Kulttuuritoimittajat on perinteisesti nähty hiukan erilaisina toimittajina kuin uutistoimittajat: jonkinlaisina oman tiensä kulkijoina, journalismin ja taiteen välimaastossa seilailevina kulttuurin advokaatteina (ks. esim. Forde 2003; Harries & Wahl-Jorgensen 2007; Hurri 1993; Jaakkola 2010, 2012, 2015).

Seuraavaksi esittelen kulttuurijournalismin historiaa. Kulttuuriolosastot vakiintuivat Suomessa verrattain myöhään, sillä pitkään kulttuuriuutisia ja -arvosteluja tehtiin muiden uutisten joukkoon. Arvosteluja kirjoittivat usein taide-elämän asiantuntijat, minkä vuoksi itse kulttuuritoimittajan työkuva syntyi vasta myöhemmin. Tämä jako asiantuntijoihin ja toimittajiin on vaikuttanut kulttuurijournalismiin koko sen historian ajan. Siksi on mielestäni perusteltua käydä läpi historiaa seikkaperäisesti, joskaan ei kaikkiin yksityiskohtiin syvällisesti pureutuen. Esittelen ensin kulttuurijournalismin varhaista historiaa, minkä jälkeen käsittelen historiaa alalla tapahtuneiden konfliktien ja ristiriitojen (ks. Hurri 1993) kautta.

2.1 Varhaista historiaa

Kulttuurijournalismin historia on yhtä pitkä kuin on lehdistön historia. Kulttuurikirjoittelu on kuitenkin vanhempi ilmiö kuin erilliset kulttuuriolosastot. Kulttuurijournalismin alkuaikoina lehdissä ei ollut

varsinaisia kulttuuriosastoja, vaan tekstit sijoitettiin milloin ne mihinkin parhaiten mahtuivat. Vanhimmat kulttuuriin liittyneet kirjoittelut liittyivät tavallisesti kirjallisuuteen. Esimerkiksi Suomessa latinan- ja ruotsinkielisiä kirjallisuuskritiikkejä kirjoitti Henrik Gabriel Porthan jo 1700-luvulla. (Hurri 1993, 13.) 1800-luvulle tultaessa kirjallisuusarviot olivat kuitenkin vielä ennemmin poikkeus kuin sääntö (Leino-Kaukiainen 1989, 24). Kuten edellä mainitsin, myös Aamulehden varhainen kulttuurijournalismi heijasteli yleistä kehityslinjaa: kritiikeille ei ollut varsinaisesti omaa osastoa, vaan kulttuuria käsittelevät jutut ilmestyivät milloin missäkin.

Kirjallisuuskritiikkien ohella jo varhain kirjoitettiin myös teatteri- ja musiikkiarvosteluja. Neljän yhä hallitsevan taidelajin – kirjallisuuden, musiikin, teatterin ja kuvataiteen – kritiikit ja esittelyt vakiintuivat käytännöksi suurimmissa päivälehdissä 1800-luvun loppupuolella, jolloin myös ensimmäiset kulttuuriosastot ilmestyivät sanomalehtiin. Kulttuurijournalismin ja laajemmin koko sanomalehdistön kehitys liittyy suomalaisen kansallisaatteen ja kansallisten kulttuuri-instituutioiden luomiseen vuosisadan vaihteen tietämillä. Esimerkiksi Kansallisteatteri perustettiin vuonna 1873, ensimmäinen sinfoniaorkesteri 1882 ja samana vuonna myös Sibelius-Akatemian edeltäjä Helsingin musiikkiopisto. (Hurri 1993; 13, 14.)

Vaikka kulttuurikirjoittelu oli tärkeä osa toimituksellista työtä, ei kulttuurijournalismin ammatillinen eriytyminen tapahtunut hetkessä. 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun kulttuurikritikot eivät yleensä olleet toimittajia, vaan alansa asiantuntijoita. Vasta kun toimitustyötä alettiin yleisemmin organisoida 1900-luvulla, alettiin puhua kulttuuritoimittajista. Lopullisesti kulttuuritoimittajan käsite vakiintui lehtitaloihin 1950-luvun paikkeilla. Kulttuurijournalismin erityispiirteinä on pidetty osaston arvostelijavaltaisuutta ja lehden ulkopuolisten avustajien käyttöä. (emt., 14.)

2.2 Konfliktista konfliktiin

Vaikka kulttuuritoimitukset vakiintuivat osaksi suomalaista lehdistöä sodanjälkeisinä vuosina, ei kulttuurijournalismia suinkaan tehty yhtenäisenä rintana. Päinvastoin: vuosikymmenten aikana kulttuuritoimittajat ovat ottaneet yhteen niin ideologisissa kuin esteettisissä kysymyksissä. Kulttuurijournalismin historiaa tarkastellessa näyttääkin siltä, että kulttuurijournalismi on aika ajoin

ollut hyvin tulenarka puheenaihe, jossa on riittänyt kiisteltävää. Licensiaatintyössään Merja Hurri (1993) analysoi kulttuurijournalismin kentällä tapahtuneita konflikteja niin lehtien välillä kuin kulttuuritoimitusten sisällä. Hurrin mukaan kulttuuriosastojen välillä ja sisällä on ollut vuosien aikana havaittavissa ainakin kolmenlaisia konflikteja:

1. *Poliittinen konflikti* tarkoittaa yhteiskunnallisia puoluepoliittisia vastakkainasetteluja. Ne voivat heijastua yksittäisten toimittajien tai kokonaisten lehtien välisinä yhteenottoina. Eri aikoina poliittisten konfliktien jyrkkyys vaihtelee huomattavasti.
2. *Sukupolvikonfliktilla* Hurri tarkoittaa etujen ja arvojen välistä ristiriitaa, joka kärjistyy, kun alalla pitkään toimineet ”vanhat” kulttuuritoimittajat kohtaavat ”nuoret” toimittajat. Sukupolvikonflikti voi ilmetä esimerkiksi toimituksen sisäisinä vastakkainasetteluina.
3. *Esteettinen konflikti* on Hurrin mukaan puhtaasti taiteellisten käsitysten eroista johtuvia ristiriitoja. Usein esteettiset konflikteja voi olla hankala erottaa sukupolvikonflikteista, sillä eri toimittajasukupolvien edustajilla saattaa olla hyvin erilaiset kulttuurikäsitykset ja ymmärrys siitä, millainen taide ylipäättään ymmärretään taiteeksi. (emt., 55.)

Hurrin lisäksi ainakin Ilkka Arminen (1989) on tutkinut kulttuurijournalismissa puhjenneita konflikteja. Hänen tutkimuksensa kohteena ovat niin kutsutut kulttuurisodat, joilla hän tarkoittaa korkeakulttuurin tapahtumia ja niistä seuranneita väittelyitä. Usein kulttuurisotaa leimaa vastakkaisten mielipiteiden pitkä ketju, joka väistämättä vaikuttaa tapahtumaan vastaanottoon. Hyvä esimerkki kulttuurisodasta on Väinö Linnan Tuntemattomasta sotilaasta (1955) alkanut kirjallisuusarvostelujen ryöppy, jossa vastakkain asettuivat Linnan kannattajat ja tuomitsijat. (Arminen 1989; 8, 81.)

Esittelen seuraavaksi Hurrin konfliktityypit pääpiirteissään. Niiden kautta pystyy vetämään suomalaisen kulttuurijournalismin historian päälinjat nimenomaan vastakkainasettelujen kautta. Vastakkainasettelut puolestaan paljastavat kulttuuriosastojen esteettiset ja ideologiset linjat eri aikoina. Täytyy ottaa huomioon, että Hurrin licensiaatintyössä on tarkasteltu pelkästään pääkaupunkiseudulla ilmestyneitä sanomalehtiä – joita tosin oli aiemmin nykyistä enemmän. Konfliktien esittely ei kerro koko totuutta suomalaisen kulttuurijournalismin historiasta: ei maantieteellisen edustavuutensa takia, mutta ei myöskään siksi, että historia on toki paljon muutakin kuin kädenvääntöä ja nokittelua. Hurri ei tutkinut suomalaisen kulttuurijournalismin koko kenttää, joten esimerkiksi Aamulehden kulttuuriosaston

vaiheet voivat poiketa Hurrin esittämistä linjoista. Helsingiläislehdistöllä on kuitenkin uskoakseni ollut suuri vaikutus suomalaisen kulttuurijournalismin kehitykseen. Siksi konfliktien maailmaan on hyvä syventyä hetkeksi.

Lisäksi on huomionarvoista, että vaikka seuraavissa luvuissa esiteltävät konfliktit ovat ”menneen ajan maailmaa”, on niillä merkitystä myös nykyisen kulttuurijournalismin ja tämän tutkimuksen kohteena olevan Aamulehden kulttuuritoimituksen kannalta. Konfliktit kertovat hyvin olennaisen asian kulttuurijournalismin luonteesta: kulttuurijournalismi ei ole koskaan ollut harmoninen, stabiili journalismin muoto. Se on aina aiheuttanut keskustelua ja jopa erimielisyyksiä. Myös Aamulehden kulttuuriosasto on osa jatkuvaa keskustelua. Aamulehden kulttuurijournalismista on neuvoteltu niin lehden sisällä kuin toimituksen ulkopuolella. Voi ajatella, että nykypäivän keskustelu on jatkumoa kaikille niille pienille ja suurille väännöille, joita kulttuuritoimittajat ovat vuosisadan aikana käyneet.

2.2.1 Poliittisen konfliktin vaihe 1945–1953

Sodan jälkeen Suomessa vallitsi poliittinen kahtiajako, joka heijastui myös kulttuurikenttään. Tätä kautta Hurri nimittää poliittisen konfliktin kaudella. Sen aikana ristiriidat kärjistyivät erityisesti lehtien välillä, eivät niinkään toimitusten sisällä. Erityisesti Suomen Kansan Demokraattisen Liiton (SKDL) edustaman radikaalin vasemmiston ja konservatiivisemman oikeiston välillä kipinöi. SKDL korosti uutta kulttuurisuuntausta sodanjälkeisissä olosuhteissa. Oikeiston ja pitkälti myös sosialidemokraattien mielestä kulttuurin tuli olla ennen kaikkea kansallisen yhteishengen luoja ja jälleenrakennuksen kantava voima. Tämä oikeiston ja vasemmiston välinen näkemysero heijastui myös lehdistössä. Vasemmistolaisia lehtiä edustivat SKDL:n ja Suomen Kommunistisen Puolueen SKP:n äänenkannattaja Vapaa Sana (1944–1956) sekä sosiaalidemokraattien Suomen Sosialidemokraatti (1895, nyk. Demokraatti). Oikeistolaista linjaa vetivät konservatiivinen Uusi Suomi, nuorsuomalaisesta perinteestä ammentava Helsingin Sanomat ja maalaisväestön Maakansa. (Hurri; 58–66, 69.) Niin ikään Armisen (1989, 157) mukaan toisen maailmansodan jälkeisessä kulttuurisodassa – kuten hän konfliktia nimittää – oli kyse ennen kaikkea Suomi-kuvan luomisesta. Porvarilliset arvot, koti, uskonto ja isänmaa joutuivat vasemmiston kynsissä koetukselle.

Kulttuurijournalismissa erilaiset näkemykset korostuivat erityisesti kirjallisuusarvioissa. Usein vastakkain olivat Vapaan Sanan radikaali ja sosialistisia arvoja korostavat kritiikki sekä oikeistolehtien

konservatiivisempi näkökulma. Lisäksi kärkeästä keskustelua aiheutti teatteri. Vapaa Sana oli ottanut erityistehtäväkseen valvoa sitä, kuinka muut lehdet kirjoittivat Suomen Työväen Teatterin (1947–1957) esityksistä. Vapaa Sana syytti muita lehtiä säännöllisesti: milloin ne eivät ylimalkaan kirjoittaneet Suomen Työväen Teatterista, milloin kritiikit taas olivat poliittisista syistä liian kielteisiä. (Hurri 1993, 69–74.)

Teatteri- ja kirjallisuusväittelyn lisäksi säännöllistä kähinää aiheutti kiista sananvapaudesta. Jälleen vastakkain olivat Vapaa Sana ja porvarilehtien kulttuuritoimitukset. Vapaan Sanaan mukaan oikeistolehdet kavensivat kritiikoidensa sananvapautta boikotoissaan vasemmistolaisia näkemyksiä. Toisaalta samaa nähtiin myös toisinpäin: myös oikeisto osasi käyttää sananvapauskysymystä lyömäaseenaan. Omalle näkökannalle kielteinen kritiikki nähtiin automaattisesti poliittisena ohjailuna, ja siitäkös oli helppo syyttää sananvapauden kaventamisesta. Sananvapauden lisäksi polemiikkia aiheuttivat kysymykset arvostelijoiden jääviydestä. 1940–1950-luvuilla oli varsin tyypillistä, että sanomalehtien taidearvostelijoilla oli myös ammatillisia sitoumuksia Toisin sanottuna kirjallisuusarvosteluja kirjoittavat olivat itsekkin kirjailijoita, kuvataidekriitikot taiteilijoita ja niin edelleen. Taiteilija-arvostelujen ongelmat tunnustettiin, mutta silti ne olivat vallitseva tapa. (emt., 81–84.)

2.2.2 Sukupolvikonfliktin vaihe 1960–1969

Siinä missä poliittiset konfliktit olivat lehtien välisiä, sukupolvikonfliktit äityivät usein toimitusten sisällä. Hurrin (1993) mukaan ensimmäiset sukupolvikonfliktin merkit ilmaantuivat kulttuuriosastoille jo 1950-luvun alkupuolella, jolloin vastakkain asettuivat nuoret, pahennusta herättävät modernistit ja vanhat kritiikot. Kuitenkaan ensimmäiset sukupolvien väliset yhteenotot eivät olleet likipitäänkään niin radikaaleja, kuin mitä niistä tuli 1960-luvun aikana. (emt., 90–91.) Myös Armisen (1989, 138) mukaan 1960-luvun kulttuurisodan kulttuuriset jäsennykset olivat huomattavasti syvempiä kuin aiemmat väittelyt.

Taiteesta, kritiikistä ja kulttuurijournalismista tuli yhä useammin ideologisen keskustelun aihe. Kulttuuriradikalismi leimasi nuoria kulttuuritoimittajia, minkä tähden kulttuuritoimituksissa ajaututtiin konflikteihin. (Hurri 1993, 90–91, 118.) Vuosikymmentä leimasi muutoinkin kärjekäs keskustelu kirjallisuudesta – puhuttiin kirjasodista, jotka lukeutuvat myös Armisen (1989) mainitsemiin

kulttuurisotiin. Sodan kokeneet ja sodan kokemattomat sukupolvet asettuivat vastakkain (Arminen 1989, 86). Kipakka kulttuurikeskustelu heijasteli siis yhteiskunnallista ilmapiiriä yleisemminkin. Konfliktit eivät johtuneet kulttuurijournalismin muutoksesta sinällään, vaan politiikan ja yhteiskunnallisen keskustelun muutoksista. Voidaan ajatella, että kulttuurijournalismin sisäisen kädenvääntö heijasteli hyvin kuvaavasti suurempia käännekohtia, joita suomalainen yhteiskunta sodan jälkeen kohtasi.

Nuorten toimittajien arvomaailma ja journalistiset käytännöt poikkesivat selvästi edellisen sukupolven tottumuksista. Nuorten journalistien pyrkimykset heijastelivat uutta aikaa ainakin kolmella tavalla: 1) keskustelun lisääntymisenä, 2) subjektiivisena ja epäsovinmaisempaan kirjoitteluna sekä 3) yhteiskunnallisen ja kulttuuripoliittisen otteen suosimisena perinteisen esteettisen kritiikin sijaan. Uusi tapa tehdä kulttuurijournalismia näkyi ennen kaikkea kritiikeissä: siinä missä perinteisesti arvosteluja kirjoittivat taiteilijat tai tutkijat, nyt esiin astuivat kulttuuritoimittajat. Nuoret kulttuuritoimittajat pitivät myös aiempaa enemmän yhtä. Eri lehtien kulttuuritoimitukset eivät niinkään enää olleet nokikkain, sillä uusi sukupolvi oli vastakkain nimenomaan aiemman toimittajapolven kanssa. (Hurri 1993, 128–129.) Tällainen kehitys näkyi myös Aamulehdessä. Esimerkiksi kulttuuritoimitukseen 1960-luvulla töihin tullut Erkki Lehtola edusti liberaalia, ehkä osin jopa radikaalia ääntä verrattuna vanhemman sukupolven konservatiiveihin kuten Olavi Veistäjään. (Pietilä 2011, 143).

Yksi aikakauden merkittävimmistä kirjasodista käytiin Hannu Salaman vuonna 1964 julkaistusta teoksesta Juhannustanssit. Salama-sodaksi nimetty polemiikki äityi äärimmilleen, kun Salamaa syytettiin oikeudessa jumalanpilkasta ja pornografiasta. Ennen kaikkea taustalla oli kuitenkin ristiriita vanhojen perinteisten arvojen ja uusien asenteiden välillä. Siinä missä nuoret, vasemmalle kallistuneet toimittajat pääosin kehuivat teosta, konservatiiviset äänet pitivät sitä keskinkertaisena ja peräti ruokottomana teoksena. Nuoret erottuivat vanhoista ja liberaalit konservatiiveista. (emt., 136–142; ks. myös Arminen 1989.)

Nuoren sukupolven kulttuuriradikalismi merkitsi myös populaarikulttuurin ja poliittisen taiteen esiinmarssia kulttuuriosaston sivuille. 1960-luvun puolivälissä popkulttuurista kirjoitettiin kulttuurisivuilla jo kohtuullisen usein, ja esimerkiksi Kansan Uutisten Kalevi Haikara puolusti sitä järjestelmällisesti kulttuuriosaston pääkirjoituksissaan. Kulttuuriradikalistit korostivat populaaritaiteen

yhteiskunnallista asemaa: popkulttuurin ajateltiin laajentavan kulttuurikäsitystä ja aktivoivan ihmisiä – ikään kuin kulttuuri laskeutuisi lopulta korkeista sfääreistään kansalaisten pariin. (emt., 166–168.) Oman tulkintani mukaan popkulttuurin puolustaminen oli merkki paitsi sukupolvikonfliktista myös esteettisestä konfliktista. Vanhempi sukupolvi halusi pitää tiukasti kiinni taidekäsitteestään ja korkeakulttuurisesta luonteesta, kun taas nuoren polven toimittajat halusivat avartaa kulttuurin määritettä. Näyttää siltä, että usein edelliset sukupolvet myös ovat seuraavia konservatiivisempia kulttuurikäsitteissään.

2.2.3 Uudet poliittiset konfliktit

1960-luvun lopulta alkaen sukupolvikonflikti sai väistyä uudelleen kiristyvän poliittisen tilanteen tieltä. Aiemmin toimitusten sisällä oli virinnyt ideologisia ristiriitoja, semminkin kun nuoret kulttuuritoimittajat ajoivat kulttuuriradikalismiaan. Nyt oli kurinpalautuksen aika. Lehtien ideologiset linjat vedettiin jälleen paksulla viivalla, ja kulttuuriosastot pantiin sopimaan samalle viivalle. Poliittinen köydenveto kiristyi oikeistolaisten ja vasemmistolaisten lehtien sisällä, mutta myös vasemmiston sisällä. Esimerkiksi Suomen Sosialidemokraatin ja Kansan Uutisten (ent. Vapaa Sana) välillä jupistiin ja napistiin yhteisten avustajien käyttämisestä – sitä kun ei aina katsottu yläportaalta hyvillä mielin. Lehtien toimituksissa käytiin siis keskusteluja siitä, mikä kunkin toimituksen poliittinen linja itse asiassa onkaan. Vaikka lehden linjasta poikkeavia mielipiteitä saatettiin kulttuurisivuilla esittää, seuraamukset eivät välttämättä olleet hyvät: näistä kirjoittajista pyrittiin eroon keinolla tai toisella. (emt.; 174–182, 201.)

Myös taide politisoitui yhä vahvemmin. Erityisesti yhteiskunnallisesti suuntautunut teatteri sai aikaan ristiriitoja. Milloin teatterin katsottiin olevan liian vasemmistolaista, milloin taas keskustalaisia poliitikkoja arvosteltiin kulttuurifasismista ja tiettyjen teatterien polkemisesta. (emt., 195, 203–204.)

Toisaalta Hurri (emt., 294) muistuttaa, että tiukassakin poliittisessa tilanteessa kulttuuriosastoille on usein annettu enemmän liikkumavaraa kuin muille osastoille. Sananvapaus on ollut kulttuurijournalismin kestopuheenaihe vuosikymmenestä toiseen. Niin 1950-luvun modernistit kuin 1960-luvun kulttuuriradikalistit vaativat sananvapautta. Sananvapaus on ollut niin ikään taisteluase lehtien välisissä kiistoissa, jolloin se on itseisarvon sijaan saanut välineellisen arvon.

Aina 1980-luvun lopulle saakka suomalaista kulttuurijournalismia leimasi ennen kaikkea moninaisuus. Paitsi että pelkästään pääkaupunkiseudulla lehtiä ilmestyi paljon, myös lehtien sisäiset äänenpainot ovat vaihdelleet kovasti. Siinä mielessä konfliktit ovat voineet olla myös myönteinen asia: ne ovat pitäneet keskustelua yllä ja antaneet sijaa erilaisille näkemyksille (emt., 296.) Viimeksi mainittu seikka on olennaista myös nykyajan kulttuurijournalismin ja tämän tutkimuksen kannalta. Konfliktit voidaan nähdä myönteisenä asiana, polttoaineena kulttuurijournalismille (tästä lisää luvussa 2.6).

Tilanne muuttui kuitenkin 1990-luvulle tultaessa. Ensinnäkin kulttuuriosastoja on lopetettu: osa kulttuurisivuja julkaisseista lehdistä lopetti, ja joissain lehdissä kulttuurisivujen julkaiseminen on ollut liian suuri kuluerä. 1990-luvun alussa enää Helsingin Sanomat julkaisi kulttuurisivuja perinteisen mallin mukaan. Hurrin mukaan tilanne tulehdutti Helsingin Sanomien ja taide-elämän välejä. Taidepuolen ihmiset pelkäsivät, että ylivoimaisen kilpailuasetelmansa takia HS:n vallan voimistuminen ja kritiikkien yksipuolistuminen. (emt., 297.)

2.2.4 Esteettinen konflikti

Esteettisiä konflikteja ei Hurrin mukaan voi jaotella aikakausittain toisin kuin poliittisia konflikteja tai sukupolvikonflikteja. Oikeastaan esteettistä konfliktia on hyvin vaikea ellei peräti mahdotonta erottaa kahdesta edellä mainitusta konfliktityypistä, sillä usein sekä poliittiseen konfliktiin että sukupolvikonfliktiin liittyy myös esteettinen ristiriita. Esteettisellä konfliktilla Hurri tarkoittaa siis puhtaasti taiteellisia tai kulttuurikäsitteiden eroavaisuuksista johtuvia ristiriitoja. Erityisen tyypillisiä esteettiset konfliktit ovat silloin, kun eri sukupolvea edustavat kulttuuritoimittajat kohtaavat. Esimerkiksi Salama-sodassa oli kyse paitsi sukupolvien välisistä jakolinjoista, myös esteettisistä näkemyksistä. Nuorempi, vasemmalle kallistunut sukupolvi piti Hannu Salaman teosta kehuttavana, ammattitaitoisena ja kunnianhimoisena kirjallisuutena. Konservatiivista vanhempaa sukupolvea edustavat taas lyttäsivät Salaman teoksen surkeana rienauksena ja jumalanpilkkana, tokkopa kirjallisuutena ollenkaan. Kyse oli siis sekä sukupolvikonfliktista, oikeiston ja vasemmiston välisistä ristiriidoista sekä esteettisistä näkemyseroista. (emt., 55, 136–140.)

Esteettinen konflikti on hyödyllinen käsite, sillä sen avulla voi selittää myös tämän päivän kulttuurijournalistisia ristiriitoja, kuten keskustelua kritiikin asemasta ja kriisipuhetta ylipäätään. Esteettisen konfliktin olemus kiteytyy siihen, mitä pidetään arvokkaana kulttuurina tai

kulttuurijournalismina. On syytä olettaa, että myös Aamulehden kulttuuritoimituksessa on vuosien saatossa käyty useampia keskusteluja siitä, mistä milloinkin pitäisi kirjoittaa ja millaiset aiheet ylipäänsä ovat kirjoittamisen arvoisia. Erilaiset esteettiset näkemykset tulevat esiin myös tässä haastattelututkimuksessa. Esteettinen konflikti kertoo myös mitä suurimmassa määrin kulttuurijournalismin subjektiivisesta luonteesta. Kulttuuritoimittajat tekevät subjektiivisia valintoja, kun päättävät miten ja millaisista kulttuurituotteista kirjoittavat. Eikä voi olla unohtamatta sitä, että kritiikki on tekstityyppinä subjektiivinen mielipidekirjoitus.

Esteettiset konfliktit ovat mielestäni tervetulleita kulttuurijournalistiseen keskusteluun, koska parhaimmillaan kulttuurijournalismi on erilaisten näkemysten kohtaamista ja yhteensovittamista. Esteettiset konfliktit ovat niin ikään tervetulleita kulttuuritoimittajien välille. Kulttuurijournalismi kehittyy, kun sitä tekevät ihmiset joutuvat haastamaan sekä omat että muiden näkemykset työstään. Esteettiset konfliktit muokkaavat ja uudistavat erityisesti keskustelua kritiikeistä.

2.3 Kriisin(kö) pyörteissä uudella vuosituhanalla

Kritiikeistä tuli suuri kiistakapula 1990-luvun kulttuurijournalistisessa keskustelussa. Taiteilijoiden ja kriitikoiden väliset konfliktit sekä kentän monipuolisuus saivat aikaan polemiikkia. Popularisoivan kritiikin sijaan vaadittiin taide-elämän esteettisten sääntöjen mukaista asiantuntija-arvostelua. (emt., 299.) Uudelle vuosituhanalle tultaessa näyttääkin siltä, että niin media-alalla, taide-elämässä kuin kulttuurijournalismin tutkimuksessakin on noussut yksi asia ylitse muiden: kulttuurijournalismin ja kritiikin kriisi. Erityisesti taidekentän edustajat ovat väittäneet, että päivälehtien kritiikkien määrä on romahtanut ja että kulttuurisivut ovat muuttuneet jatkuvasti viihteellisemmiksi (Hellman & Jaakkola 2009, 24). Kritiikkien määrän vähentyminen ja kulttuurisivujen muuttuminen näkyy tulkittavan jonkinlaiseksi rappioksi.

Vuonna 2009 ainakin mielipidepalstoilla kähistiin kovasti siitä, onko kulttuurijournalismi kuolemassa. Ensimmäisenä asiasta ilmoitti verkkolehti Uuden Suomen omistaja Niklas Herlin. Kirjoituksessaan Kulttuuri vajoaa Herlin toteaa: ”Kulttuuritoimittaminen on huono virka. Yksittäisen kulttuurijutun lukijamäärä on erittäin pieni. Vähätkin lukijat ovat kulttuuritoimittajan tuttuja. [--] Ongelma on siinä, että kulttuurin käyttäjät [--] ja kulttuurin arvostelijat [--] eivät kohtaa.” Herlinin mielestä

kulttuuritoimittajilla ei ole internet-aikana juuri minkäänlaista virkaa.

Aamulehden entinen päätoimittaja, kulttuuritoimittajanakin pitkään työskennellyt Matti Apunen (2009, A2) puolestaan totesi kronikassaan, että ”kulttuurijournalismi ei tuota enää uutisia, vaan sisäsiistiä sanailua. [--] Kulttuurijournalismi ei ole enää vastavoima. Se on säyseä taiteen sisäinen osasto, joka tuottaa kritiikkipalveluja.” Hänen kirjoituksensa jäi elämään ja sitä on myöhemmin siteerattu niin kulttuurijournalismin tutkimuksen kuin kulttuuritoimittajien itsensä parissa.

Kriitikko Heikki Kastemaa taas kirjoitti Kulttuurinavigaattori-blogissaan, että kulttuurijournalismista on tullut kulttuurin sponsori ja markkinointiosasto. Lisäksi hän arvosteli kulttuuritoimittajien ammattitaitoa: ”Kulttuurista kirjoitetaan yhä enemmän yleistoimittajan tietopohjalla. Analyytinen näkökulma on haihtunut olemattomiin. Eri taiteenalojen merkityksiä ei enää pohdita kulttuurisivuilla. Kritiikki on poistunut kritiikistä. Taide on lähes poistunut kulttuurista. Kulttuuri alkaa hiipua sanomalehdistä.” (Kastemaa 2009.) Yhteistä kaikille näille puheenvuoroille on huoli siitä, että kulttuuritoimittajat eivät osaa enää kohdata yleisöään. Toisaalta kirjoituksissa on myös eroavaisuuksia: Kastemaa on huolissaan kulttuuritoimittajien asiantuntijuudesta, kun taas Apunen kärttää enemmän kulttuuriuutisia ”kritiikkipalvelun” sijaan. Tämä kertoo osapuolien erilaisista tavoitteista.

Muutama vuosi myöhemmin keskusteltiin taas kiivaasti. Tällä kertaa keskustelu koski myös tämän tutkimuksen kohdetta – Aamulehden kulttuuriosastoa. Keväällä 2013 taidekriitikko Otso Kantokorpi irtisanoi avustajasopimuksensa Alma Aluemedian kanssa ja lopetti avustajasuhteen myös Ilkkaan ja Kauppalehteen. Kantokorpi kertoi irtisanomisen olevan vastalause alituisesti huonontuville avustaja- ja kriitikkosopimukselle. Hän myös arvosteli taidekriittikien kierrättämistä lehdestä toiseen. ”Nyt olen siis tilanteessa, jossa juttuni saatetaan julkaista identtisenä jopa seitsemässä lehdessä. Tämä kierrätys ei kuitenkaan ole minun käsissäni eikä se tuota minulle lainkaan lisätuloa. Joudun vain alistumaan siihen, jos haluan tienata elantoni omakseni kokemalla ammatilla.” Lisäksi Kantokorpi totesi, että kulttuurijournalismi elää suurimmassa ahdinkotilassaan koko itsenäisen Suomen ajalla. (Kantokorpi 2013.) Kastemaan ja Kantokorven näkökulmaa on toki helppo ymmärtää, sillä freelancer-kirjoittajina he ovat joutuneet ahtaimpaan rakoon. Näkemyksiä on kuitenkin syytä pohtia perusteellisesti. Mitä kertoo kulttuurijournalismin kehityksestä se, että kriitikot ovat etunenässä arvostelemassa sitä? Äkkiseltään tulee mieleen, että ainakin kriitikkojen työmahdollisuuksien hupenemisesta.

Kantokorven älähdyksestä ei mennyt aikaakaan, kun Suomen Kulttuurirahastokin päätti tarttua ”kulttuurijournalismin kriisiksi” nimettyyn ongelmaan. Näin kuvaillaan kulttuurijournalismin kriisiä Kulttuurirahaston vuoden 2013 vuosikertomuksessa: ”Kulttuurijournalismi on kriisissä. Kritiikkien määrä lehtien kulttuurisivuilla laskee, ja kulttuuria käsittelevien juttujen taso laskee. Suomen Kulttuurirahaston Kannatusyhdistyksen johtokunnan puheenjohtaja Riitta Raatikainen kertoo, että mestarikurssin järjestämiseen ajoi huoli kulttuurijournalismin tulevaisuudesta. (Saari A. 2013, 16.)

Niinpä Kulttuurirahasto järjesti syksyllä 2013 Kulttuurijournalismin mestarikurssin, jonne valittiin 20 toimittajaa 361 hakeneen joukosta. Koulutuksessa oli tarkoitus löytää vastauksia siihen, mitä kulttuurijournalismi on tulevaisuudessa, minkälaiset kritiikit palvelevat ihmisiä ja miten ihmiset saadaan innostumaan sellaisesta kulttuurista ja tapahtumista, joista he eivät ole aiemmin olleet kiinnostuneita. Viisi kuukautta kestäneen koulutusjakson aikana mestarikurssilaiset perehtyivät niin taiteen substanssin hallitsemiseen kuin siitä kertomiseen. Kulttuurirahaston näkemys hyvästä kulttuurista painottui ohjelmassa: korkeakulttuuriin on panostettava jatkossakin (Saari A. 2013, 16.)

Itse asiassa vuoden 2013 kulttuuritoimittajille suunnattu kurssi ei suinkaan ollut ensimmäinen Kulttuurirahaston järjestämä. Sodan jälkeisinä vuosina Kulttuurirahasto järjesti useitakin sanomalehtimieskursseja nimenomaan kulttuuritoimittajille. Silloinkin kursseilla oli selkeät tavoitteet: lisätä kulttuurin palstatilaa ja saada lehdistö tukemaan kulttuurityötä ja yleistä jälleen rakennustyötä. (Hurri 1993, 67; ks. myös Pohls 1989, 93.)

Median ja taidealan ihmisten puheissa kulttuurijournalismi tuntuu siis olevan jatkuvasti kriisissä. Kulttuurijournalismin kriisi on herättänyt kiivasta keskustelua, mutta tosiasiasaassa kulttuurijournalismin muutoksista tiedetään varsin vähän. Kulttuuriosastoja on kartoitettu kvantitatiivisesti jonkin verran, sen sijaan kvalitatiivinen tutkimus on jäänyt varsin vähäiseksi, puhumattakaan kansainvälisistä vertailuista. (Jaakkola 2012, 19.) Tutkimus on lisäksi keskittynyt pääkaupunkiseudulle tai vähintäänkin suurimpiin maakuntalehtiin. Tämä fakta kuvaa hyvin kulttuurijournalismin ympärillä vellovan keskustelun luonnetta: melua syntyy helposti mutta niin myös liioittelua. Esimerkiksi Matti Apusen (2009) kulttuurijournalismia kritisoivan kirjoituksen otsikko on ”Kulttuurijournalismin muistolle”. Sanavalinta tuntuu hiukan liioitellulta – etenkin kun keväällä 2016 tätä tutkimusta kirjoittaessani ei näytä olevan merkkejä siitä, että kulttuurijournalismi olisi kuollut. Liioittelu ja kärjistäminen luovat sähköisyyttä

kulttuurijournalistiseen keskusteluun, aivan kuten poliittiset, sukupolvien väliset ja esteettiset konfliktit ovat myös pitäneet jännitteitä yllä. Konflikteilla ja keskusteluilla näkyikin olevan selvä tarkoitus kulttuurijournalismin elinvoimaisuuden säilyttäjinä.

Kulttuurijournalismin kuolemasta puhuminen tuntuu liioittelulta siksikin, että niin kulttuuria kuin kulttuurikirjoituksiakin kulutetaan enemmän kuin ennen. Kun vertaa tämänhetkistä kulttuuritarjontaa vaikkapa 50 vuoden takaiseen, on selvää, että ihmisillä on aiempaa parempi pääsy kulttuurin äärelle. Samalla eronteko niin kutsutun korkean ja matalan kulttuurin välillä on hälventynyt. Tämän ansiosta myös kulttuurisivujen tarjonta on laajentunut ja monipuolistunut. (Verboord & Janssen 2015, 833.) Tuleville sukupolvilla on entistä paremmat mahdollisuudet kuluttaa kulttuuria, sillä internet mahdollistaa monenlaisten kulttuurikokemusten levittämisen. Siksi voisi ajatella, että myös kulttuurikirjoittamiselle on paikkansa. Sanomalehdet voivat hyvinkin olla kriisissä, mutta ovatko itse kulttuuri ja kulttuurikirjoittaminen rapistumisen tiellä? Kenties, jos muutoksen ajatellaan olevan rapistumista. Jos taas muutoksen ajatellaan olevan luonnollinen kehityskulku, kulttuurikirjoittamisella ei pitäisi olla hätää.

3.4 Paradigman vaihdos

Keskustelulle kulttuurijournalismin kriisistä on ainakin tutkimuksen näkökulmasta saatu kenties jonkinlainen vastaus: paradigman vaihdos. Useissa kulttuurijournalistissa tutkimuksissa on aina 1990-luvulta asti todettu, että kulttuurijournalismi on muuttumassa jatkuvasti uutismaisempaan suuntaan aiemman esteettisen linjan sijaan. (esim. Hurri 1993; Hellman & Jaakkola 2009; Jaakkola 2010; Salonen 2013).

Paradigmalla tarkoitetaan eri tieteenaloilla eri asioita. Kielitieteessä se tarkoittaa taivutusmuotojen vaihtelua ja sarjaa (Virtuaalinen Iso Suomen Kielioppi 2008, § 53), semiotiikassa samankaltaisten merkkien muodostamaa joukkoa (Kunelius 2003, 158) ja tieteenfilosofiassa kulloinkin hyväksyttyä oppirakennelmaa tai suuntausta (Sivistyssanakirja). Journalistiikan tutkimuksessa paradigmalla tarkoitetaan yleensä viimeksi mainittua: se on kulloinkin voimassa oleva ajattelutapa.

Kulttuurijournalismia säätelee omanlaisensa paradigma, kuten mitä tahansa muutakin alaa. Hurrin

(1993, 47) määritelmän mukaan paradigma on kokonaisuus, joka pitää sisällään normit ja säännöt, mistä saa kirjoittaa, miten ja ketkä. Niinpä hän nimittää kulttuurijournalismia sääteleviä normeja *kulttuurijournalismin hallitsevaksi paradigmaksi*.

Paradigman vaihdoksesta antaa kuvaavan esimerkin Leppäjärven (2003) pro gradu -tutkielma. Tutkimustaan varten Leppäjärvi haastatteli sekä teatterinjohtajia että kulttuuritoimittajia siitä, millaista on 2000-luvun teatterikritiikki. Lomakehaastatteluista selvisi, että teatterinjohtajat kaipaavat kritikoilta enemmän asiantuntijuutta ja syvällistä tietoa teatterista – muutoin analyysia on turha tehdä. Kulttuuritoimittajat taas halusivat ainakin tuolloin uudistaa kritiikkiä. Leppäjärvi (2003, 93) toteaaakin tutkimuksensa loppupuolella, että teatterikritiikin perinteiset tehtävät tulisi sovittaa paremmin yhteen kritiikin journalististen tehtävien kanssa. Muutoin voi käydä niin, että kun kulttuurijournalismi muuttuu yhtä uutismaisemmaksi, voivat kritiikitkin muuttua vastauksiksi perusuutiskysymyksiin.

Hurri (1993, 256) mukaan jonkinlainen paradigmaattinen käänne kulttuurijournalismissa tapahtui jo 1960-luvulla. Viimeistään 1980-luvulla moderni ja nopea uutispainotteinen malli oli osin omaksuttu myös kulttuurijournalismiin. Hurri nimeää kaksi toisistaan poikkeavaa suuntaa: vahtikoiralinjan ja uutisjournalismin. Vahtikoiralinja on hänen mukaansa taidetta esittelevä ja arvottava – eräänlainen esteettinen makutuomarin virka, johon pyrittiin erityisesti 1950- ja 1940-lukujen kulttuuritoimituksissa. Uutisjournalistinen suuntaus sen sijaan korostaa yhteiskunnallista näkökulmaa ja laajentaa kulttuuriosastojen käsitystä perinteisistä taiteenaloista. Hurriin mukaan lehtien keskinäinen kilpailu ja tiedon välityksen nopeutuminen 1950-luvun loppupuolella lisäsivät kulttuuriosastojen painetta kirjoittaa suurta yleisöä varten puhtaan journalistisesti. (emt., 53–54.)

Alla olevassa taulukossa tiivistetään vahtikoiralinjan ja uutisjournalismin väliset paradigmaerot:

Taulukko 1: Kulttuurijournalismin paradigmat: vahtikoira- ja uutisjournalismi. (Hurri 1993)

Ulottuvuus	Vahtikoirajournalismi	Uutisjournalismi
Kulttuurikäsitys	Absoluuttinen (”parhaat perinteet”)	Relativistinen, yhteiskunnallinen
Toimittajan keskeinen viiteryhmä	Taide-elämä, taiteen instituutio	Lehti tai muut toimittajat
Välineen rooli	Makutuomari, normien asettaja, valistaja	Tiedonvälittäjä, uutisoija
Kirjoittajan ammatti-identiteetti	Kriitikko, arvostelija	Journalisti, lehtimies
Kritiikin muoto	Esteettinen	Journalistinen

Heikki Hellman ja Maarit Jaakkola (2009) ovat laajentaneet ajatusta paradigman vaihdoksesta. Tutkimuksessaan Hellman ja Jaakkola analysoivat määrällisesti Helsingin Sanomien kulttuurisivuja, minkä lisäksi he haastattelivat lehden toimittajia. Tutkimuksen päätulos on, että kulttuurisivuilla kritiikkien määrä on todella vähentynyt. Lisäksi Hellman ja Jaakkola havaitsivat, että kulttuuritoimituksissa on käynyt käänne niin kutsutusta *esteettisestä paradigmasta journalistiseen paradigmaan*. Niillä tarkoitetaan kulttuurijournalismin sisäänrakennettua jännitettä taiteellisen ja tiedonvälityksellisen linjan välillä. Hellmanin ja Jaakkolan mukaan juuri kahden erilaisen näkemyksen törmäys on omiaan luomaan viimeaikaista kriisipuhetta. (Hellman & Jaakkola 2009, 25.)

Siinä missä Hurrin mukaan paradigman vaihdos kävi jo 1960-luvuilla, Hellman ja Jaakkola (2009, 30) arvioivat, että perustavampi kulttuurijournalismin muutos on tapahtunut vasta 1990- ja 2000-luvuilla – eikä muutoksen myllerrys ole vielä kukaan ohi. Vuosituhannen alun paradigmakäännöstä selittänee omalta osaltaan digitalisoituminen ja journalismin murros yleensä. Uutisia tehdään yhä enemmän ja nopeammin kaikissa toimituksissa, joten on melko luonnollista, että työn muutos näkyy myös kulttuuritoimituksissa. Jaakkolan ja Hellmanin hahmottelemien paradigmojen erot ovat pitkälti samankaltaiset kuin Hurrin mallissa. *Esteettisessä paradigmassa* korostuu kulttuurijournalismin rooli

valistavana ja esteettisluontoisena tekijänä. Kulttuurijournalisti tai kriitikko osallistuu keskusteluun taiteesta ja ymmärtää tämän tehtävän tärkeyden. Voi ajatella, että toimittaja on taidekentän edustaja viestimessä. Ainakin Suomessa kulttuuritoimittajien itseymmärrys omasta työstään on nojannut pitkältä juuri tähän esteettiseen näkemykseen. (emt., 29.) Esimerkiksi aiemmin mainittu kriitikko Otso Kantokorven voi ajatella kallistuvan esteettisen paradigman suuntaan. Onhan Kantokorpi julistanut kirjoituksissaan siitä, kuinka kriitikon asiantuntemusta tarvitaan erottamaan olennainen epäolennaisesta. Esteettinen paradigma nojaa perinteiseen valistajan ja makutuomarin rooliin. Esteettinen kulttuuritoimittaja on journalistista kollegaansa selkeämmin taiteen edistäjä. Asiantuntijuus ja oman erityisalan tunteminen ovat tärkeitä.

Journalistinen paradigma puolestaan noudattaa angloamerikkalaista journalismiperinnettä, jonka mukaan toimittajan tulee raportoida kohteistaan puolueettomasti ja mahdollisimman informatiivisesti. Taustalla on ajatus journalismista demokraattisen yhteiskunnan luojana ja objektiivisen tiedon kertojana. Faktojen ja mielipiteiden erottelu, toimittajan häivyttäminen taustalle sekä laajojen yleisöjen puhuttelu on journalistisessa näkemyksessä tärkeää. Erikoisosaaminen ei ole välttämättömyys, vaan tärkeämpää on osata kaikista asioista yhtä pätevästi ja puolueettomasti. Niinpä journalistista paradigmaa luonnehtii ennen kaikkea erikoistumattomuus eli generalismi. Erikoistumattomuudelle on tyypillistä monigenrellinen ja -metodinen ajattelutapa. (emt., 29–31.) Se siis lävistää koko toimituksen työtapoja ja ajattelua, eikä niinkään erottele journalismin eri alalajeja. Seuraavassa taulukossa on eritelty esteettisen ja journalistisen paradigman eroja. On huomionarvoista, että Hellman ja Jaakkola ovat laajentaneet paradigmojen ulottuvuuksia Hurriin verrattuna. He ovat nostaneet esiin muun muassa yhteisön roolin suhteessa kulttuurijournalismiin, mikä on mielestäni tärkeä ja oiva lisäys. Se korostaa kulttuurijournalismia osana niin journalismia kuin yhteiskuntaakin. Lisäys tuo keskusteluun tärkeän osapuolen, joka usein tuntuu unohtuvan: yleisön. Aina kun puhutaan kulttuurijournalismin laadusta, pitäisi miettiä myös sitä, mitä laatu tarkoittaa yleisön kannalta – ei siis pelkästään kriitikoiden ja kulttuuritoimittajien näkökulmasta.

Taulukko 2: Kulttuurijournalismin paradigmat: esteettinen ja journalistinen. (Hellman & Jaakkola 2009)

Ulottuvuus	Esteettinen paradigma	Journalistinen paradigma
Kirjoittajan ammatti-identiteetti	Kriitikko, arvostelija	Journalisti
Toimittajan keskeinen viiteryhmä	Taiteen instituutio, estetiikka	Toimittaja, politiikka
Toiminnan tavoite	Taiteen laadun ja sivistyksen edistäminen	Demokratian edistäminen
Välineen rooli	Makutuomari, valistaja	Tiedonvälittäjä, uutisoija
Kulttuurikäsite	Absoluuttinen, perinnesuuntautunut	Relativistinen, yhteiskunnallinen
Kirjoittajan asema	Asiantuntija: episteemiseen auktoriteettiin perustuva subjektiivisuus	Ulkopuolinen: rituaalinomainen objektiivisuus
Lähteiden asema	Häivytetty	Näkyvissä
Suhde juttutyyppeihin	Monogenrellinen	Polygenrellinen
Suhde metodeihin	Metodimonismi	Metodipluralismi
Aikakäsitys	Retrospektiivinen	Proaktiivinen
Yleisön ihanne rooli	Sivistysihminen	Kansalainen, kuluttaja
Yhteisen ajattelun kehitys	Taide-elämä, esteettinen kokemus ja ajattelu	Arkielämä, käytännön kokemus ja ajattelu

Entä mitä paradigman vaihdos on tarkoittanut kulttuurijournalismille? Hellmanin ja Jaakkolan mukaan journalistinen käänne on aiheuttanut sen, että kulttuuritoimittajien arvot ovat lähentyneet yleisjournalismin generalistisia arvoja. Aiemmin kulttuuritoimittajat olivat suhteellisen itsenäisiä oman tiensä kulkijoita, mutta nykyään uutisorganisaation paineet puristavat myös kulttuuriosastoja. Lisäksi esteettisen paradigman edustajina kriitikot ovat joutuneet vähemmistöön – ”vanhanaikaisia” kun ovat. Tämän Hellman ja Jaakkola osoittivat myös sisällöllisesti: uutiselliset jutut ovat vallanneet alaa esteettisiltä juttutypeiltä. (emt., 39.)

Paradigmaattisen käänteen syiksi Hellman ja Jaakkola (emt., 39) arvioivat muun muassa sukupolvenvaihdon, jolloin kyse olisi jollain tapaa myös sukupolvikonfliktista (vrt. Hurri 1993). Itse uskon, että painava tekijä on myös median murros. Kaikki osastot saavat tiukassa taloustilanteessa kurjan osansa kannettavaksi. Siksi myöskään kulttuurijournalismi ei säästy muutokselta tai karsimiselta. Virtaviivaistaminen, uutisellisuus ja nopeus sopivat tehokkaaseen tuotantoon paremmin kuin hidas esteettinen journalismi. Esteettisyyteen nimittäin vaaditaan asiantuntemusta ja aikaa, joita uutisparadigma ei suosi. Toisaalta esteettisyyteen voi liittyä myös elitistisyyden ajatus, josta on ehkä pyritty pois päin. Populaarikulttuuri on vallannut alaa korkeakulttuurilta. Nykyään kulttuurisivuilla voi olla juttuja yhtä hyvin sarjakuvataiteilijoista kuin oopperalaulajista.

Paradigmojen vaihdos on myös keskeistä oman tutkimukseni kannalta. Niin Hurri (1993) kuin Hellman ja Jaakkolakin (2009) ovat jäljittäneet paradigmoja pääkaupunkiseudun kulttuurijournalismin näkökulmasta. Nyt on Aamulehden kulttuuriosaston vuoro: kuinka paradigmojen vaihdokset näkyvät siellä – vai näkyvätkö ollenkaan? On syytä olettaa, että paradigma-kehitys näkyy jollain tavalla myös Aamulehden kulttuurijournalismissa. Onko Aamulehden kulttuurijournalismi tätä nykyä esteettistä vai journalistista? Kiinnostavaa on ylipäättään selvittää, millaisena Aamulehden kulttuuritoimittajat näkevät oman osastonsa tilanteen suhteessa Aamulehden uutisorganisaation kehitykseen. Paradigmojen vaihdos kulttuurijournalismissa kertoo journalismin muutoksesta laajemminkin. Jos Aamulehdessä on menty journalistisen paradigman suuntaan kuten Helsingin Sanomissa, se kertoo kulttuurijournalismin sopeutumisesta angloamerikkalaiseen uutiselliseen journalismiin. Kehitys voi olla toki päinvastainenkin.

Paitsi että kulttuurijournalismi on lähentynyt uutisia, se on myös tullut yhä lähemmäksi niin kutsuttua lifestyle-journalismia. Nete Kristensen ja Unni From (2012) selvittivät tutkimuksessaan, kuinka tanskalaisen kulttuurijournalismin sekä kuluttajajournalismin (esim. matkailu, autot, teknologia) ja lifestyle-journalismin (esim. muoti, ruoka ja suhteet) välinen raja on hämärtnyt. Juttujen aiheet voidaan sijoittaa yhä useammin moneen kategoriaan. Onko esimerkiksi muoti lifestylea vai voiko se maun ja elämäntavan symbolina olla myös osa kulttuuria? (Kristensen & From 2012; 26–27, 33.) Toisaalta kulttuurituotteiden voi ajatella olevan kuin mitä tahansa tuotteita. Niitä voidaan kuluttaa kuin tavaroita, niillä voidaan ilmentää omaa elämäntapaa niin kuin vaatteilla ja sisustuksella. Monissa länsimaisissa sanomalehdissä onkin siirrytty yhä enenevässä määrin kulttuurikuluttajan palvelemiseen:

erilaisten kulttuuritapahtumien listaukset, kalenterit ja puffit ovat lisääntyneet kulttuurisivuilla (Verboord & Janssen 2015, 834). Rajojen hämärtyminen voi osaltaan vaikuttaa kriisipuheeseen. Kun rajaviivoja ei voi piirtää yhtä selkeästi kuin ennen, kulttuurijournalismin kentän pitkäaikaiset toimijat voivat kokea olonsa uhatuksi.

2.5 Kuka on kulttuuritoimittaja?

Kulttuurijournalistisessa tutkimuksessa ollaan lähestulkoon yksimielisiä siitä, että kulttuurijournalismi on erityisen epämääräinen ammatillinen kategoria (Jaakkola 2010, 64). Epämääräisyyttä on omiaan luomaan kulttuurijournalismin pitkä kritiikin perinne. Kriitikot ovat kautta aikojen olleet muita kuin toimittajia sanan varsinaisessa merkityksessä: taiteilijoita, asiantuntijoita tai vapaita kirjoittajia. Määrittely on hankalaa, kun määriteltävien joukko on kaikenkirjava. Vaikka omassa tutkimuksessani keskityinkin nimenomaan kulttuuritoimittajien kokemusten tutkimiseen, syvennyn seuraavassa luvussa hetkeksi pohtimaan kulttuurijournalismia ammatillisista näkökulmista. Pohdin, millaiset tekijät erottavat kulttuuritoimittajat muista toimittajista ja toisaalta sitä, mikä erottaa kriitikon toimittajasta.

Perinteisesti journalismin arvoihin katsotaan kuuluvan ainakin objektiivisuus, itsenäisyys, yksimielisyys ja tasapuolisuus (ks. esim. Hall, 1974; Deuze 2013). Vaikka kulttuuritoimittajat pitävät itseään toimittajina eivätkä pyri kyseenalaistamaan journalismin keskeisiä yhteisiä arvoja, heidän työtavoissaan, asemassaan ja ihanteissaan on monia poikkeavia piirteitä. Kulttuurijournalismin perinteinen lähtökohta on ollut tietty ”kulttuurielitismi”. (Jaakkola 2006, 27.) Toisaalta kulttuuritoimittajia pidetään ”journalismin kummajaisina” (Hurri 1993, 11). Väitöskirjassaan Jaakkola toteaa, että kulttuuritoimittajat ovat ”jossain siinä välissä”. Hän tarkoittaa, että kulttuuritoimittajat noudattavat perinteisiä journalistisia käytänteitä ja tapoja, mutta heidän työssään on vaikutteita myös esteettisestä taidemaailmasta. (Jaakkola 2015, 97–98.)

Kulttuuritoimittajat muuntavat ja soveltavat journalistisia arvoja omaan työhönsä sopivaksi. Esimerkiksi siinä missä journalismissa nojataan objektiivisuuteen ja neutraaliuteen, kulttuuritoimittajat tavoittelevat neutraaliutta ja tasapainoa asiantuntijuutensa kautta. He väistämättä osallistuvat kulttuurielollisuuden tuottamiseen, mutta etäännyttävät itsensä arvostelemalla ja arvioimalla kulttuurituotteita. Yhtäältä kulttuuritoimittajien täytyy olla tiivisti tekemisissä lähteidensä kanssa, mutta

toisaalta he luovat etäisyyttä tekemällä itsestään auktoriteetteja – kulttuurituotteiden yläpuolella olevia asiantuntijoita. Kulttuuritoimittajat ovat aktiivisia mielipidevaikuttajia ja taiteen advokaatteja. Näin ollen he myös vaikuttavat kenttään, josta kirjoittavat: kulttuuriin. (Jaakkola 2015, 99–100.) Mielestäni tämänkaltainen ristiveto on ehkäpä kulttuurijournalismin mielenkiintoisin ilmiö. Mielikuvissani objektiivisuus ja subjektiivisuus ikään kuin kamppailevat siitä, kumpi on niskan päällä. Haastattelututkimukseni yksi tarkoitus on selvittää, mitä mieltä Aamulehden kulttuuritoimittajat ovat tällaisesta asetelmasta – vai pitääkö se heidän mielestään paikkansa? Tiedostavatko kulttuuritoimittajat erityislaatuista eriytyä vai ajattelevatko he ylipäänsä olevansa erityisiä? Kuinka paljon kulttuurijournalismin erityispiirteet näkyvät heidän päivittäisessä työssään?

Gemma Harries ja Karin Wahl-Jorgensen (2007) ovat tutkineet brittiläisten kulttuuritoimittajien itseymmärrystä työstään. Heidän haastattelututkimuksensa päätulos oli, että kulttuuritoimittajien käsitykset työstä poikkeavat muiden toimittajien käsityksistä. Siinä missä muut uutisorganisaation toimittajat usein mieltävät itsensä osaksi suurempaa *journalistien* ryhmää, on kulttuuritoimittajilla selkeä käsitys siitä, että 1) he ovat pätevämpiä ja parempia työssään kuin muut toimittajat, 2) kulttuurijournalismi poikkeaa laatunsa puolesta muusta journalismista ja 3) kulttuurijournalismin vastuulle kuuluu ylläpitää keskustelua taiteesta. (emt., 1.)

Samassa tutkimuksessa Harries ja Wahl-Jorgensen toteavat, että kulttuuritoimittajan määrittäminenkin voi olla vaikeaa. He erottavat kolme ammatillista ryhmää: 1) editoivat kulttuuritoimittajat (*arts editor*), 2) varsinaiset kirjoittavat kulttuuritoimittajat (*arts journalists*) sekä 3) freelance-kriitikot (*freelance critics*). Tutkimuksen haastateltavista avustajien oli erityisen vaikea määrittää ammatinkuvansa, eivätkä kaikki edes nimittäneet itseään toimittajiksi. Toisekseen kriitikot ja vakituiset kulttuuritoimittajat ajattelivat eri tavoin omasta asiantuntijuudestaan. Siinä missä kriitikot korostivat tietyn alueen vahvaa osaamista, toimittajat eivät pitäneet erityisalueiden hallintaa niinkään tärkeänä. (emt., 8–11.) Näyttää siis siltä, että vakituisilla toimittajilla työskentelyä ohjaa Hellmanin ja Jaakkolan termien mukaisesti journalistinen paradigma, kun taas kriitikoille on tärkeää esteettinen paradigma.

Samankaltaiseen johtopäätökseen on päätenyt myös Eamonn Forde (2003) tutkiessaan musiikkitoimittajia. Forden mukaan musiikkitoimittajilla on omat erottuvat ammattiperinteen, työskentelyolosuhteet, tavoitteet, toimituksen sisäiset valtasuhteet. Ylipäänsä monet musiikkitoimittajat eivät miellä itseään toimittajiksi, vaan kertovat olevansa kirjoittajia, esittelijöitä,

kriitikoita tai *musiikkitoimittajia*. Niinpä Forde nimittää musiikkitoimittajia käsitteellä, joka kuvaa heidän kokemaansa paremmuuden tunnetta: *journalists with a difference*, erilaiset toimittajat. Forden luonnehdinnan mukaan musiikkitoimittajat poikkeavat niin kutsuista kovien uutisten toimittajista monilla tavoin. Useilla musiikkitoimittajilla ei esimerkiksi ole alan koulutusta, vaan intohimo musiikkia kohtaan on ajanut heidän alalle. Siinä missä uutistoimittajat käsittelevät aiheita laidasta laitaan, musiikkitoimittajat keskittyvät hyvin kapeaan aihealueeseen. Heille työ on osa elämäntapaa: suhteet haastateltaviin ja lähteisiin ovat läheisiä. Kaiken kaikkiaan moni piirre erottaa musiikkitoimittajat uutistoimittajista. (emt., 114.)

Jaakkola on myös jatkanut Helsingin Sanomien kulttuuritoimitukseen perehtymistä lisensiaatintyössään (2010). Tutkimuksessaan Jaakkola painottaa entistä enemmän toimittajien ammatti-identiteettiä. Jaakkolan mukaan kulttuuritoimittajat ”istuvat kahdella tuolilla”. Toisaalta journalistinen identiteetti on toimittajalla vahvempi kuin kriitikolla, mutta siitä huolimatta kulttuuritoimittaja myös väistämättä samastuu myös osaksi taidemaailmaa. Ero muihin erityistoimittajiin käy selväksi esimerkin kautta: Poliitiikan tai talouden toimittajat ovat niin ikään erityistoimittajia, jotka tuntevat rajatun alueen käytäntöjä, verkostoja ja asiakysymyksiä. Siitä huolimatta he eivät toimi kyseisellä kentällä, vaan samastuvat ennen kaikkea journalismin kenttään. Kulttuuritoimittaja on taas osa taiteen ja kulttuurin välityskoneistoa – hän on *median edustaja taiteen kentällä*. Kriitikko puolestaan on *taiteen edustaja median kentällä*, mikä erottaa kriitikon ja toimittajan toisistaan (Jaakkola 2010, 66; ks. myös Hellman & Jaakkola 2009.) Vaikka kulttuuritoimittaja on median edustaja taiteen kentällä, on hän silti aktiivinen toimija. Jotta kulttuuritoimittaja voi saavuttaa ylipäättään asiantuntijan aseman, on hänen pidettävä tiiviisti yhteyttä taidemaailmaan. (Jaakkola 2015, 29.)

Kulttuuriosastojen keskeisimpiä henkilöitä ovat tietenkin kulttuuritoimittajat. Siinä missä journalistinen ja esteettinen paradigma kohtaavat toisensa, syntyy törmäyksiä myös kulttuuritoimittajien ammatti-identiteetin määrittämisessä. Kun kulttuurisisältöjen tekijät ovat vieläpä perinteisesti jakautuneet kriitikoihin ja toimittajiin, on selvää, että tekijöiden itsensä mielestä ei ole välttämättä helppoa määritellä, kuka itse asiassa on paljon puhuttu kulttuuritoimittaja. Paitsi että kulttuuritoimittaminen on muuttunut koko ajan journalistisemmaksi, myös kriitikoiden rooli on lähentynyt kulttuuritoimittajuutta, kuten Maiju Mäkipörhölä (2015) pro gradu -tutkielmassaan päättelee. Kulttuurijournalistit ja -kriitikot voivat siis ammentaa molemmilta kentiltä asiantuntemusta. Yksi oman tutkimukseni olennaisia polkuja

on selvittää, mihin Aamulehden kulttuuritoimittajat itsensä asemoivat. Uskon, että kulttuuritoimittajien itseymmärrys työstään ja ammatti-identiteetistään kertoo kulttuurijournalismin kehityksestä. Jos kulttuuritoimittaja ajattelee olevansa jollain tavalla erityinen uutistoimittaja verrattuna, sen luulisi näkyvän myös lopputuotteen esteettisyytenä.

2.6 Kriisipuhe kulttuurijournalismin polttoaineena

Kuten edellisistä luvuista käy ilmi, kulttuurijournalismi on ollut kiivaan keskustelun aihe useamman vuoden, jollei peräti useamman vuosikymmenen ajan. Kulttuurijournalismin kriisistä ovat puhuneet ennen kaikkea kulttuurijournalismin alalla toimivat tai toimineet henkilöt – eivät niinkään tutkijat. Kriisistä puhuminen onkin tyypillisempää journalismille kuin tutkimukselle. Kriisihän on usein jotain negatiivista ja dramaattista. (Jaakkola 2015, 34.) Huomionarvoista on myös se, kuka kulttuurijournalismin kriisistä puhuu. Sanomalehtien kulttuuritoimittajien sijaan äänessä ovat olleet entiset kulttuuritoimittajat, freelance-kriitikot tai muut kulttuurijournalismia sivuuttavat henkilöt, jotka eivät kuitenkaan päivittäin työskentele itse kulttuurijournalismin parissa.

Yksi Jaakkolan (2015, 129–130) väitöskirjan pääteemoista on kulttuurijournalismin kriisipuhe. Väitöskirjassaan Jaakkola myös tarkastelee niitä reaalisia muutoksia, joita kulttuurijournalismissa on tapahtunut viime vuosikymmeninä. Jaakkolan mukaan muutoksia on tapahtunut: juttupituudet ovat lyhentyneet, kritiikit ovat vähentyneet ja niiden pituus on lyhentynyt. Kulttuurijournalismi on myös hivuttautunut kohti uutisellisempää paradigmaa ja kulttuurisivuilla käsiteltävien aiheiden kirjo on monipuolistunut ja popularisoitunut. Onko näissä muutoksissa aihetta kriisipuheelle? Kertovatko nämä muutokset kulttuurijournalismin rappiosta? Ehkäpä eivät. Jaakkolakin korostaa, että kriisipuhe saattaa olla jopa voimavara kulttuurijournalismille. Jos ja kun se on pysyvä osa kulttuurijournalismia, sen kautta voi myös yrittää ymmärtää kulttuurijournalismin kehitystä.

Myös kulttuurijournalismin kahden paradigman välinen jännite on suorastaan elintärkeää kulttuurijournalismille. Kuten Jaakkola (2015, 130–131) huomauttaa, esteettinen ja journalistinen paradigma eivät ole suljettuja lokeroita, vaan lähestymistapoja. Molemmilla paradigmoilla on oma tapansa arvottaa taidetta ja kertoa siitä. Kulttuuritoimittajan ei tarvitse lukkiutua jommankumman

paradigman taakse, vaan hänen roolinsa saattaa vaihdella. Kulttuuritoimittajan professionalismismi muodostuu näiden kahden paradigman välillä tasapainoilusta. Yhtäältä he ovat toimittajia, toisaalta taiteen asiantuntijoita. Yksi tutkimukseni tavoitteista onkin selvittää, mitä mieltä kulttuuritoimittajat itse ovat tällaisesta paradigmasta. Miten he puhuvat itsestään ja työstään?

Paitsi kulttuurijournalismin kriisi, myös journalismin kriisi vaikuttaa kulttuuritoimittajien työhön. Kulttuurijournalismi muuttuu, koska journalismi muuttuu. Yt-neuvottelut, yhteistyö, tehostaminen ja printtimedian laskevat levikit ovat sanoja, jotka määrittävät 2010-luvun sanomalehtitoimittajia. Erilaisilla uudistuksilla yritetään houkutella sanomalehdelle lukijoita, ja toisaalta printtimedia ottaa jatkuvasti yhä suurempia harppauksia digitaaliseen maailmaan. Nämä muutokset haastavat sekä esteettisen että journalistisen paradigman. Seuraavassa luvussa käynkin läpi muutoksia, joita suomalainen journalismi on joutunut kohtaamaan viimeisen vuosikymmenen aikana.

3. Journalistien muuttuva työ

Journalism as it is, is coming to an end.

Näin kuvailee Mark Deuze journalismin tilaa teoksessaan *Media work* (2013). Deuzen lausahdus kuvaa hyvin journalismin parissa työskentelevien tuntemuksia: nykyisenkaltaisen journalismin loppu on lähellä. Teknologian kehitys, verkossa julkaiseminen ja mediakonvergenssi ovat syitä alan kriisiin, sillä uudessa mediaympäristössä pysyvien liiketoimintamallien luominen on vaikeaa. Eniten ovat kärsineet sanomalehdet. (Nikunen 2014, 869.) Osan mielestä journalismi kolistelee jo kalmiston portteja, kun taas toiset uskovat uuteen alkuun. Oli miten oli, ainakin toimittajien työpaikkojen määrä on vähentynyt huomattavasti: esimerkiksi vuonna 2009 suomalaisista toimituksista irtisanottiin yhteensä 189 journalistiliiton jäsentä ja reilut sata toimittajaa otti vastaan vapaaehtoisen eläkepaketin (Nikunen 2011, 3). Kuten edellä olevasta lainauksestakin käy ilmi, moni uskoo, että ainakaan nykyisellään journalismi ei tule säilymään. Joidenkin tutkijoiden ja journalismin parissa vaikuttavien henkilöiden mukaan viimeaikaiset kehitystrendit johtavat journalismiprofession rapautumiseen (esim. Nikunen 2011; Honkonen & Lankinen 2012; Vehkoo 2011; Väliaverron 2009). Tärkeä kysymys kuuluukin: mitä seuraavaksi?

Tässä luvussa kuvailen journalistisen työn muutosta digitalisoitumisen aikakautena. Koska oman tutkimukseni lähtökohtana ovat kulttuuritoimittajien kokemukset työstään, esittelen tässä luvussa aiempaa tutkimusta toimittajien näkemyksistä ja työn muutoksista. Toimittajien käsityksiä työstään on tutkittu melko laajalti sekä Suomessa että ulkomailla (esim. Deuze 2013; Jyrkiäinen 2008; Reunanen & Koljonen 2014; Dickinson, Mathews & Saltzis 2013; Nikunen 2014; Paunonen 2013). Haastattelujen ja mielipidetutkimusten lisäksi tutkijat ovat yrittäneet selvittää myös sitä, mikä oikeastaan on muuttunut. Kuten Dickinson ym. (2013, 5) aiheellisesti huomauttavat, on murroksen syyksi liian usein osoitettu pelkästään teknologia. Teknologian kehitys vaikuttaa toki journalistisen työn tekemiseen, mutta niin vaikuttavat myös mediayhtiöiden ansaintalogiikka, toimitusten organisaatio ja työkulttuuri. Pietilän (2007, 295) mukaan mediayhtiöt joutuvat jatkuvasti kehittämään liiketoimintamallejaan, minkä vuoksi tehokkuutta valitaan: päällekkäisiä töitä karsitaan ja toimittajia vähennetään suhteessa toimitettavaan sisältöön. Näillä toimenpiteillä on myös väistämättä vaikutuksia toimittajan työhön.

Boczkowskin (2004, 2010) mukaan uutisten ja toimitusten samankaltaistuminen, eli sekä uutistuotanto – etenkin nettiuutiset – että toimituskulttuurit ovat yhdenmukaistuneet kautta mediakentän. Myös Nikunen (2011, 112) toteaa, että 2000-luvun kehityssuuntina ovat olleet yleistoimittajuuden vahvistuminen ja monitekeminen, jotka palvelevat median konvergenssikehitystä. Näyttää siltä, että toimittajat joutuvat tekemään yhä enemmän työpäivänsä aikana samalla, kun työntekijöiden määrä toimituksissa on vähentynyt. Kiire tuntuu olevan sana, joka on lyönyt leimansa 2010-luvun journalismin päälle.

Uudistuspaineet näkyvät myös lehtien ulkonäössä. Mäkisen ja Reunanen (2014) mukaan yhä useampi suomalainen sanomalehti on muutospaineissa lähtenyt tabloidin tielle. Paitsi että uusia esitysmuotoja etsitään digitaalisuudesta, samaan aikaan ollaan vaihtamassa totuttua printtilehden broadsheet-sivua tabloidiin. Uudistuksissa muuttuu paitsi lehden koko, myös sisältö. Lukemista helpotetaan niin kerrontatavoilla kuin visuaalisella miellyttävyydellä. Usein ajatus omanlaisestaan tabloidisisällöstä viedään vieläkin pidemmälle, jolloin siihen liitetään tunteisiin vetoaminen, houkuttelevuus ja henkilöiminen. (Mäkinen & Reunanen 2014, 6.) Siksi tabloidiin siirtyminen ei koskaan ole pelkästään tekninen suoritus, vaan tekemisen tapojen täytyy muuttua: on mietittävä, miten sisältöjä tehdään houkuttelevasti ja kiinnostavasti uuteen muottiin. Voisi sanoa, että tabloidilehti ei ole pelkästään koko vaan asenne. Se vaikuttaa koko toimitusorganisaation työskentelytapaan. Tämä seikka on hyvä ottaa huomioon, kun mietitään esimerkiksi Aamulehden tabloidiuudistusta huhtikuussa 2014. Tabloidi oli askel paitsi uudenlaisen lehden, myös uudenlaisen journalismin tekemiseksi.

Myös Pulkkinen (2008) on todennut, että lehtien ulkoasu-uudistuksiin liittyy merkittävää sisällöllistä kehitystyötä. Varsinkin 1990-luvulta alkaen lehtien visuaalisesta ilmeestä on tullut yhä tärkeämpi osa toimitusten työtä. Nykyään ulkoasu määrittää yhä enemmän juttupituuksiin tai juttuformaatteihin ja siksi myös vaikuttaa entistä enemmän toimittajien työhön. Taustalla on Pulkkinen mukaan paperilehden epävarmalta näyttävä tulevaisuus. Verboord ja Janssen (2015, 835) puolestaan toteavat, että visuaalisilla uudistuksilla pyritään houkuttelemaan erityisesti nuorempia lukijoita, jotka ovat jo valmiiksi visuaalisesti orientoituneempia kuin aiemmat lukijasukupolvet.

Seuraavaksi esittelen media-alalla tapahtuneen työkulttuurin muutoksia viimeaikaisen tutkimuksen näkökulmasta. Vaikka mielenkiintoni kohteena on ennen kaikkea kulttuurijournalismi, ei sitä voi

erottaa muusta journalismista. Siksi on tärkeää ymmärtää, miten koko ala on muuttunut ja miten muutokset ovat vaikuttaneet kaikkien toimittajien työhön. Keskityn ennen kaikkea toimitusorganisaatioiden ja toimittajan identiteetin muutokseen.

3.1 Muuttuva organisaatio

Monien tutkimusten mukaan (esim. Deuze 2013; Jyrkiäinen 2008; Nikunen 2011, 2014; Luostarinen & Raittila 2014) toimittajan työ on muuttunut vuosi vuodelta kiireisemmäksi, stressaavammaksi ja vaativammaksi. Perinteinen journalismi on menettänyt merkittävyyttään, koska internetin myötä minkä tahansa tekstin, kuvan tai videon julkaiseminen on helpompaa kuin koskaan (Deuze 2013, 141). Samaan aikaan taloudelliset paineet sisällön myymiseen ovat entistä kovemmat. Mediamainonta, erityisesti sanoma- ja aikakauslehdissä, on ollut laskussa viime ajat (Argillander & Muikku 2013, 2). Yhteistoimintaneuvottelut ja irtisanomiset ovat tulleet tutuksi lähes jokaisessa suomalaisessa toimituksessa. Pessimistinen ilmapiiri heijastuu helposti koko työyhteisöön, sillä toimittajien täytyy olla jatkuvasti varpaillaan: Milloin ovat seuraavat yt-neuvottelut? Kenen pää on seuraavaksi vadilla?

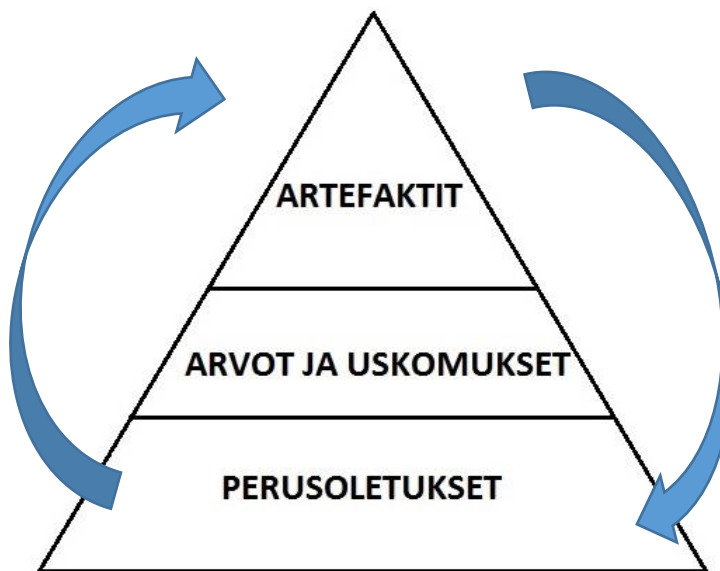
Toimittajan työtä hallitaan yhä enemmän ylhäältäpäin. Heikki Saaren (2013) mukaan tämän osoittaa esimerkiksi lehtitalojen editointikulttuurin vahvistuminen. Saari vertaa sanomalehtien toimituksia tehtaisiin, joissa juttuja tuotetaan liukuhihnalla. Lehdet ovat pienintä juttua myöten konseptoituja, jotta tuotteen tasalaatuisuus voidaan varmistaa. Edelleen toimittajan päättäntävaltaa viedään keskitason johdolle ja editoijille, jotka pitävät huolen siitä, että jutut noudattavat konseptia. Näin editointi ei ole pelkkä työvaihe ja juttujen käsittelyä, vaan uudenlainen tapa järjestää journalistinen työprosessi. (Saari H. 2013; 52, 55.) Aamulehdessä konseptiajattelu näkyy ennen kaikkea ennakoivan taiton periaatteessa. Ennakoivassa taitossa toimittajille annetaan ennen jutun kirjoittamista tietty tila, johon juttu on sovitettava. Taitto ja visuaalisuus ohjaavat siis kirjoittamista: tekstin on mahdollista sille määrättyyn tilaan.

Organisaatioiden lisäksi tärkeää on yksilöiden suoritus. Työyhteisöt ovat nykyään löyhiä ja vaihtuvuus on suuri. Tiimi- ja projektityö on lisääntynyt. Sen vuoksi työorganisaatioihin tarvitaan ihmisiä, joiden taidot ovat tarpeellisia aina kunkin projektin loppuun viemiseen. Jokainen työskentelee itseään varten,

eikä yhteisiä tavoitteita välttämättä ole. Verkostoituminen ja vaihtuvuus ovat selvä trendi nykyajan mediatyössä. Toisaalta yhä edelleen on paljon suuria, hierarkkisia ja byrokraattisia mediaorganisaatioita, jotka toimivat samalla tavalla, kuin ovat toimineet aiempinakin vuosikymmeninä. (Deuze 2013, 87.) Tällä hetkellä on siis kaksi toimituskulttuuria ikään kuin törmäyskurssilla: perinteisesti toimiva uutisorganisaatio, jota nakertaa kiihtyvä tiimi- ja yksilötyö.

Organisaatiouudistusten kannalta on tärkeää ymmärtää, mistä organisaatio ylipäätään koostuu. Niin kutsuttu Scheinin (2010) malli on laajasti käytetty teoria siitä, kuinka organisaatiokulttuuri toimii. Scheinin (2010, 23) mukaan organisaatiokulttuuri muodostuu kolmesta tasosta: *artefakteista*, *arvoista* ja *uskomuksista* sekä *perusoleutuksista*. Nämä tasot rakentuvat toistensa päälle. Perusoleutukset ovat organisaatiokulttuurin perusta, josta arvot ja artefaktit ponnistavat. Tasot eivät kuitenkaan ole staattisia, vaan vaikuttavat toisiinsa.

Kuvio 1: Organisaatiokulttuurin tasot (Schein 2010)

Schein tarkoittaa *artefakteilla* organisaation synnyttämiä, näkyviä tuotteita, käytäntöjä ja tapoja. Artefaktit ovat organisaation näkyvin ja päällimmäisin osa. Niitä ovat muun muassa

organisaatiokulttuurin tekemät tuotteet, jäsenten tapa keskustella, pukeutumiskoodi, myytit ja tarinat sekä erilaiset rituaalit. Aamulehden kulttuuritoimituksessa artefakteja ovat esimerkiksi toimituksen tekemät jutut, kulttuurisivujen ulkoasu ja kulttuurijuttujen tekemiseen liittyvät tavat. Artefaktit ovat rakentuneet organisaation *arvojen* ja *uskomusten* varaan. Arvot ja uskomukset ovat Scheinin mukaan tiedostettuja arvoja, ihanteita, tavoitteita ja käsityksiä, jotka ohjaavat työskentelyä. Organisaatioissa voi olla arvoja, jotka ilmaisevat asioiden todenmukaisen tilan tietyllä hetkellä, mutta myös arvoja, jotka ilmaisevat asioiden haluttua tilaa. Kulttuuritoimituksen työskentelyä ohjaa esimerkiksi toimittajien käsitys siitä, mitä on hyvä kulttuurijournalismi. Arvojakin syvemmillä piilevät *perusolelut*, joilla Schein tarkoittaa tiedostamattomia ja käyttäytymistä ohjaavia oletuksia. Perusolelutusten tunnistaminen ja muuttaminen on vaikeaa, koska ne ovat itsestäänselvyksiä. (emt., 2010, 23–29.) Näitä kaikkea kolmea tasoa organisaatiokulttuuri tarvitsee, jotta sekä yksilöt että työyhteisö voivat toimia halutulla tavalla.

Scheinin malli kuvaa harmonisesti toimivaa, ristiriidatonta organisaatiokulttuuria, minkä vuoksi malli on myös saanut kritiikkiä osakseen: sen ristiriidattomuus ei kuvaa todellisia organisaatioita vaan teoreettista mahdollisuutta (esim. Jaakkola 2015, 84). Mallista on kuitenkin hyötyä, kun pohditaan, mitkä tekijät saavat aikaan hyvin toimivan organisaatiokulttuurin. Schein (2010, 29) esimerkiksi huomauttaa, että jos organisaation perusolelut joudutaan kyseenalaistamaan, syntyy työyhteisössä helposti kitkaa. Jos taas organisaatio jakaa yhteiset perusolelut, tiedostaa yhteiset arvot ja tavoitteet sekä tekee näiden mukaista työtä, on organisaation toiminta eteenpäin suuntaavaa ja vaivatonta. Omassa tutkimuksessani Scheinin malli on kiinnostava sikäli, että sen kautta voi tarkastella Aamulehden toimitusorganisaatiossa tapahtuneita muutoksia. Minua kiinnostaa esimerkiksi se, jakavatko Aamulehden kulttuuritoimittajat yhteisiä arvoja keskenään tai muun uutisorganisaation kanssa. Miten muutokset vaikuttavat arvoihin? Voiko arvoja muuttaa? Entä miten artefaktien alla piilevät arvot ja perusolelut vaikuttavat kulttuurijournalismin sisältöön?

Työkulttuurissa tapahtunutta muutosta kuvaavat hyvin myös niin kutsutut korkean ja notkean journalismin käsitteet. Väitöskirjassaan Kari Koljonen (2013) tarkastelee journalismin muutosta korkean ja notkean modernin kautta (ks. myös Kantola 2011). Korkean modernin journalismina Koljonen pitää perinteistä, ideaalista journalismia, jonka nyt notkea moderni haastaa. Korkea journalismi nojaa rooliinsa tiedonvälittäjänä, portinvartijoina ja auktoriteetteina. Notkean modernin

journalistit taas työskentelevät nopeasti muuttuvassa tietoyhteiskunnassa, jossa verkostot ja vuorovaikutus ovat avainsanoja. Siinä missä korkean modernin aikaan yleisö oli massa, jolle annettiin tietoa, notkeassa modernissa yleisöllä on pääsy tietoon samalla tavalla kuin toimittajillakin. Siksi notkean modernin journalistit ajattelevat, että yleisö on kumppani, jonka kanssa voi tuottaa tietoa. Rajat ammattilaisten ja amatöörien välillä ovat hämärtyneet, sillä kuka tahansa voi olla tuottaja. (Koljonen 2013, 64–65.)

Tuottaminen on lisääntynyt myös journalismissa. Monissa viimeaikaisissa tutkimuksissa on korostunut, että keskijohdon asema toimitusorganisaatiossa on vahvistunut. Se on myös aiheuttanut hankausta niin kutsuttujen rivitoimittajien ja keskiportaan johdon välille (ks. esim. Beam, 2006; Gade, 2008; Hujanen, 2011; Jyrkiäinen 2008). Uudistuksista on tullut elimellinen osa toimitusten arkipäivää. Uudistamisen kulttuuri on myllertänyt tiensä mediataloihin. Toimituksista trimmataan tehokkaita koneistoja, jotka tuottavat enemmän vähemmällä. Erilaiset yhteistyön ja yhdistelmien muodot ovat lisääntyneet synergian parantamiseksi. Uudistukset nähdään itsestään selvinä, kun kehitetään mediatalojen toimintaa. Tämä on johtanut siihen, että toimituksissa tehdään jatkuvasti arviointeja uusien toimintamallien kehittämiseksi ja työtehtäviä järjestellään uudelleen. (Nikunen 2014, 20–21.) Esimerkiksi Aamulehdessä on 2000-luvun aikana tehty uudistuksia, joissa eri osastoja on liitetty yhteen ja toisinaan erotettu toisistaan. Kulttuuriosastokin sai kokea tämän, kun se 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä yhdistettiin Näkökulma-osastoon.

3.2 Toimittajan identiteetti tuuliajolla

Paineet työelämässä eivät voi olla vaikuttamatta toimittajien käsityksiin työstään ja niistä arvoista, jotka viime kädessä työntekoa määrittävät. Ihmisten pelko työnsä menettämisestä on eräänlaista polttoainetta työnantajille – etenkin, kun talouselämän sääntelyä vapautetaan samaa tahtia kuin yhteiskunnallisia etuja leikataan. (Deuze 2013, 2). Näyttää myös siltä, että työyhteisöt ovat muuttuneet. Siinä missä ennen työpaikalla tehtiin töitä yhteisen päämäärän saavuttamiseksi, ovat työntekijät nykyään yksilöitä, jotka edistävät ennen kaikkea omaa uraansa. Nykymaailmassa pärjätäkseen täytyy ennen kaikkea luottaa vain itseensä ja tehdä kaikkensa, jotta itse pärjää työmarkkinoilla. (Deuze 2013, 5-7.) ”Oman onnensa seppä” -sanonta pätee nykyisessä työelämässä, jossa työ on pirstaloitunut pieniksi

palaksi ja jokaisen palasen eteen täytyy tehdä töitä. Työntekijän näkökulmasta on hankala sitoutua työnantajan asettamiin päämääriin, koska työnantajatkaan eivät ole kovin sitoutuneita työntekijöihinsä.

Viimeaikaisessa journalismin muutoksen tutkimuksessa onkin keskusteltu paljon toimittajan ammatti-identiteetin muutoksesta. Monissa tutkimuksissa (esim. Deuze 2013; Kunelius & Ruusunoksa 2008; Nikunen 2014) toimittajan ammatti-identiteetti on määritelty ennen kaikkea kollektiiviseksi kulttuuriksi, jossa toimittajat jakavat yhteisen käsityksen ammattinsa arvomaailmasta. Toimittajien ammatillinen ideologia näyttää muodostuneen 1900-luvun aikana, jolloin on syntynyt konsensus siitä, mitä on ”oikeanlainen” journalismi. Toimittajia ympäri maailmaa yhdistävät yleiset ja jaetut käsitykset hyvästä journalismista. Genreistä tai alasta huolimatta toimittajilla on siis jonkinlainen yhtenäinen, hallitseva ammatillinen ideologia. Deuzen (2013, 162–163) mukaan journalistiset arvot voi jakaa viiteen pääperiaatteeeseen: 1) journalismin tehtävä on palvella yleisöä, 2) journalismin kuuluu olla objektiivista ja neutraalia, 3) journalistien on työskenneltävä itsenäisesti ja muista tahoista riippumattomasti, 4) journalismi raportoi ajankohtaisista asioista ja 5) journalistien on noudatettava omaa etiikkaansa.

Vaikka toimittajilla ympäri maailman on jonkinlainen yhteinen ja jaettu ammatti-ideologia, ei ole lainkaan sanottu, että journalistinen identiteetti ei voisi muuttua. Onhan journalistinen työkin on muuttunut: se on nopeampaa, globaalimpaa, yksilö- ja teknologiakeskeisempää. Hierarkkinen toimituskulttuuri ja perinteiset käytänteet eivät enää 2010-luvulla toimi samalla tavalla kuin 1900-luvulla. Journalistisesta työskentelystä tulee jatkuvasti avoimempaa, värikkäämpää ja dynaamisempaa. Samalla myös perinteiset arvot voivat vaihtua. Esimerkiksi Saksassa, Yhdysvalloissa ja Hollannissa tehtyjen tutkimusten mukaan toimittajat ajattelevat yhä useammin olevansa aktiivisia osallistujia neutraalien raportointien sijaan. (Deuze 2013, 168.)

Objektiivisuuden ihanne on joutunut koetukselle myös siksi, että yhä useammin lukijat epäilevät journalismin todenmukaisuutta. Vaikka edelleen journalistit pitävät mielellään kiinni näkemyksestä, jonka mukaan journalismi on maailman peili, ei yleisö ole välttämättä enää samaa mieltä.

Journalismikaan ei ole välttynyt skandaaleilta, joissa objektiivisuuden ihanteeseen nojaavat toimittajat ovatkin väärentäneet tietoja. Toimittajien sepittämät tarinat, kuvaväärennökset ja uutisankat ovat omiaan vähentämään journalismin uskottavuutta. (Väliaverron 2009, 17–18.) Yksi syys

uskottavuuden vähenemiseen voi olla myös internet. Kun tietoa on saatavilla jatkuvasti ja kaikkialta maailmasta, ei yleisö välttämättä koe tarvitsevänsä minkäänlaista informaation välittäjää.

Objektiivisuuden käsite on kaiken kaikkiaan ongelmallinen. Vaikka sillä usein viitataan jonkinlaiseen puolueettomuuteen ja tasapainoon, tutkimuksen näkökulmasta se tarkoittaa ennemminkin objektiivisuuden strategista rituaalia. (Väliverronen 2009, 29; ks. myös Kunelius 2003, 69).

Objektiivisuuden strategisella rituaalilla tarkoitetaan sitä, että toimittaja etäännyttää itsensä lähteistä. Jos mielipiteet esitetään sitaateissa, ne eivät ole toimittajan mielipiteitä, vaan haastateltavan. Näin näyttää siltä, että toimittaja esittää asiat objektiivisesti, vaikka tosiasiasa jo haastateltavien löytäminen edellyttää valintoja. Esa Reunanen ja Kari Koljosen (2014) tutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että myös suomalaisten toimittajien mielestä objektiivisuuden käsite on alkanut joustaa. Objektiivisuus ymmärretään ammatilliseksi ihanteeksi ja kriittiseksi tulkinnaksi, ei niinkään käytänteeksi, joka ohjaa päivittäistä työskentelyä. Myös avoimuutta on aika ajoin ehdotettu uudelleenlaiseksi objektiivisuudeksi. Siis sen sijaan, että toimittaja esittäisi toimivansa objektiivisesti, hän voisi paljastaa lähteensä ja oman mielipiteensä avoimesti, jolloin yleisö voisi tehdä omat johtopäätöksensä. Toistaiseksi näyttää siltä, että suomalaiset toimittajat eivät kuitenkaan ajattele avoimuuden korvaavan objektiivisuuden ihannetta. Avoimuuden ja läpinäkyvyyden ajatellaan kuitenkin täydentävän objektiivisuutta. (Reunanen & Koljonen 2014; 80, 123.)

Toimittajan rooli ja ammatti-identiteetti ovat siis muuttumassa: uudet toimittajasukupolvet ovat kukaties entistä kantaaottavampia ja näennäisen puolueettomuuden sijaan nojataan läpinäkyvyyteen. Mielenkiintoista on, että kulttuurijournalismi taas on tullut lähemmäksi perinteistä uutisjournalismia: se on monigenrellisempää, raportoivampaa ja neutraalimpaa kuin ennen. Kulttuurijournalismi ammentaa uutisjournalismin tontilta ja päinvastoin. Subjektiivisuus, joka on perinteisesti ollut esteettisen kulttuurijournalismin omaisuutta, näkyy nostavan päätään myös uutisjournalismissa. Suomalaisten toimittajien itsensä mukaan erilaiset uutisanalyysit ja muut tulkitsevat kirjoitukset ovat lisääntyneet lehtien sivuilla (Reunanen & Koljonen 2014, 26). Kulttuurijournalismin taas mennään entistä enemmän henkilöiden ja haastattelujen kautta, ja arviot ovat vähentyneet. Kehitys kenties kertoo siitä, että erilaiset toimittajaidentiteetit lähentyvät toisiaan. Tutkimukseni kannalta kiinnostava kysymys onkin, miten Aamulehden kulttuuritoimittajat näkevät oman identiteettinsä.

On sanottu, että toimittajien identiteetti on tiukasti sidoksissa työn tekemisen tapoihin (Nikunen 2014, 868). Kun työtavat muuttuvat, myös toimittajan identiteetti on sovitettava uuteen muottiin. Teknologia ja sitä varten tarvittavat taidot eivät ole pelkästään työnteon välineitä, jotka voi tuosta vain napata käteensä ja alkaa käyttää niitä sujuvasti. Usein uusien työtapojen omaksumiseen ja oppimiseen menee aikaa, eikä se käy kaikilta yhtä nopeasti. Siksi myös oma ammatti-identiteetti voi olla koetuksella. Jos ei koe hallitsevansa työtään ja työvälineitä, voi olla vaikea luottaa omaan ammattitaitoonsa. Journalismi on aina ollut sidoksissa teknologiaan, joka nyt muuttuu nopeammin kuin koskaan (Nikunen 2014, 884). Myös Deuzen (2013, 155–156) mukaan teknologia vaikuttaa väistämättä toimittajien työhön. Teknologian mahdollistama monikanavaisuus tarkoittaa sitä, toimittajan on tehtävä enemmän töitä samassa ajassa, mitä ennen käytettiin yksikanavaisen journalismin tekemiseen. Teknologia myös haastaa toimittajien portinvartijan roolin. Kun ihmiset voivat itse tuottaa mielin määrin materiaalia internetiin, herää kysymys: mihin toimittajia tarvitaan?

3.3 Toimittajat äänessä

Koska oman tutkimukseni pääpolku on kulttuuritoimittajien käsitykset työstään, on syytä tarkastella, mitä mieltä suomalaiset toimittajat yleisesti ottaen ovat työstään. Mitä toimittajat ovat sanoneet työnsä muutoksista? Yksi suurimmista viime vuosien suomalaisista tutkimuksista on Jyrkiäisen (2008) kysely- ja päiväkirjatutkimus, jossa kysyttiin yli 614 toimittajan ajatuksia työstään. Vastaavanlaisen journalistikyselyitä ovat aiemmin tehneet ainakin Heikki Kehälinna ja Harri Melin (Tuntemattomat toimittajat 1988) sekä Harri Melin ja Jouko Nikula (Journalistit epävarmuuden ajassa 1993). Kaikissa näissä tutkimuksissa on selvitetty muun muassa sitä, kuinka tyytyväisiä toimittajat ovat työhönsä, millaiset työolot ja -tavat heillä on ja miten työtehtävät ovat muuttuneet.

Yksi Jyrkiäisen tutkimuksen pääväittämistä on, että suuri enemmistö toimittajista on edelleen työhönsä tyytyväisiä. Verrattuna Melinin ja Nikulan tutkimukseen (1993) reilun kymmenen vuoden takaa, tyytyväisyys on jopa hiukan noussut. Erittäin tyytymättömiä oli vain muutama prosentti. Tulos saattaa vaikuttaa yllättävältä, varsinkin, kun journalistien kriittisiä kommentteja on kuultu jo vuosien ajan. Tyytyväisyyttä lisännee kuitenkin se, että toimittajilla on mahdollisuus vaikuttaa omiin työaikajärjestelyihinsä, työolosuhteisiinsa ja työnsä sisältöön. Myös työyhteisöltä saatava tuki ja luottamus toisiin työntekijöihin lisäävät työn mielekkyyttä ja iloa (Jyrkiäinen 2008; 29, 89.) Jyrkiäisen

tutkimuksen tuloksista voi päätellä, että toimittajat seisoivat toistensa rinnalla, vaikka työelämä heitteleekin muutoksia eteen.

Jyrkiäisen kyselyssä työpaikan suurimmiksi ongelmiksi sen sijaan mainittiin kiire ja aikataulupaineet. Toiseksi suurimmaksi epäkohdaksi toimittajat kokivat työn luonteen muutoksen: työolosuhteissa haluttiin eniten muuttaa työilmapiiriä ja yhteistyötä sekä työn johtamista. Jälleen kerran erityisesti johtoporras ja johtamiskulttuuri saivat moitteita toimittajilta. Työolojen parantamiseksi suurin osa vastaajista ehdotti koulutuksen, keskustelun ja arvostuksen lisäämistä. Toiseksi eniten ehdotettiin työtehtävien karsintaa tai uudelleen järjestelyä. (emt., 35–41.) Kiireen tuntu ja työn tehostaminen vaikuttavat olennaisesti siihen, kuinka arvostetuiksi tai ammattitaitoisiksi toimittajat kokevat itsensä. Jos joutuu kerta toisensa jälkeen tekemään työnsä kiireessä, huolimattomuus lisääntyy ja sitä myötä työn laatu heikkenee. Ja kukapa ammattilainen haluaisi tehdä huonoa jälkeä.

Vastaajien itsensä kuvaamissa muutoksissa määrällisesti eniten huomioita saivat sisältömuutokset, viihteellistyminen, kaupallistuminen ja sisällön laadusta huolestuminen. Huomioissa tuli selvästi esille myös toimittajien ammattitaidon lisääntyminen ja aiemmin journalistien ammatilliseen minäkuvaan kuuluneen individualismin tietynlainen hiipuminen tai jopa väistyminen. (emt., 80.)

Myös Hujasen (2011) haastattelututkimuksen perusteella toimittajat toivovat enemmän kuuntelua ja luottamusta. Tutkimuksessa haastatellut toimittajat pitivät esimerkiksi palavereita käskyn- ja kritiikinjakotilaisuuksina, joissa ei ollut mahdollisuutta keskustelulle alhaalta ylöspäin. Näin ollen myöskään tieto ei välity tehokkaasti tasolta toiselle. (emt., 27.) Toki toimittajat ja toimitukset ovat erilaisia keskenään. Se, mikä jollekin on yksinkertaista työn jakamista, voi toisesta tuntua käskyttämiseltä. Kuitenkin kuten Hujanenkin (emt., 30) aiheellisesti mainitsee, ristiriidat voivat kulkea aina journalismia koskeviin syviin näkemyseroihin saakka – toimittajan ja johdon perustavaan erimielisyyteen valitusta linjasta – siitä mitä on hyvä journalismi. Tätä voisi kutsua Scheinia (2010) mukaillen johdon ja toimitusportaan väliseksi perusoletusten ristiriidaksi.

On tietysti huomattava, että kaikki toimittajat eivät koe journalistisen työn muutoksia samalla tavalla. Nikusen (2014) mukaan työhistoria, ikä ja työasema vaikuttavat siihen, miten ihmiset suhtautuvat työssään tapahtuviin muutoksiin. Nikunen haastatteli tutkimustaan varten eri-ikäisiä toimittajia.

Erityisesti ikääntyneemmät journalistit olivat huolissaan siitä, kuinka pysyvät mukana yhä nopeatempoisemmassa kilpailussa. Ikääntyneiden toimittajien mukaan pitkä työkokemus ja asiantuntijuus eivät enää riitä, sillä työelämässä tarvitaan jatkuvasti monipuolisempia teknologisia taitoja ja nopeutta. Ikä nähdään rasitteena, ei niinkään voimavarana. Lisäksi eläkepaketeista on tullut yleistynyt tapa, kun mediataloissa neuvotellaan väen vähentämisestä. Ne aiheuttavat huolta sekä keski-ikäisten että nuorten toimittajien keskuudessa: varttuneemmat työntekijät pelkäävät menettävänsä työnsä ikänsä takia ja nuoremmat uskovat, että eivät koskaan edes saavuta eläkeikää journalistisella alalla. (emt., 874–880.)

Nikusen (emt., 884) yksi pääväittäjä on lisäksi se, että taloudelliset ja teknologiset muutokset haastavat journalismin autonomisuutta. Tutkimuskentällä on kuitenkin kuultu myös positiivisempia äänenpainoja viime vuosina. Yksi lähiaikojen laajimmista toimittajien kysely- ja haastattelututkimuksista on Esa Reunasen ja Kari Koljosen (2014) tekemä tutkimus. Heidän mukaansa aiemman tutkimuksen perusteella on muodostunut tarina, jossa toimittajien omat ideat ovat uutisteollisuuden puristuksessa käyneet tarpeettomiksi. Heidän tutkimuksessaan tällaiset päätelmät eivät kuitenkaan näyttäisi paikkaansa. Koljosen ja Reunasen mukaan toimittajat ovat pääosin luottavaisia työnsä tulevaisuuden suhteen. Sen lisäksi toimittajilla on edelleen sananvaltaa siihen, miten hän juttunsa toteuttaa. Vaikka tiimityön ja yhteisen suunnittelun merkitys on korostunut, toimittajien toimintatila on säilynyt laajana. (emt.; 131, 159–161.) Oman tutkimukseni kannalta on toki kiinnostavaa, näkyykö samankaltainen kehitys myös Aamulehden kulttuuriosastolla. Olettaisin, että myöskään kulttuuritoimittajat eivät varsinaisesti hurraa sitä, kuinka vähän heillä on töitä tehtävänä. Kuten Nikunen (2014) toteaa, ei muutos ole kuitenkin samanlainen kaikille. Siksi on mielenkiintoista kuulla, millä tavoilla Aamulehden kulttuuritoimittajat ovat kokeneet erilaiset uudistukset.

3.4 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Edellä esiteltyjen seikkojen perusteella on selvää, että journalistinen työ on muuttunut. Toimittajat työskentelevät yhä nopeatempoisemmassa maailmassa ja joutuvat jatkuvasti opettelemaan uusia taitoja. Projektityöt, notkistuva työelämä ja yleistoitimittajuuden vahvistuminen ovat vaikuttaneet myös kulttuurijournalismiin, josta on tullut journalistisempaa kuin aiempina vuosikymmeninä. Esteettisyyden

vähentyminen johtuneen osaltaan nopeutuneesta työrytmistä – esteettinen paradigma kun vaatii aikaa niin tekijältään kuin lukijaltaan. Vaikka kulttuurijournalismilla on omat erityispiirteensä, ei sekään siis ole välttynyt journalismille asetetuilta uusilta vaatimuksilta. Digitalisaatio on lävistänyt koko toimitusorganisaation.

Kaikesta muutospuheesta huolimatta on muistettava, että journalismissa tapahtuvat muutokset ovat hitaita prosesseja (Jyrkiäinen 2008, 88). Siksi niihin on hankala reagoida nopeasti – tai reagoida ylipäättään. Uskon kuitenkin, että muutoksia jäljittämällä ja niitä analysoimalla voidaan selvittää jotain olennaista sekä kulttuurijournalismin että journalismin luonteesta. Kun ymmärrämme, mistä muutokset johtuvat, tulevaisuuden haasteisiin on helpompi vastata. Siihen pyrin myös tässä tutkimuksessa. Tarkoitukseni on selvittää, mitä Aamulehden kulttuuritoimituksen tilanne kertoo journalismin ja kulttuurijournalismin muutoksesta sekä voiko kyseisten muutosten perusteella ennustaa tulevaisuutta. On toki huomattava, että muutosten hitauden vuoksi niitä voi olla vaikea havaita, tiedostaa tai sanallistaa. Usein muutosprosessin vaiheet ymmärretään vasta jälkikäteen, kun esimerkiksi organisaatioissa tapahtuneisiin mylläyksiin on saatu etäisyyttä. Tammerkoskessa saa virrata paljon vettä, ennen kuin tämänhetkisen digitalisaation vaikutukset todella käsitetään.

Niin kulttuurijournalismia kuin journalismin murrosta on tutkittu paljolti kriisin kautta. On kiinnostavaa kuulla, mitä mieltä Aamulehden kulttuuritoimittajat ovat muutosten vaikutuksista. Onko kulttuurijournalismi heidän mielestään kriisissä? Millä tavalla he kokevat toimitusorganisaation uudistukset: oliko niillä tietty alku- ja loppupiste vai onko muutos yhä meneillään? Pääsivätkö he itse vaikuttamaan uudistuksiin? Pitäisikö keskustelua toimittajien ja johtoportaan välillä lisätä?

Tämän tutkimuksen keskeisin ongelma on siis saada selville kulttuuritoimittajien ajatuksia kulttuurijournalismissa tapahtuneista muutoksista ja väitetystä kulttuurijournalismin kriisistä sekä edelleen journalismin murroksesta. Huomionarvoista on, että kulttuuritoimituksessa tapahtuneet käänteet kertovat Aamulehden toimitusorganisaation kohtaamista haasteista ja siten journalismin tämänhetkisistä muutosprosesseista. Parhaimmillaan tämän hetken tilanteen pohjalta voi myös ennustaa tulevaisuutta.

Tutkimuksen kontekstina toimivat edellisissä luvuissa kuvatut kulttuurijournalismin ja journalismin erityispiirteet. Edellä olevan pohjalta olen muotoillut tutkimuskysymykseni:

1. Mitä mieltä Aamulehden kulttuuritoimittajat ovat osastonsa tämänhetkisestä tilanteesta ja kulttuurisivujen sisällöistä?
2. Millaisena Aamulehden kulttuuritoimittajat näkevät alansa muutokset?
3. Mitä he ajattelevat alansa tulevaisuudesta?

Vastaan näihin kysymyksiin tekemieni teemahaastatteluiden perusteella luvussa 5. Olen myös pyrkinyt tulkitsemaan vastausten yli erityisesti viimeisen kysymyksen kohdalla. Luvussa 6 pohdin sekä kulttuurijournalismin että journalismin tulevaisuutta paitsi haastattelujen, myös tutkimuksen ja viimeaikaisen keskustelun valossa.

4. Aineisto ja menetelmä

Valitsin tutkimukseni menetelmäksi teemahaastattelun, jolloin tutkimusaineistoni koostuu haastateltavieni vastauksista. Seuraavassa luvussa esittelen aineistonhankintamenetelmäni ja perustelen rajaamaani aineistoa (4.1). Palaan myös kysymykseen siitä, kuinka yleistettävissä menetelmälläni saadut tulokset ovat (4.2). Esittelen lyhyesti teemahaastatteluideni pääteemat, minkä lisäksi käyn läpi aineistolähtöisen analyysin vaiheita (4.3).

4.1 Aineiston hankinta

Hankin aineistoni puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Teemahaastattelu on menetelmänä Suomessa suosituin tapa kerätä aineistoa eikä suotta. Yksi syy suureen suosioon on, että teemahaastattelu on yksinkertainen ja hyvä keino saada selville, mitä joku ajattelee jostakin asiasta. Lisäksi teemahaastattelulle on ominaista *keskustelevuus* – toki tukijan ehdoilla, mutta silti vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa. (Eskola & Vastamäki 2001, 24.) Itse pidän keskustelevuuden ajatuksesta. Ensinnäkin se on minulle ominaisin työskentelytapa ja toisekseen uskon, että teemahaastatteluista saa enemmän irti kuin vaikkapa lomakekyselystä. Myös tulkitsevuus on minulle tärkeää, sillä näkökulmani on hyvin konstruktivistinen. Mielestäni todellisuus on kulttuurinen luomus, jota viestintä pitää yllä, tuottaa, korjaa ja muuntaa (Kunelius 2003, 16.). En siis usko siihen, että todellisuudesta – esimerkiksi väitetystä kulttuurijournalismin tilasta – on mahdollista saada täydellisen objektiivista tietoa. Sen sijaan ajattelen, että todellisuus kulttuurijournalismista syntyy, kun siitä keskustellaan, sitä tutkitaan ja sitä tehdään. Siksi tämäkin tutkimus osaltaan muokkaa kulttuurijournalismin todellisuutta. Toisaalta konstruktivistisuus vaikuttaa myös minuun tutkijana ja tulkitsijana: haastatteluaineistosta lukemani merkitykset eivät aukea kaikille samanlaisina. Teemahaastattelun hyvä puoli onkin, että se ottaa huomioon ihmisten tulkinnat. Ihmisten antamat merkitykset eri asioille ovat teemahaastattelun keskeisintä antia. Haastattelijan pyrkimys on saada selville, miten haastateltavalla jonkin asiantilan merkitykset rakentuvat. Sen lisäksi on muistettava, että myös haastattelussa rakennetaan uusia ja jaettuja merkityksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 49.)

Kuten teemahaastattelun nimikin kertoo, jo ennen haastattelua on tutkija valinnut teemat, joista haluaa haastateltavan kanssa keskustella. Teemahaastattelun runko voi vaihdella sen mukaan, kuinka paljon tutkija haluaa ohjata haastattelua. Avoimimmillaan teemahaastattelu muistuttaa tavallista keskustelua, jolloin kysymykset eivät ohjaa haastattelun kulkua. Puolistrukturoidussa haastattelussa tutkija taas on miettinyt teemojen lisäksi kysymykset, jotka ovat kaikille haastateltaville samat. Vastausvaihtoehtoja ei sen sijaan anneta, jolloin kaikki haastateltavat saavat vastata vapaasti. (Eskola & Vastamäki 2001, 33.) Vaikka keskustelunomaisuus on teemahaastattelussa tärkeää, ei tutkija voi aivan täysin antautua keskustelulle. On muistettava, että haastattelu tapahtuu haastattelijan ehdoilla tai ainakin hänen johdolla. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 42.) Minusta on tärkeää saada tietää, mitä haastateltavat ajattelevat uudistusten vaikutuksista; miten he sen *kokevat*. Koska minulla ei voi olla tähän valmiita oletuksia tai vastauksia, ei strukturoitu lomakekysely vastausvaihtoehtoinen tule kysymykseen. Toisekseen haluan tietää, mitä haastateltavat ajattelevat alansa tilanteesta yleisesti. Millä tavalla juuri nämä muutokset heijastelevat kulttuurijournalismin kokonaistilaa? Tällaisiin kysymyksiin saa mielestäni parhaan vastauksen keskustelevan haastattelun kautta.

Teemahaastattelujen tekemiseen liittyy tietysti ongelmia, kuten kaikkiin muihinkin metodeihin. Kuten Alasuutari (2001) toteaa, usein teemahaastattelujen yhteydessä on tapana esittää, miten tilanne ja haastattelijat ovat vaikuttaneet haastateltavaan ja siten saadun tiedon luotettavuuteen. Haastattelu- eli interaktiotilanne otetaan siis huomioon mahdollisena virhelähteenä. Alasuutari kuitenkin huomauttaa, että interaktio itsessään voi olla aineistolähde. Interaktionäkökulmasta katsottuna haastattelut nähdään kokonaisuutena. Tällöin täytyy tehdä hypoteeseja myös siitä, miten vuorovaikutuksen eri osapuolet ovat tilanteen tulkinneet ja miten tällaiset tulkintakehykset tilanteessa muuttuvat tai tarkentuvat. (Alasuutari 2001, 142–149.)

Itse en ole käyttänyt interaktiotilanteiden analysoimista aineistona. On kuitenkin selvää, että myös omassa tutkimushaastattelussani on ollut tilanteita, jotka ovat voineet vaikuttaa haastateltavien vastauksiin. Vaikka haastateltaville on luvattu anonymiteetti, he eivät siitä huolimatta halua välttämättä puhua työnsä kaikista puolista. Ja kun on ihmisistä kyse, voi aina olla mahdollista, että haastateltavat eivät muista kaikkea, eivät osaa ilmaista itseään ja tunteitaan niin kuin haluaisivat tai eivät hoksaa sanoa joitain olennaisia asioita. Aamulehden kulttuuritoimituksen muutoksista on vaikea luoda tarkkaa, objektiivisesti pätevää kuvaa toki senkin vuoksi, että eri henkilöt näkevät asiat eri tavalla. Se, mikä

toiselle on edustaa hyvää muutosta, voi aiheuttaa toiselle ahdistusta. Siksi minun tutkimukseni on ikään kuin kurkistus toimituksen seinien sisälle, mutta koska se on vain yksi kurkistus, en voi kertoa koko totuutta – eikä sellaiseen ole tarvettakaan. Vaikka haastatteluun sisältyy menetelmänä tietynlaisia epävarmuustekijöitä, on se silti mielestäni paras keino selvittää, mitä mieltä ihmiset jostain asiasta ovat. Ensimmäisessä tutkimussuunnitelmassani pohdin, sopisiko teemahaastattelujen rinnalle määrällinen sisällönanalyysi. Olen edelleenkin sitä mieltä, että erilaisia metodeja voi yhdistää ja joskus se on lopputuloksen kannalta parasta. Silti olen tullut siihen lopputulokseen, että sisällöllinen analyysi – määrällinen taikka laadullinen – ei vastaa tutkimusongelmaani. Haluan selvittää, miten toimittajat mahdollisen muutoksen kokevat ja mitä heillä on siitä sanottavanaan. Niihin kysymyksiin ei sisällönanalyysillä pysty vastaamaan.

4.2 Aineiston rajaus, yleistettävyys ja luotettavuus

Koska olen päätenyt tutkimaan yhden lehden yhtä osastoa, oli haastateltavien rajaus helppoa. Tutkimusajankohtana Aamulehden kulttuuriosastolla työskenteli seitsemän toimittajaa ja heidän esimiehensä. Yksi haastateltavistani joutui perumaan haastattelun, joten loppujen lopuksi haastattelin seitsemää kulttuuritoimituksen työntekijää. Seitsemän teemahaastattelua on riittävä määrä aineiston hankkimiseksi. Tässä tapauksessa haastateltavien määrää tärkeämpää on teemahaastattelurungon kokoaminen. Seitsemän toimittajaa on vain seitsemän toimittajaa, mutta se, mitä haastatteluista saa irti, riippuu kokonaan kysymyksistäni ja käsiteltävistä teemoista. Siksi aineiston rajaaminen liittyy enemmän kysymysten ja teemojen laatimiseen, kuin haastateltavien määrän valitsemiseen.

Haastatteluissani oli viisi pääteemaa: 1) toimituksessa tapahtuneet yleiset muutokset, 2) organisaatio ja yhteistyö, 3) kulttuuritoimittajan työ ja arvot, 4) sisällöt ja niiden tekeminen sekä 5) tulevaisuus (haastattelurunko ks. liite 1). Muutos oli yksi kaikkia näitä teemoja lävistävä käsite, sillä tarkoitukseni oli selvittää nimenomaan työssä tapahtuneita muutoksia ja niiden vaikutusta tulevaisuuteen. Pääteemojen alle kokosin täsmentäviä kysymyksiä teemoihin liittyen. Päädyin näihin teemoihin, koska niistä keskustelemalla pääsin parhaiten pureutumaan tutkimusongelmaan: kulttuurijournalismin muutokseen suhteessa journalismin murrokseen. Kun keskustelimme esimerkiksi kulttuuritoimittajan työstä, journalismin muutos asettui hyvin luonnollisesti osaksi keskustelua – sehän vaikuttaa kulttuuritoimittajien käsitykseen omasta työstään.

Tein kaikki haastattelut keväällä maaliskuu-huhtikuussa keväällä 2015. Osa haastatteluista tehtiin kahvilassa tai haastateltavan kotona ja osa haastateltavien työpaikassa eli Aamulehden toimituksessa. Haastattelujen kesto vaihteli vajaasta tunnista puoleentoista tuntiin. Yritin pitää haastatteluajan noin tunnin mittaisena siksi, että puoli tuntia on usein liian vähän useiden teemojen syvälliseen käsittelyyn mutta yli tunnin haastattelut taas alkavat uuvuttaa. En silti noudattanut aikatauluja tai kysymysrunkoja pilkuntarkasti, koska teemahaastatteluissa on kyse haastateltavan ajatusten ja kokemusten selvittämisestä. Lisäksi seitsemän haastattelua on sopiva määrä sen takia, että yhden haastattelutunnin purkamiseen menee noin yksi työpäivä.

Tallensin haastattelut tietokoneen nauhurilla. Nauhoitusten jälkeen litteroin kaikki haastatteluaineistot. Litteroin haastattelut kohtuullisen tarkasti, mutta en sana sanaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että en litteroinut esimerkiksi puheen taukoja, elleivät ne olleet poikkeuksellisen pitkiä, enkä myöskään kaikkia keskustelupartikkeleita (niinku, tota jne.) tai haastatteluun liittymättömiä seikkoja (esim. keskustelun katkeaminen puhelinsoiton takia). Kaiken kaikkiaan litteroitua haastatteluaineistoa kertyi noin sata sivua.

Laadullisen tutkimuksen rajausta pohtiessa täytyy myös perustella, kuinka yleistettävissä tutkimus ylipäänsä on. Toiveissani on, että keskustelussa päästäisiin pelkän Aamulehden tasolta käsittelemään koko kulttuurijournalismia ja sen tulevaisuutta. Mitä sitten seitsemän ihmisen mielipide asiasta kertoo? Onko suomalaisen kulttuurijournalismin kannalta lainkaan olennaista, mitä Aamulehden toimittajat asiasta ovat mieltä? Mielestäni on hyvinkin. Suomessa sanomalehdissä työskentelevien kulttuuritoimittajien määrä on suhteellisen pieni, jos vertaa vaikkapa uutistoimittajien määrään. Monessa toimituksessa työskentelee yhdestä kahteen kulttuuritoimittajaa tai jopa vieläkin vähemmän, jos pesti on jaettu. Aamulehdessä sen sijaan on Suomen toiseksi suurin kulttuuritoimitus Helsingin Sanomien jälkeen. Aamulehdestä myös johdetaan useamman sanomalehden (Satakunnan Kansa, Ilkka, Pohjalainen, Lapin Kansa ja Kainuun Sanomat) kulttuuritoimitusten yhteistyötä. Siksi uskonkin, että Aamulehden linjaa seurataan muissa kulttuuritoimituksissa – etenkin jatkuvasti syvenevän yhteistyön myötä.

Vaikka uskon siihen, että Aamulehden kulttuuritoimittajat ovat päteviä ottamaan kantaa kulttuurijournalismin nykytilaan, ei yleistettävyys ole tutkimukseni päätarkoitus. Kuten jo aiemmin

mainitsin, en laadullisella tutkimuksellani edes pyri yleistettävyyteen, sillä muutama toimittaja tai yksi tapaus ei vastaa koko alan kehityskulkua. Silti uskon, että ilmiötä – tässä tapauksessa suomalaista kulttuurijournalismia – voi tarkastella yksittäisten esimerkkien kautta. Tällöin on kyse Alasuutarin (2001) termein *paikallisesta selittämisestä*. Tärkeää on ilmiön selittäminen ja ymmärrettäväksi tekeminen, ei sen olemassaolon paljastaminen tai todistaminen. Selitysmallin tulee olla looginen ja koherentti sekä päteä mahdollisimman hyvin perustanaan olevaan aineistoon. Mahdollisimman monen aineistosta löydetyn tuloksen tulee puhua selitysmallin puolesta. Näin tutkimustulosta voi tarkastella esimerkkinä muustakin kuin vain kyseisestä yksittäistapauksesta. (Alasuutari 2001, 231–244.)

Yleistettävyyden lisäksi on pohdittava aineiston luotettavuutta. Kun kyse on ihmisten haastatteluista, on otettava huomioon, että haastateltavat voivat valehdella tai vääristellä tietoa tahallaan tai tahattomasti. Myös tutkija vaikuttaa saatavaan tietoon jo tiedonkeruuvaiheessa, onhan kyse tutkijan tulkinnoista ja hänen käsitteistään (Hirsjärvi & Hurme 2008, 189). Kun haastatteluja tehdään, on mielestäni lähtökohtaisesti kuitenkin oletettava, että haastateltavat antavat rehellistä tietoa omista käsityksistään ja ajatuksistaan – muutenhan haastattelujen tekemisessä ei olisi järkeä laisinkaan. Tätä tutkimusta tehdessä on myös otettava huomioon, että koska olen työskennellyt Aamulehden kulttuuriosastolla, tunnen haastateltavat. Haastattelijan ja haastateltavan suhde voi vaikuttaa tuloksiin. Ehkä osa haastateltavista pystyy puhumaan rohkeammin tutulle ihmisille, mutta asia voi olla myös päinvastoin. Ennen kaikkea pyrin kuitenkin tässä tutkimuksessa siihen, että haastateltavat kertoisivat mahdollisimman rehellisesti omista ajatuksistaan eivätkä esimerkiksi sensuroisi vastauksiaan työnantajan reaktioiden pelossa. Siksi olen anonymisoinut haastateltavien vastaukset. Olen poistanut sitaateista kaikki tunnistetiedot, joiden avulla voisi päätellä haastateltavan henkilöllisyyden. Tässä tutkimusraportissa on esiintyvien sitaattien sanojat on esitelty numeroin (H1, H2, H3, H4, H5, H6 ja H7). Valitsin kunkin haastateltavan numeron sattumanvaraisesti.

Mitä tulee tutkijan tekemien päätelmien luotettavuuteen, on myönnettävä, että tulkitsevuudessa on aina heikkoutensa. Haastateltavan persoona vaikuttaa lopputulokseen, sillä persoonaltaan erilaiset tutkijat saattavat saada haastatteluista systemaattisesti erilaisia tuloksia (Eskola & Suoranta 1998, 87–88). Siksi tulosten luotettavuutta pohtiessa on tärkeää ottaa huomioon niin kutsuttu rakennevalidius: koskeeko tutkimus sitä, mitä sen on oletettu koskevan. Rakennevalidiudista punnitessa on olennaista se, pystyykö tutkija dokumentoimaan, miten hän on päätenyt luokitteluunsa. Toisin sanottuna pystyttävä

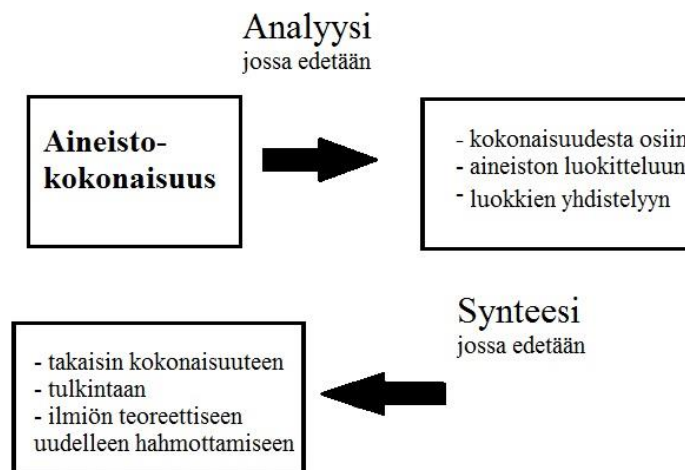
perustelemaan menettelynsä ja tulkintansa uskottavasti. (Hirsjärvi & Hurme 2008; 187, 189.) Lukijan on siis kyettävä seuraamaan tutkijan johtopäätöksiä ja valintoja. Avoimuus ja läpinäkyvyys ovat laadullisen tutkimuksen kulmakiviä.

4.3 Aineistolähtöinen analyysi

Mielestäni teemahaastattelun kannalta paras analyysimenetelmä on aineistolähtöinen. Valitsin aineistolähtöisen analyysimenetelmän, koska koko tutkimukseni perimmäinen idea on kuunnella, mitä haastateltavilla on sanottavanaan. Kaikki käyttööni saama tieto kumpuaa heidän haastatteluissaan, joten on luontevaa, että annan aineiston puhua puolestaan. Haastattelujen litteroinnin jälkeen kokosin aineiston teemoittain sen mukaan, mistä haastateltavat ovat puhuneet. Nämä teemat muistuttavat pääpiirteissään haastattelurungossa käsiteltyjä teemoja. Haastateltavien käsittelemät aiheet eivät kuitenkaan välttämättä noudata tutkijan tekemää järjestystä, ja siksi litteroitua tekstiä tuleekin tarkastella ennakkoluulottomasti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Haastatteluissa tulikin ilmi joitain yllättäviä asioita, joita en osannut edes odottaa haastattelurunkoa kootessani. Otin kuitenkin huomioon kaikki vastaukset, kun kokosin teemoja. Aineistolähtöisen metodin etu onkin siinä, että keskustelujen sivupolkuja voi ja saa seurata.

Tekemäni analysoinnin voi jakaa karkeasti kahteen vaiheeseen: analyysiin ja synteysiin. Analyysissa erittelin ja luokittelin sisältöä, kun taas synteysissä pyrin luomaan kokonaiskuvaa tutkittavasta asiasta. Hirsjärvi ja Hurme (2008) esittävät analyysin ja synteysin suhteen seuraavanlaisena kuviona:

Kuvio 2: Aineistolähtöisen analyysin vaiheet (Hirsjärvi & Hurme 2008)

Analyysivaiheessa tarkastelin ja erittelin aineistoani koodaamalla (ks. liite 2). Käytin koodauksessa apuna Atlas.ti-ohjelmaa, johon syötin litteroidun haastattelumateriaalin. Puhuttaessa koodeista tarkoitetaan merkkejä (numeroita, kirjaimia, muita merkkejä) tai muilla keinoin aineistoon tehtyjä jäsenteleviä merkintöjä ja luokitteluja, kuten vaikkapa alleviivauksia värikynin. Koodaaminen helpottaa aineiston käsittelyä: tarvittavat tekstikohdat löytää helpommin, kun ne on merkattu. (Eskola & Suoranta 1998, 155.) Loin ohjelmalla niin kutsuttuja koodiperheitä, joiden tarkoituksena oli auttaa ymmärtämään laajempia kokonaisuuksia. Merkitsin esimerkiksi keskustelut kulttuuritoimituksen asemasta, johtamiskulttuurista ja työyhteisön muutoksista yhteisen teeman alle, jonka nimesin organisaatioksi. Sisällöt-niminen koodiperhe taas pitää sisällään ne vastaukset, joissa käsitellään kritiikkiä, kulttuuri-uutisia, kulttuurisivujen ulkoasua ja niin edelleen. Osa koodeista kuuluu useampaan koodiperheeseen. Esimerkiksi juttujen suunnittelu on osa sekä organisaation toimintaa että sisältöjen tekemistä, minkä vuoksi laitoin sen kahteen koodiperheeseen: organisaatioihin ja sisältöihin.

Yhtenäisten viivojen vetäminen on synteisiä: tulkintaa ja kokonaisuuksien hahmottamista. Synteesin ja tulkinnan tarkoitus on myös etsiä kosketuspintoja aiempaan kulttuurijournalistiseen tutkimukseen. Minun tehtäväni tutkijana on tarkastella aiempia tutkimuksia: mitä ne kertovat kulttuurijournalismista ja mitä annettavaa minun tutkimuksellani on? Synteesissä pyrin vertailemaan oman haastatteluni tuloksia muun muassa Jaakkolan tutkimuksien keskeisiin päätelmiin. Kiinnostava kysymys on, kuinka haastateltavien vastaukset heijastelevat kulttuurijournalismin yleistä muutosta.

5. Tulokset

Kulttuuritoimittajia emme ole, kulttuurikriitikoita meistä ei tule. Olkaamme siis toimittajia.

- Tuntematon

Seuraavissa luvuissa käyn tarkemmin läpi haastatteluista johtamiani teemoja ja niiden alateemoja, jotka noudattelevat melko pitkältä Atlas-ohjelmalla tekemääni koodausta. Teemahaastatteluni pääteemoiksi ja tuloksiksi muodostuivat lopulta organisaatiomuutokset, kulttuuritoimittajan työn ja kulttuurijournalismin sisältöjen muutokset sekä kulttuuritoimittajan tulevaisuus. Näiden pääteemojen alle kokosin alateemat. Päädyin tekemääni luokitteluun sen perusteella, kuinka usein jotkut tietyt teemat toistuivat haastateltavien puheissa. Teemat olivat sitä tärkeämpiä ja vaikuttavampia, mitä useammin ja mitä useamman haastateltavan vastauksissa jokin tietty aihe toistui. Niinpä pääteemat ovat keskustelunaiheita, joista kaikki haastateltavat puhuivat melko paljon.

Tulosten raportoinnissa olen käyttänyt myös suoria sitaatteja haastateltavien puheesta. Jokaisen sitaatin lopussa on haastateltavalle annettu koodi (H1, H2, H3, H4, H5, H6, H7). Joidenkin sitaattien kohdalla on ollut tarpeellista esittää myös tutkijan kysymys. Tällöin olen merkannut tutkijaa T-kirjaimella ja haastateltavaa omalla koodinimellään. Sitaattien kieltä on stilisoitu lukemisen helpottamiseksi, mutta olen jättänyt ne pääosin puhekielisiksi. Olen lyhentänyt monia sitaatteja, ja osoitan sitaatin lyhentämistä seuraavalla merkillä: [--]. Sitaattien selventämiseksi olen myös merkannut joitain sanoja hakasulkeisiin [esimerkki], jos muuten sitaatista ei käy selville, mistä aiheesta haastateltava puhuu. Joitakin sitaatteja olen myös joutunut muokkaamaan muun muassa nimiä poistamalla, jotta haastateltavien anonymius säilyisi. Anonymiteetti on tärkeää, jotta haastateltavat voivat puhua avoimesti ja esittää myös kritiikkiä työnantajansa kohtaan ilman pelkoa siitä, että heidät voitaisiin tämän tutkimuksen perusteella jäljittää.

Esittelen pääteemat seuraavassa järjestyksessä: 1) organisaatiomuutokset, 2) kulttuuritoimittajan työn ja sisältöjen muutos sekä 3) tulevaisuus. Pääteemojen alle olen koonnut alateemat. Alla olevasta kuviosta selviää alateemojen ja pääteemojen järjestys sekä keskinäiset suhteet. Teemojen järjestys noudattelee osin Aamulehden kulttuuritoimituksessa tapahtuneiden muutosten kronologista järjestystä alkaen suurimmista muutoksista 2000-luvulla ja päättyen tulevaisuuden pohdintaan.

Kuvio 3: Tutkimustulosten esittämisjärjestys

5.2 Organisaatiomuutokset

Suurimmat muutokset Aamulehden kulttuuriosastolla ovat olleet erilaisia organisaatiomuutoksia. Kulttuuritoimituksen muutoksista puhuttaessa voidaan tietyssä määrin puhua erikseen kulttuurijournalismista, mutta usein keskustelu ajautuu suurempiin kokonaisuuksiin, kuten mediatalon senhetkiseen taloustilanteeseen tai toimitusorganisaation muutoksiin. Kulttuuriosasto on Aamulehdessä osa isompaa organisaatiota, johon kuuluvat esimerkiksi uutis- ja näkökulmatoimitus. Siksi kulttuuritoimituksesta ei voi puhua kuin se olisi erillinen osa toimitusta, vaikka se monella tapaa hyvin itsenäisesti toimiikin. Tämä tuli esiin myös haastateltavien puheessa. Organisaatiomuutokset ovat vaikuttaneet koko 2000-luvun siihen, kuinka arvostetuiksi kulttuuritoimittajat tuntevat olonsa osana

suurempaa työyhteisöä. Erilaiset organisaatiouudistukset saivat arvostelua osakseen: ne aiheuttavat usein stressiä ja epämukavuutta työntekijöille.

5.2.1 ”Sylkykupan aika”

Kun kysyin haastateltavilta kulttuuriosastolla tapahtuneista viimeaikaisista muutoksista, jokainen haastateltavista alkoi kertoa isommista organisaatiomuutoksista. Kulttuuritoimituksen asema osana muuta uutisorganisaatiota on vaihdellut paljonkin aivan viime vuosien aikana. Suurimmiksi muutoksiksi haastateltavat kokivat päätoimittajien vaihdokset ja sen myös kulttuuritoimituksen aseman muuttumisen. Esimerkiksi Matti Apusen toimiessa Aamulehden päätoimittajana (2000–2010) kulttuuritoimitus yhdistettiin hetkeksi osaksi Tänään-sivuja ja myöhemmin osaksi näkökulmatoimitusta. Toinen Apusen aikaisia organisaatiouudistuksia oli järjestelmä, jossa uutispäälliköt kiersivät eri toimituksissa. Näin kulttuuritoimituksella ei siis ollut omaa uutispäällikköä, vaan remmiin astui joka vuorolla eri päällikkö.

Aamulehden kulttuuriosastolla tapahtuneet muutokset kuvastavat kulttuurijournalismin laajempaa muutosta. Kun kulttuurijournalismi on lähestynyt uutisjournalismia, myös kulttuuritoimittajat joutuvat taipumaan yhä useampiin genreihin ja niin kutsuttuun koko kansan yleisuutislehdille asetettuihin tavoitteisiin. Siinä missä esteettinen paradigma on sidoksissa yhteen lajityyppiin, journalistinen paradigma on monigenrellinen ja -metodinen ajattelutapa. (Hellman & Jaakkola 2009, 30.) Kulttuuritoimittajien muuntautuminen näkökulmakirjoittajaksi tai Tänään-sivujen viihdeuutisten tekijäksi kertoo siitä, kuinka kulttuuritoimittajan oletetaan asettuvan hänelle annettuihin rooleihin.

Sekä uutispäällikköjen kierrosta että kulttuuri-näkökulmatoimituksesta luovuttiin 2010-luvun alkupuolella. Haastateltavien mukaan erilaiset yhdistelmäosastot eivät kulttuuritoimituksen näkökulmasta toimineet, kuten ei myöskään keskusjohtoisuus, jossa ”päiväkäsyt” tulevat kiertäviltä uutispäälliköiltä. Haastatteluiden perusteella kulttuuritoimituksen johtajalta vaaditaan kulttuurin asiantuntemusta ja ymmärrystä omasta erikoisalastaan. Sellainen ei ole mahdollista, jos uutispäällikkö vaihtuu vähän väliä, kuten haastateltavat toteavat. Niin generalisteiksi eivät kulttuuritoimittajat siis itseään koe, että heidän esimiehensä voisi olla ”kuka tahansa uutispäällikkö”, kuten seuraavista sitaateista käy ilmi:

Eli kulttuurinkin uutispäällikkönä saattoi olla henkilö, joka on erikoistunut vaikka urheiluun. Sitä systeemiä vähän naureskeltiin, mutta toisaalta se saattoi tuoda esille välillä ihan hyviä uusia aiheita ja näkökulmia. Mutta siinä oli tietysti se ongelma, että he eivät ymmärtäneet sitä substanssia, mikä kulttuurissa on. Mut siinä haluttiin sekoittaa sitä vettä. (H2)

Suurimmat muutokset tapahtu itse asiassa silloin, kun tuli tää [--] uusi järjestelmä, jossa uutispäälliköt rupes kiertään. Että kulttuurilla ei ollu enää omaa [uutispäällikköä] ja tavallaan se osaston itsenäisyys väheni sitä myötä. [--] Yhteen aikaan oli sellanen kausi, että ihan oikeesti noi uutispäälliköt pyrki aika lailla siihen sisältöön vaikuttaan, jopa näkökulmiin ja mielipiteisiin. [--] Että se oli hyvin semmosta, pyrittiin ohjailuun. (H5)

Haastateltavien mukaan Aamulehteä on 2000-luvun aikana pyritty yleisestikin viemään keskusjohtoisempaan suuntaan. Samansuuntaisia ajatuksia on tullut esiin myös esimerkiksi Kimmo Kosken (2008) on pro gradu -tutkielmassa, jossa hän tarkastelee Aamulehden lehtiudistusta vuosina 2006–2007. Kosken mukaan Aamulehdessä lähdettiin tietoisesti viemään vastuuta uutispäälliköille sen sijaan, että toimittajat tekisivät juttunsa itsenäisesti alusta loppuun. Lehtiudistuksen myötä tulleet uudet työtavat (kuten visuaalisuuden vahvistuminen) vaativat, että uutispäälliköiden täytyy seurata jutun valmistumista pitkin päivää. Tällaisessa niin kutsutussa angloamerikkalaisessa mallissa toimittajilla on yhä vähemmän sananvaltaa omaan juttuunsa. (Koski 2008, 95.) Lehtiudistukset ovat siis vieneet toimitustyötä uutisellisempaan suuntaan, sillä uudistukset pakottavat työtavat uuteen suuntaan. Myös esimerkiksi Helsingin Sanomien kulttuuritoimituksessa liikahtettiin 2000-luvulla selvästi journalistisempaan paradigmaan. Kuten Aamulehdessä, myös Helsingin Sanomissa uutisellisuudelle raivattiin tilaa lehtiudistuksella. (Hellman & Jaakkola 2009, 39.)

Keskijohdon vahvistuminen on tuntunut kulttuuritoimittajista vieraalta, sillä perinteisesti kulttuurijournalismia on tehty verrattain itsenäisesti. Eräs haastateltava kommentoi keskijohtoisuutta kriittisesti:

Niin tää [kulttuurijournalismi] muuttui enemmän – ja journalismi muuttui muutenkin – keskijohtovoittoisemmaksi. Mun näkemykseni on, että [entinen päätoimittaja] halusi järjestelmän, jossa

hierarkia on mahdollisimman selvä ja oletus on, että uutispäälliköt tietää, mitä lukijat haluaa. Mistä ei sitten urputettu.[--] Että palaverit oli välillä sellasia käskynjakotilaisuuksia. (H5)

Toisaalta suurin osa haastateltavista muistuttaa, että Aamulehdessä on onnistuttu säilyttämään tasapaino toimittajan itsenäisyyden ja keskijohtoisuuden välillä – etenkin nykyisen päätoimittajan Jouko Jokisen aikakaudella. Tällä hetkellä kulttuuritoimittajat eivät koe, että kulttuuri-osastoa johdettaisiin kovinkaan uutispäällikkövetoisesti. Erityisesti juttujensa suhteen kulttuuritoimittajilla on paljon vapautta.

Eihän tää tietenkään mitään jatkuvaa käskytystä ole, vaan edelleenkin osalla toimittajista on jonkinlaisia erityisalueita, ja voi hyvinkin rakentaa omaa agenda, että mitä pitää tärkeänä. Voi olla, että pitkässä juoksussa tällainen kehitys erityistoimittajasta kohti yleiskulttuuritoimittajaa on tapahtunut. [--] Mutta musta tuntuu, että Aamulehdessä on saavutettu aika hyvä balanssi siihen, eli minkään alueen erikoistoimittaja ei elä missään norsunluutornissaan ohuessa yläpilvessä, mutta ei myöskään niin, että käskyt tulis jostain mystisestä lennonjohdosta ja sitten vaan robotteina toimitaan. (H1)

Aamulehdessä on aina ollut sellainen aika kevyt ja hyvässä mielessä sellanen rento suhtautuminen noihin juttuihin. Ei meillä oo myöskään sensuroitu, mitä mä tiedän jossain muualla on tehty. (H3)

Musta tuntuu, että mä saan kyllä tehdä just sellasen jutun, kun haluan, jos mä sen painokkaasti esitän. Jos mulla on tarve kertoa se laajemmin. Että siinä mielessä se itseohjautuvuus on ollut pysyvää siinä työssä, mitä teen. (H2)

Haastattelujen perusteella vaikuttaa siltä, että kulttuuritoimittajat mielellään pitävät kiinni osastonsa itsenäisyydestä. Haastateltavien mukaan kulttuuritoimituksen yhdistäminen muihin osastoihin (näkökulma ja Tänään-sivut) vähensi työn mielekkyyttä, sillä toimittajat eivät voineet keskittyä pelkästään kulttuurijournalismin tekemiseen. Esimerkiksi kulttuuri-näkökulmatoimituksessa toimittajat tekivät juttuja molemmille osastoille, siis sekä kulttuuri-aiheisia juttuja että mielipiteellisiä näkökulmakirjoituksia. Haastateltavien mielestä se aiheutti turhaa painetta ja stressiä.

Se [yhdistetty kulttuuri- ja näkökulmatoimitus] aiheutti sen, että ne juttujen aiheet saattoi päivittäin vaihdella hyvinkin rankasti sellaisesta perinteisestä kulttuuritoimittamisesta tuollaiseen yhteiskunnalliseen, maailmanpoliittiseen debattikirjoittamiseen asti. Eli se skaala oli huomattavan laaja, ja siinä tunsikin oman kompetenssinsa vähäisyyden monestikin. (H1)

Vaikuttaisi siltä, että Aamulehden johdon ja kulttuuritoimittajien välillä on myös ollut Hurrin (1993) termistön mukainen esteettinen konflikti. Päätoimittaja ja esimiehet halusivat viedä kulttuurijournalismia uutismaiseen suuntaan, kun taas kulttuuritoimittajat halusivat pitää kiinni esteettisemmästä kulttuurijournalismista. Lisäksi haastateltavat toteavat, että kulttuuritoimitus ikään kuin sysättiin osaksi muita osastoja, ilman ymmärrystä kulttuurijournalismin erityispiirteistä. Muutosten myötä toimittajat kokivat, että kulttuuritoimitusta ei enää arvostettu samalla tavalla kuin aiempina vuosina. Osa haastateltavista puhui jopa suoranaisestä kulttuuritoimituksen alasajosta.

Kyllähän päätoimittajien vaihdokset on myös näkynyt. Siellä on ollut [entisen päätoimittajan] aikana sellanen organisaatiouudistus, jolla oli tarkoitus kai jollakin tavalla keventää sitä organisaatiota tai sellasta hierarkkisuutta. [--] Kun ehkä [siihen aikaan] toi kulttuuritoimitus, se oli yhdistetty Tänään-sivuihin, niin sitä ehkä koettiin, että sitä [kulttuuritoimitusta] vedettiin Aamulehdessä alas. [--] Siis sehän kyllä meilläkin oli Aamulehdessä aika, jolloin kulttuurijutut oli ihan niin kuin... ei ne yleensä päässy etusivulle koskaan. Tai erittäin harvoin. Kyllä siihen suhtaudutaan nyt ihan eri tavalla. (H3)

Oli se tosi traaginen ja ikävä muutos, että haluttiin päästä eroon korkeakulttuurista ikään kuin kokonaan. Sit ruvettiin typerenemään, että jokaisen jutun piti olla sellainen, että mitä vähemmän ihmisen tietää jostain kirjasta siitä kirjoittaessaan, sitä parempi. [--] Kulttuuritoimittajista tehtiin sellasia hömppätoimittajia. Mut se kesti ihan vähän aikaa, pari vuotta. Sit [viimeiset vuodet] on ollut ihan hyvää aikaa. [--] Päätoimittajan vaihdos vaikutti siihen varmasti, että kulttuuritoimitusta pidetään arvossaan ja sinne saa tehdä hyviä juttuja. (H4)

Nykyisen päätoimittajan kaudella kulttuuri ei ainakaan oo sellanen halveksittu sylkykuppi, niin kuin se oli tossa vähän aikaa. [--] Jos sä oisit tehny tän haastattelun joskus muutama vuosi sitten, niin mä oisin voinut sanoa paljon synkemmin kulttuuritoimituksesta. Kun silloin välillä näytti siltä, ettei haluta sellasta vähääkään lainausmerkeissä kulttuurijournalismia, eli tällaista korkeakulttuuria. (H5)

Haastateltavien mukaan nyt on siis menty parempaan suuntaan. Havainnot ovat mielenkiintoisia, koska viimeaikaisessa tutkimuksessa (vrt. esim. Reunanen & Koljonen 2014) on niin vahvasti nostettu esille keskijohdon vaikutus toimittajien työhön. Vaikka osa haastateltavista allekirjoittaa näkemyksen uutispäälliköiden roolin vahvistumisesta, ovat kaikki haastateltavat kuitenkin sitä mieltä, että nimenomaan kulttuuritoimitusta ei vedetä kovinkaan keskusjohtoisesti tätä nykyä. Sen sijaan

päätoimittajien vetämällä linjalla on hyvinkin suuri vaikutus siihen, mitä yksittäisellä osastolla tapahtuu. Erilaisilla organisaatiouudistuksilla voidaan vahvistaa tai heikentää osaston asemaa. Tekemieni haastattelujen perusteella kulttuuritoimituksen asema on vahvimmillaan silloin, kun osastolla on vapaus tehdä sitä, mitä kulttuuritoimittajat parhaiten osaavat – kulttuurijournalismia.

Kuten aiemmissa kulttuurijournalismia käsitelleissä tutkimuksissa (ks. esim. Hurri 1993; Jaakkola 2009, 2010, 2015; Harries & Wahl-Jorgensen 2007) todetaan, kulttuuritoimittajia on perinteisesti pidetty erityislaatuina toimittajina – jopa kummajaisina. Se voi olla syynä myös siihen, että kulttuuritoimitus on aika ajoin ollut jonkinlaisessa altavastaajan roolissa Aamulehdessä. Jos ja kun kulttuuritoimittajia ei pidetä arvossaan, ei myöskään kulttuuritoimituksen asema ole kovin vahva. Kulttuuritoimituksen yhdistäminen muihin osastoihin voi kertoa myös siitä, että sitä pidetään ”pehmeänä” journalismina (*soft journalism*), jolloin sen arvo ei ole sama kuin vaikkapa ”kovan” poliittisen journalismin (Kristensen & From 2015, 760).

5.2.3 Kulttuuritoimituksen hyvät vuodet

Haastateltavien mukaan Apusen aikana tehdyt organisaatiomuutokset vaikuttivat siis negatiivisesti työn tekemiseen ja kulttuuritoimituksen itsenäisyyteen. Kuten edellisen luvun sitaateista käy ilmi, parempaan suuntaan on menty vuodesta 2010. Silloin Jouko Jokisesta tuli Aamulehden päätoimittaja. Yksi tärkeimmistä muutoksista kulttuuritoimittajille on ollut, että vuodesta 2012 kulttuuritoimitus sai alkaa jälleen työskennellä omana osastonaan ja että osastolle nimettiin vakituinen uutispäällikkö. Sen myötä kulttuuritoimittajat ovat kokeneet, että osaston tekemää työtä arvostetaan ja kunnioitetaan. Kulttuurilla on erityisen vahva rooli Aamulehden nykyisessä linjassa, mikä on kaikkien haastateltavien mielestä hyvä asia.

Kulttuuri on meidän painopistealue tässä lehdessä. Sen asema ja profiili ja rooli, se nousee ihan koko ajan. [--] Tää on se peli, missä me [Aamulehti] nousee helposti ykköseks ja pidetään se ykkössija. [--] Meidän asema on erittäin hyvä, ja se paranee koko ajan. (H7)

No ei musta tällä hetkellä Aamulehden kulttuuritoimituksella mee huonosti. [--] Mun mielestä kulttuurisivut voi ihan meikäläisenkin perspektiivillä keskimääräisesti ihan hyvin. [--] Just tää, että ollaan saatu olla kulttuuritoimitus vaihteeksi. Ettei oo sitä pakollista muuta tauhkaa. Tää on lisännyt sellasta tunnetta, että tässähän on aika kiva tehdä ja pystyy tekeen sellasta, mitä itsekin haluaa. (H5)

Kaikesta [--] huolimatta pidän suurimpana muutoksena sitä, että meillä on kuitenkin Tampereella erillinen kulttuuritoimitus, joka on minusta erinomaisen hyvä asia. Ja tähän myönteiseen muutokseen nähden kaikki on sekundääristä. (H1)

Kaikki seitsemän haastateltavaa olivat sitä mieltä, että juuri nyt Aamulehden kulttuurijournalismilla menee hyvin. Siihen on ainakin kaksi syytä. Paitsi että toimittajat saavat tehdä työtään nimenomaan kulttuuritoimittajina, myös lehden ulkoasu-uudistuksella on ollut paljon vaikutusta työn mielekkyyteen. Aamulehti muuttui tabloidikokoiseksi vuoden 2014 keväällä. Haastateltavien mukaan uudistus oli hyvä ja toivottava. Vaikka lehden koko pieneni, kulttuurijuttujen pituus kasvoi ja kulttuurisivujen ulkoasuun alettiin kiinnittää enemmän huomiota. Äkkiseltään voi tuntua, että lehden ulkoasulla ei ole tekemistä sisältöjen saati työtapojen kanssa, mutta haastateltavien kommentit osoittavat toista. Tabloidiuudistus lisäsi merkittävästi Aamulehden kulttuuritoimittajien tyytyväisyyttä työhönsä. Juttupituuden lisäys oli yksi tärkeimpiä muutoksia.

Tää tabloidiuudistus, se oli ensimmäinen lehtiudistus, joka sekä nosti lehden että kulttuuriosasto työn laatua ja tasoa ja sai myös toimittajat tuntemaan olonsa paljon vapautuneemmaksi kuin aikaisemmin. [--] Tää tabloid on paljon vapaampi ja hengittävämpi, kun se ei oo tämmönen siilo, vaan se leviää horisontaalisesti. Niin sitä ei usko miten merkittävä muutos se on, ennen kuin pääsee itse kokeilemaan. [--] Sen mä tiedän, että kun toimittajan tehtävä on saada aikaan toimivaa, mukaansa tempaavaa ilmaisua, niin se hengittää paljon vapaammin silloin, kun sillä on tilaa. (H7)

Toi tabloidi taas mahdollisti sen, että jutut... No, ne on keskimäärin pitempiä. Se muuttaa juttujen kirjoittamistapaa ja sanoisin, että ainakin itte oon ollu ihan tyytyväinen siihen. [--] Ehkä nää juttujen pituudet on lisänneet ihmisten halukkuutta tehdä taas perusteellisempia haastatteluja. Koska se 2500 merkin haastattelu oli aika kurja laji, koska [--] ties jo etukäteen, että siihen ei mahdu paljon mitään. (H5)

Juttujen pituus siis vahvistaa kulttuuritoimittajien vapauden tunnetta. Toisaalta osa haastateltavista liittyy juttupituuden syvällisyyteen. Kun aiemmin tehtiin lyhyttä ja pinnallista, nyt tehdään taas pitkää, kertovaa journalismia. Haastateltavien kommentit heijastelevatkin esimerkiksi Pulkkinen (2008) päätelmää, jonka mukaan lehden ulkoasun uudistaminen liittyy mitä suurimmissa määrin myös sisällölliseen kehitystyöhön. Ainakin Aamulehden kulttuuritoimituksessa kehitystyö tuntuu olevan

onnistunut. Erään haastateltavan kommentti tiivistää pituuteen ja syvällisyyteen liittyvät tunnot:

H4: Hyvä juttu on sellanen, joka opettaa ja viihdyttää ja ilahduttaa. Ja on vähintään 3800 merkkiä

T: Miks sen pituuden pitää olla, [--] kun sitä on sanottu, että se pituus on ratkaiseva, niin miks se susta on?

H4: No eihän sen nyt välttämättä tarvi olla [pitkä], mutta se jollakin tavalla konkretisoituu pinnallisuuden torjumiseen. Hitaus ja pituus on ne sanat, joita käytetään.

Siinä missä haastateltavat olivat tyytyväisiä tämänhetkiseen tilanteeseen, moni kuitenkin povasi jo synkempää tulevaisuutta. Haastateltavat tuntuvat varautuvaan uusiin muutoksiin, joita suhdanneherkällä media-alalla tapahtuu vähän väliä. Muutokset ovat jopa arkipäivää, kuten erään haastateltavan kommentista käy hyvin ilmi:

Muuten siis koko [työurani ajan] siellä [Aamulehdessä] on koko ajan joku organisaatiomuutos ja joku muutos käynnissä. [--] Se olis suurin muutos, jos olis jotenkin stabiili se tila (naurua). (H3)

Epävarmat tulevaisuudennäkyvät toistuvat haastateltavien puheissa. Vaikka he eivät ole varmoja siitä, mitä kulttuuriosastolle tulevaisuudessa tapahtuu, moni aavistelee pahaa. Uskoakseni kommentit kielivät myös alan yleisestä mielialasta, ei pelkästään Aamulehden kulttuuriosaston tilanteesta.

Tulevaisuutta en uskalla veikata. Voi olla, että sillä [Aamulehden kulttuuriosastolla] menee jo vuoden päästä huonosti. Kun ei tiedä, tuleeko jotain yt-neuvotteluita tai muita. Mutta aina täytyykin katsoa peläten tulevaisuuteen. (H5)

No se, että ollaan menty parempaan suuntaan, se on niin kuin tsäkää. Se huono suunta, se on se valtavirta. Ohimenevää varmaan, pian tahtuu tää. (H4)

5.2.3 Itsenäisyyden tarve ja ylemmät käskyt

Kuten edellisistä luvuista käy ilmi, Aamulehden kulttuuritoimittajat ovat olleet tyytyväisiä tilanteeseen, jossa saavat työskennellä kohtuullisen itsenäisesti omalla osastollaan. Haastatteluiden aikana toimittajat pohtivat paljon sitä, miksi kulttuurijournalismin tekemiseen vaaditaan itsenäisyyttä – ja mitä seuraa siitä, että kulttuuritoimittajien käsiä sidotaan. Haastateltavien mukaan itsenäisyys on tärkeää jo siksi, että kulttuuritoimittaminen vaatii erityisosaamista ja oman erityisalan seuranta. Erikoistuminen

nähdään yhä tärkeänä arvona, vaikka moni haastateltavista sanookin, että tiukat rajat seuranta-alueiden välillä ovat höllentyneet.

Mun mielestä meidän linja on tässä aika hyvä, että sellasta tiukkaa linjaa ei ole. Se on sitten aika paljon toimittajan itsenäisyydestä kiinni ja mielikuvituksesta kiinni, mimmosia juttuja tulee. Tämä ei ole kehitystä, mutta toivon, että ei mennä liikaa nyt formatoimaan, että kuvitellaan jonkinlainen kulttuurikonsepti ja mennään väkisin siihen. (H5)

Meillä juttuja suunnitellaan sillain, että useimmiten se lähtee ihan toimittajan omasta intohimosta. [--] Kyllä sen pitää lähtee siitä, että ihmisillä on tutkat päällä koko aika. Ne pystyy aistimaan, että mitä heidän seuranta-alallansa, mikä siellä on menossa, mikä siellä menee. Ja silloin ku tällainen aistimussignaali nousee, niin sitä on hyvä lähteä jalostamaan ja sen pohjalta kehittämään sitä ideaa. Sillon se menee mun mielestä tehokkaammin ja paremmin ja mun mielestä myös parempia ideoita tuottavammin ku silleen, että nyt pidetään tällanen mukava pikku palaveri, mennäänkö vaikka tonne kivaan huoneeseen ja nyt ideoidaan siellä. (H7)

Kulttuuritoimittajat siis kokevat, että saavat työnsä parhaiten tehtyä, kun siihen ei puututa liikaa ylemmältä tasolta. He ovat omat oman työnsä asiantuntijoita, jotka tietävät sen, mistä kulttuurijournalismissa kulloinkin kannattaa kertoa. Sen sijaan organisaatiouudistuksiin tai journalismin suuriin linjoihin rivitoimittajilla ei ole juurikaan ole sanomista. Aamulehden lehti uudistukset on kulttuuritoimittajien näkökulmasta katsottuna toteutettu kysymättä toimittajilta. On tietysti eri asia, tarvitseeko johdon kysyä toimittajien mielipiteitä yrityksen linjaa suunniteltaessa. Joka tapauksessa toimittajat ovat kokeneet, että he eivät pääse muutoksiin vaikuttamaan – oli se sitten huono tai hyvä asia. Päätökset tehdään jossain muualla, josta ne valuvat alaspäin toteuttavaan portaaseen.

Muutoksen pakko tai moottori on ihan jossain muualla kuin yksittäisten toimittajien tasolla. Että nää muutokset, vaikkapa juuri tää Alma Median yhteisen kulttuuritoimituksen perustaminen tai Lännen Median perustaminen, niin kyllähän se lähtee tästä printtimedian kriisistä. Siitä, että lehtiyhtiöiden aiemmin varsin muhkeat tuotot supistuu uhkaavasti ja on löydettävä keinoja, talouden suunnan – jos ei kääntämiseen, niin ainakin käyrien loiventamiseen. [--] Kyllähän ne on ihan ne lehtitalojen talouspäättäjät, jotka näitä viime kädessä, näitä uusia organisaatiomalleja rakentelee. [--] Emmä varmaan pääse vaikuttamaan minkään organisaation muodostamiseen. Että kyllä se tulee annettuna. (H1)

Ei varmaan hirveesti pääse vaikuttamaan todellisuudessa. Mut on myönnettävä, että on se myös omasta asenteesta kiinni. Eri ihmiset näkee erilaiset mahdollisuudet. [--] Joskus se voi tuntua uhkalta, joskus mahdollisuudelta. Esimerkiks just nää tämmöset, missä ei kuunneltu ollenkaan, kun Tänään-sivu yhdistettiin kulttuuriin. Ei me sitä haluttu. Samoin oli tää näkökulma, joka oli silloin uus. [--] Kyllähän se aika lailla annettuna tuli. (H5)

No en koe päässeeni vaikuttamaan oikeastaan lainkaan. (H3)

Jos tarkastellaan Aamulehden uutisorganisaatiota Scheinin (2010) organisaatiokulttuurin näkökulmasta, muutokset eivät näytä menneen parhaalla mahdollisella tavalla. Scheinin (2010, 29) mukaan organisaation toiminta saattaa häiriintyä, jos kaikki työntekijät eivät allekirjoita arvoja ja uskomuksia. Aamulehdessä on muutospaineissa yritetty uudistaa arvoja ja keskittyä muun muassa konseptointiin, nopeuteen ja lyhyyteen. Nämä arvot ovat kenties olleet ristiriidassa kulttuuritoimittajien perusoletusten kanssa. Kun syvälliset, tiedostamattomat ja oikeaksi koetut tavat tehdä journalismia kolahtavat yhteen uusien arvojen kanssa, syntyy helposti ongelmia.

Toisaalta haastateltavat muistuttavat, että heidän tehtävän ei ole johtaa yritystä tai suunnitella muutoksia, vaan tehdä kulttuurijournalismia. Haastattelujen perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että toisinaan – etenkin uudistusten kynnyksellä – olisi hyvä kuunnella rivitoimittajien mielipiteitä. Kulttuuritoimittajat eivät esimerkiksi halunneet osastonsa yhteyteen Tänään-sivua tai näkökulmatoimitusta. Uudistus vietiin läpi, mutta muutamaa vuotta myöhemmin rakennelma jo purettiin seuraavaan uudistuksen tieltä. Työhyvinvoinnin ja työntekijän näkökulmasta jatkuva uudistaminen tuntuu raskaalta ja aiheuttaa turhaa kuormitusta. Kun journalistista tuotetta uudistetaan, olisikin ehkä hyvä kysyä ajatuksia niiltä, jotka journalistisen tuotteen parhaiten tuntevat: toimittajilta.

5.2.4. Tiivistyvä yhteistyö

Yksi organisaatiomuutoksen muodoista on lisääntynyt yhteistyö sekä Almaan että Lännen Mediaan kuuluvien lehtien kanssa. Alma perusti vuonna 2012 lehtiensä välisen yhteisen kulttuuritoimituksen, jota johdettiin Tampereelta. Kulttuuritoimittajat Porista Rovaniemelle kokoontuivat päivittäin virtuaalisissa aamupalavereissa, joissa keskusteltiin juttuvaihdosta ja suunnitelmista. Alman yhteinen kulttuuritoimitus purettiin virallisesti syksyllä 2014, kun 11 maakuntalehden yhteinen Lännen Media

aloitti toimintansa. Alman kulttuuritoimitusten juttuvaihto jatkuu kuitenkin yhä. Sen lisäksi kulttuurisivujen materiaalia saadaan Lännen Medialta Helsingistä.

Yhteistyö on yksi niistä asioista, joka on aiheuttanut kipinöintiä kulttuurikeskustelussa. Kriitikot ovat arvostelleet Alma Mediaa avoimesti siitä (esim. Kantokorpi 2009), kuinka yhteistyö ajaa kulttuurikritiikin ahtaalle. Kulttuuritoimittajat sen sijaan suhtautuvat yhteistyöhön melko lailla positiivisesti. Yksikään haastateltavista ei pitänyt yhteistyötä ainakaan yksinomaan huonona asiana. Päinvastoin: monien mielestä yhteistyö tuo kulttuurisivuille monipuolisuutta. Joidenkin mielestä yhteistyön huono puoli on kritiikin kaventuminen (tästä lisää luvussa 5.3.3), mutta enimmäkseen äänenpainot ovat positiivisia. Toisaalta monet haastateltavista myös huomauttavat, että yhteistyöhön on suhtauduttava enemmän tai vähemmän positiivisesti jo senkin vuoksi, että yhteistyökehitys on väistämätöntä.

Haastateltavien mukaan yhteistyö on hyvä asia siksikin, ettei se typisty pelkkään juttuvaihtoon, vaan kulttuuritoimittajat todella ovat toisiinsa yhteydessä ja käyvät keskustelua esimerkiksi videopalavereiden muodossa. Kollegoiden kanssa käydyt keskustelut ovat haastateltavien mielestä arvokkaita. Muita kulttuuritoimituksia ei nähdä kilpailijoina, vaan yhteistyön ajatellaan olevan hedelmällinen maaperä kulttuurijournalismin kehittämiseen. Suhteiden vaalimiselle ollaan valmiita antamaan aikaa.

Sieltä [Alman muista kulttuuritoimituksista] ei hirveän paljon matskua tuu muualle. Me ollaan ehkä se antava osapuoli, mutta kyllä musta on kauheen virkistävää nähdä ne ihmiset, jotka on tosi ammattilaisia alallaan. Tietää kertoa sieltä alueelta. Tää videopalaveri, joka tuo heidät meidän luokse joka aamu, se on hieno homma. Jos tekniikassa on jotain hienoa, niin se on. (H2)

Mun mielestä se [yhteistyö] toi aika paljon sellasta hyvääkin. Kun tossa on toi videopalaveri, niin musta se on kauheen kiva. Ja mitä meillä oli niitä kokoontumisia, niin tajusin sen, että Rovaniemellä voi olla aivan erilainen se näkökulma ja kuinka suuri tää Suomi loppujen lopuksi on sen Kehä kolmosen ulkopuolella. Täällä on hyvin paljon erilaisia alueita ja sitten se, että meillähän oli yhtäkkiä hirveen suuri kulttuuritoimitus. (H3)

Alma-yhteistyö on edelleen se tärkein. Ja se toimii, koska on kokemuksellisuus siitä. Osataan ajatella sitä, että toisaalta meillä ei oo päällekkäisyyksiä sillä tavalla ja toisaalta meillä ei oo historian rasitteita. Ollaan oltu edelläkävijöitä [--]. (H6)

Osa haasteltavista myös huomauttaa, että yhteistyö on tärkeää paitsi Aamulehden näkökulmasta, myös pienempien maakuntalehtien kannalta. Kun kulttuuritoimituksia on monissa Alman lehdissä pienennetty, on yhden tai kahden hengen kulttuuritoimituksissa toisinaan vaikeaa saada aikaan riittävästi sivujen täytettä. Tällaisille toimituksille erityisesti Aamulehden runsas sisällöntuotanto on kultaakin kalliimpi. Ja siinä missä Aamulehti pysyy kärryillä muun Suomen kulttuuritapahtumista, myös pienemmät lehdet säilyttävät hyvän tuntuman valtakunnan kulttuuriin. Siten yhteistyön voi ajatella hyödyttävän paitsi toimituksia, myös kulttuurijournalismia itseään.

Vaikka yhteistyö on vaikuttanut organisaatioon ainakin paperilla, ei juttuvaihto ole kulttuuritoimittajien mielestä lisännyt työtaakkaa tai vaikuttanut ylipäättään käytännön työhön mainittavan paljon.

Se ei oo meidän päivittäiseen hommaan se [yhteinen kulttuuritoimitus], joka sekin on nyt virallisesti purettu, niin se ei oo meidän päivittäiseen työhön vaikuttanut niinkään paljon. (H5)

Organisaatiomuutosten kannalta kiinnostava kysymys on, mitä tapahtuu seuraavaksi. Alma Media on jo kerran perustanut yhteistoimituksen, purkanut sen, jatkanut juttuvaihtoa ja ottaa juttuja vastaan Lännen Median kulttuuritoimituksesta. Jokseenkin selvältä vaikuttaa, että yhteistyön rattaita ei ainakaan voi kääntää taaksepäin, kuten seuraavan haastateltavan sitaatista käy ilmi:

Jos aatellaan vaikka tätä, että samojen toimittajien tekemiä juttuja julkaistaan yhtiön eri lehdissä, niin se on ihan väistämätön kehitys. Sitä ei voi mitenkään kääntää takaisinpäin, eikä se siitä käännykään. Se on hyvä asia, koska se [--] monipuolistaa. (H7)

Lisäksi yksi haastateltavista huomauttaa aiheellisesti, että isossa talossa yhteistyötä on pystyttävä tekemään paitsi muiden toimitusten, myös oman toimituksen sisällä. Yhteistyö tarjoaa voimavaroja aikana, jolloin osastojen koosta on jatkuvasti nipistetty. Yhdessä tekemällä voidaan vaikuttaa koko yhtiön tulevaisuuteen ja tehdä asioita sen puolesta.

Nyt mä oon enemmän sitä mieltä, että yhteistyössä on voimaa, eli pitää hyödyntää se määrä mitä ihmisiä on parhaalla mahdollisella tavalla. Edelleenkin mä nautin siitä kirjoittamisesta mutta jos siitä on hyötyä siitä mun semmosesta ideoinnista ja panostuksesta muilla osastoilla, niin sehän on se hyvä. Siis noin ison kokoluokan lehden tää paras voima on se, että se synergia toimii. (H2)

5.3 Kulttuuritoimittaja työssään muuttuvalla kentällä

Aamulehdessä tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet myös työtapoihin, työntekijöille asetettuihin vaatimuksiin sekä kulttuuritoimittajien ajatuksiin omasta identiteetistään ja arvoistaan. Haastateltavien mukaan kaikista eniten työtä on muuttanut digitalisaatio ja sen mukanaan tuoma monikanavaisuus. Kulttuuritoimittajat eivät toki ole poikkeuksia journalismin kentällä: kaikkien alojen toimittajat joutuvat tätä nykyä hallitsemaan useita välineitä ja viestintätapoja. Seuraavassa luvussa esittelenkin haastateltavien ajatuksia työnsä muutoksista: Millaisia asioita kulttuuritoimittajilta vaaditaan 2010-luvulla? Miten sisällöt ovat muuttuneet? Entä säilyvät kulttuuritoimittajien arvot samanlaisina, vaikka työ muuttuu kovaa tahtia?

5.3.1 Lisääntyneet vaatimukset

Video, printti, verkko, sosiaalinen media – ja ehkä vielä yksi juttu Aamulehden verkkolehti Hetkeen. Tässä on lista niistä alustoista, joihin kulttuuritoimittajat tekevät sisältöjä. Haastatteluissa tuli esiin, kuinka kulttuurijournalismia tehdään yhä monikanavaisemmin ja yhä tehokkaammin. Se taas merkitsee lisääntyviä vaatimuksia. Enää ei riitä, että osaa kirjoittaa hyvin. Täytyy hallita nopea verkkojulkaisu ja videojournalismi, jossa ollaan esillä omalla naamalla ja äänellä. Kaikki haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että kulttuuritoimittajille asetetut vaatimukset ovat jatkuvasti kovempia. Siinä mielessä heidän vastauksensa heijastelivat yleisiä tuloksia, joita toimittajia haastatteleamalla on saatu (esim. Hujanen 2011; Nikunen 2014; Jyrkiäinen 2008): työn vaatimukset ovat kasvaneet.

Työmäärä on kasvanut hirvittävästi, että eihän se nyt voi mahtua yhden työpäivän sisään, mutta sitten oletetaan, että sen on näköjään mahdollista. [--] Ja tätä [laskevia levikkilukuja] vastaan taistellessa on nyt otettu tää av-puoli kauheen vahvasti ja erilaiset digiversiot. Ja sitten mikä on ollut se suurin muutos ihan viimeisen vuoden ajan, niin se on ollut kaikista rajuinta. Mä esimerkiksi laskin viime viikolla: mä tein yhtä juttuani varten kuusi eri versiota, siis yhden päivän aikana. (H2)

Meidän työnkuva ja meiltä vaadittavat taidot, ne on todella paljon monipuolistuneet, ja vaatimukset on kasvaneet. Meidän pitää osata tehdä hyvin monenlaista, erilaista mediaa. Printtijuttuja, verkkojuttuja, videoita, osallistaa, joukkoistaa ja koko ajan monipuolistaa ja elävöittää sitä palvelua. (H7)

Kyllä siis Aamulehdessäkin työn määrä per ihminen per tunti on lisääntynyt, et varmaankin vaaditaan nopeutta ja tehokuutta, tällasia asioita. Mut sitten myös se, että monia toimenkuvia on yhdistetty tässä vuosien varrella, niin se on muuttanut asioita. Ja se muutos jatkuu koko ajan, kun tulee tää digitalisaatio. Että mä en nyt vielä tiedä, missä määrin kulttuuritoimittajat alkaa tehdä mahdollisen Aamulehti-television ohjelmia. (H1)

Töiden lisääntyminen on vähentänyt hengähdystaukoja työpäivän aikana. Haastateltavien mukaan välillä olisi myös tarpeellista antaa aikaa ajatuksille, suunnittelulle ja rentoutumiselle. Työpäivän aikana pitäisi myös pystyä seuraamaan oman erityisalansa liikeyhtälöitä, mutta töiden päällekkäisyys rasittaa työntekijöitä. Omien töiden lisäksi moni Aamulehden kulttuuritoimittajista myös tilaa ja editoi avustajien tekstejä.

Onhan niitä hommia paljon nykyään, tai on niitä ennenkin ollut, mutta sellaisia hengähdystaukoja on vähemmän. [--] Semmosia vähän niin kuin loppopäiviä, että ois siivoillu pöytää ja vähän miettinyt, että mitähän tässä seuraavaks, niin sellaisia ei kauheesti nykyään oo. [--] Kuten sanottu, se voi välillä ruveta vähän väsyttäänkin. Kuitenkin omalla nimellä kirjoittaa, ja jos rupee tuntuun siltä, että joskus tahtoo jotkut jutut jäädä sellaisiks, ettei oo oikein tyytyväinen. Ettei jaksa tai kerkiä kunnolla miettiä tai loppuu vain ideat tai on muuten vain huono päivä. Niin kyllä se silloin voi olla vähän paskamaista, jos ei pysty kunnolla siihen itte vaikuttaan, ettei voi sanoo [--], että nyt stop. (H5)

On siis vaatimukset, että kaikkea pitäis tehdä. Pahin on ehkä se, että kaikkea pitäis tehdä samaan aikaan. [--] Mä oon kaikki lomarahat muutamankin vuoden aikana ottanut vapaana. Ihan sen takia, että niin saa mun mielestä enemmän sitä happea, koska se on työviikosta puserrettu, niin jotenkin sitä on levennettävä. (H3)

Niin se [töiden lisääntyminen] on ehkä syönyt sitä aikaa, mikä suunnittelulle soisi olevan. Ja meillä on nykyään itse asiassa hämmentävän vähän sellasia kulttuuritoimituksen omia suunnittelu- ja ideointisessioita tai palavereita. Meillä on tää päivittäinen videopalaveri, joka suuntautuu aika paljon tiedon vaihtamiseen näiden muilla paikkakunnilla olevien kulttuuritoimitusten ja meidän välillä. Mut sellasta oman porukan, sellasta, että heiteltäis ideoita ja mietittäis eteenpäin, on kyllä vähän. (H1)

Suhtautuminen sosiaaliseen mediaan on haastattelujen perusteella kaksijakoista. Yhtäältä toimittajat tiedostavat, että uudessa ympäristössä täytyy olla esille omalla nimellään ja naamallaan. Brändäys ja tähtikirjoittaminen vilahtavat puheessa. Toisaalta monikaan haastateltavista ei käytä sosiaalista mediaa työssään niin paljon kuin heidän mielestään olisi ehkä suotavaa. Suhtautuminen sosiaaliseen mediaan ja omalla nimellä näkymiseen vaikuttaa olevan ristiriitainen: toisaalta tiedostetaan, että somessa pitäisi olla läsnä, mutta silti sitä ei nähdä välttämättömänä osana työtä tai sen käyttämistä pidetään vaivalloisena. Yhtenäistä linjaa ei ole vedetty, ja se myös kuuluu vastauksissa.

Mitä nyt tää muutoksen [tabloidimuutos] jälkeinen lehden toimittaminen vaatii. Eli spontaania kommentointia, esiintymistä kasvoillaan ja äänen käyttöä. [--] Mä oon oikeestaan vaan odottanut, että koska tää printti huomaa sen, että siihen suoraan striimiin on pakko mennä mukaan tavalla tai toisella. Tai että ihmiset on mukana myös ääni-kuvapersoonina mukana tuossa. (H2)

Toistaiseksi meikäläisen hommissa se digipuoli on näkynyt aika vähän. Ehkä liiankin vähän ja sosiaalinen media ei juuri ollenkaan. Että jos Facebookissa joku kommentoi mun juttuja, niin en mä siihen vastaa. [--] Mutta mun täytyy sanoa, että tää sosiaalisen median puoli, vaikka sitä rajoitetusti käytän ittekin, niin on pakko myöntää, ettei se mua niin kauheesti kiinnosta. (H5)

Kulttuuritoimittajan pitäis tuntea kaikkia julkkiksia ja osata olla netissä ja somessa. Et enää ei kulttuuritoimittajan tarvitse olla lukenut kirjallisuutta tai olla oppinut tai yleissivistynyt. Tai tarvii olla vielä, mutta se suunta on, että yhä vähemmän täytyy tietää tai olla sivistynyt ja yhä enemmän pitää tietää semmosista päivän tapahtumista. (H4)

Yksi haastateltavista myös totesi, että kulttuuritoimittajista tehdään tulevaisuudessa entistä vahvemmin brändinimiä. Hänen mukaansa sosiaalisessa mediassa on pakko olla mukana persoonana – muuten kukaan ei ole kiinnostunut toimittajan jutuista. Havainto on mielenkiintoinen, sillä se heijastelee nähdäkseni yleistä keskustelua siitä, että toimittajien tulisi brändätä itsensä (esim. Saarikoski 2012). Kyseinen kommentti on kuitenkin ristiriidassa muiden vastausten kanssa. Mikäli suurinta osaa vastauksista on uskomisen, eivät Aamulehden toimittajat yritä kovinkaan aktiivisesti brändätä itseään. Päinvastoin: sosiaalinen media näyttäytyy joillekin suorastaan vastenmielisenä ilmiönä. Ehkä onkin niin, että toimittajat ajattelevat ja puhuvat brändin välttämättömyydestä, koska ”niin nyt vain kuuluu tehdä”. Sen sijaan he eivät aktiivisesti mieti, mitä hyötyä brändistä on lukijalle tai

kulttuurijournalismille. Keskustelua brändistä käydään keskustelun itsensä takia, ei niinkään journalismin vuoksi. Vaikka joku sanoo, että tulevaisuuden kulttuurijournalisteista tehdään brändejä, ei ole sanottu, että kyseistä kehitystä oikeasti tapahtuisi – ainakaan vielä.

Mitä muihin vaatimuksiin tulee, osa haastateltavista suhtautuu niihin hyvinkin positiivisesti – tai ennemminkin näkee mahdollisuuksia muuttuvissa työskentelytavoissa. Heidän mukaansa on selvää, että kun printtilehden levikit laskevat, täytyy potkua hakea muita kanavia kautta. Näiden haastateltavien mukaan kulttuurissa ollaan jopa hiukan jäljessä siitä, mitä journalismi voisi parhaimmillaan uusilla alustoilla olla. Toimittajan työnkuva monipuolistuu tulevaisuudessa entisestään, mutta se voi olla myös hyvä asia.

No kyllähän siihen [laskeviin levikkilukuihin] nyt yritetään vastata just tällä digisisältöjen kasvattamisella ja muulla. Mut siihen on ehkä lähdetty vähän liian myöhään liikkeelle. [--] Meillä on nyt Alma-tasolla 10 vuotta myöhemmin yhtäkkiä keksitty joku Facebook ja Twitter ja mitä nyt sitten pitääkin olla. [--] Se tietty kokeilevuus, se pitäisi siirtyä sinne verkon journalismiin ja verkkohan tietysti mahdollistaa vaikka mitä. Siellähän voi julkaista kuvia vaikka kuinka paljon ja tehdä vaikka minkälaisia kokonaisuuksia, jos tekniikka sen sallii. Tällä hetkellä se ei aina salli. (H3)

Sitten tuo netin vaikutus tulee tietenkin oleen semmonen, että kun on se kätevyys iPadissa lehden lukemisessa ja muussa. [--] Niin se ois mahtava tulevaisuuden keino ja näkyvä, jonne voitais liittää kaikki, koko paletti: kuvaa, tekstiä, liikkuvaa kuvaa, kaikkee, joka ei paperilla onnistu. Mutta kun se sitten vaatii sen teknisen osaamista ja se vaatii sellaista monitoimista hallintaa, ja sitä meillä ei vielä oo. [--] Kuinka mahtavaa se ois esittää visuaalisesti tabletilla. Se ois niinku yks teos (H6)

Seuraavaksi mennään [--] mä tiedä, onko se alusta vai mikä se nyt on, semmoinen kulttuurikäyttäjän tietopuutarha, jotka ois netissä saatavissa ja johon [--] linkitettäis esimerkiksi ajankohtainen esitys ja kaikki se tieto, mitä muilla välineillä tällä hetkellä on mielenkiintoisimmillaan. Ja sitten miten voi itse lähestyä tätä teosta, annetaan siis kulttuurikuluttajan niksejä. Ja sitten siihen voitaisiin liittää tällainen pieni audiovisuaalinen osuus, jossa toimittaja kertoo siitä oman mielipiteensä ja ottaa vastaan tietysti kommentteja lukijoilta tai katsojilta. Et se ois, niinku mä nimitän sitä, kulttuurin elämyspuutarhaksi. [--] Tekee kyllä tosi hyvää, että toimittaja ei vaan toimittais, vaan ois myös tuottaja välillä. Ja tuolla meilläkin [--] ihmiset on sillä lailla kauheen monialaisia. Että jos puhutaan siitä, että toimittajan pitää olla muutakin kuin toimittaja. Mun mielestä se tulee kaupan päälle, että osaat tehdä toimitustyötä. (H2)

Videojournalismi luo myös uudenlaisia keinoja pitää yhteyttä lukijoihin. Se muuttaa toimittajan ja lukijan välistä suhdetta, sillä videolla toimittaja joutuu tuomaan oman persoonansa peliin hyvin vahvasti. Videot ja omilla kasvoilla näkyminen voivat tuoda kulttuuritoimittajat lähemmäs lukijoita, kuten yksi haastateltavista kommentoi:

Ja sit ehkä toi video, [--] niin se on ehkä lisännyt sitä semmosta... Me uskalletaan olla siellä. Me ollaan vähän tyhmiä ja vähän änkyttäviä, mut näin. Se nyt on vaan sitä, mitä halutaan. [--] Noi [videot] on tehnyt sen, että kun toi pärstä näkyy ja siellä on selvästi omilla ideoillaan läsnä, niin se on ehkä leppoistanut sitä [journalismia]. Mä luulen, että ihmisten on helpompi, kun on vaikka joku tilaisuus, niin niitä naurattaa jo valmiiks, että toi on se hölmö ja ehkä sille voi sanookin jotain. (H2)

Aamulehden kulttuuritoimittajien suhtautuminen digitalisaatioon osoittautuu haastattelujen perusteella melko kahtiajakautuneelta. Siinä missä osa näkee mahdollisuuksia, toisten mielestä monikanavaisuus vie voimavaroja. Joka tapauksessa kaikki haastateltavat ovat sitä mieltä, että moneen kanavaan tehty journalismi on tullut jäädäkseen ja siksi siihen on osattava suhtautua, tavalla tai toisella. Toisinaan kulttuuritoimittajista tuntuu, että työpaikka ei myöskään tarjoa tarpeeksi avuja uusien alustojen haltuun ottamiseksi.

Mä oon vähän vanhanaikainen. Esimerkiksi noi videot. Se on viheliäistä, että me tehdään niitä. Se on kaikkia loukkaavaa, kun tehdään kahden tunnin koulutuksella videoita. (H4)

Ihmisiltä vaaditaan yhä enemmän, nopeampaa tekemistä ja uusille alustoille tekemistä, tv-työn kaltaista tekemistä, videoiden tekemistä – ilman, että me ollaan saatu minkäänlaista koulutusta. Niin kyllä se voi olla stressaavaa. (H1)

Yksi haastateltavista nosta esiin myös sen, että vaikka työnkuva on monipuolistunut, työstä saatava korvaus ei ole juurikaan kasvanut. Haastateltavan mukaansa oletus on, että jos työntekijä on valmis tekemään monikanavaista journalismia, hänestä myös otetaan kaikki mahdollinen irti.

Jos mä lähdän siihen mukaan, niin multa voidaan vaatia koko ajan enemmän. Eli jos mä osoitan siihen kiinnostusta, se on itse asiassa vähän huono juttu mun työajan säätelyn ja palkkauksen osalta. Vielä ei olla puhuttu mitään siitä, että jos pärstä näkyy, niin tuleeko siitä eri korvaus. Ei varmaan kyllä tuu. (H2)

5.3.2 Muuttuvat sisällöt

Monikanavaisuus on paitsi muuttanut työtapoja, myös kulttuurijournalismin sisältöjä.

Lehtiuudistuksilla on ollut vaikutuksensa sisältöihin, kuten jo aiemmin on tullut ilmi. Juttujen merkkimäärä nousi haastatteluissa yllättävänkin suureksi puheenaiheeksi. Ennen tabloidiuudistusta kulttuurisivuilla pyrittiin tekemään lyhyitä, noin 2500 merkin juttuja. Tabloidiuudistuksen jälkeen juttupituus piteni huomattavasti: kulttuurisivujen pääjutun pituus on voi olla 4000–6000 merkkiä, mikä on päivälehdessä melko paljon. Viikonlopun lehdessä jutut saattavat olla yli 10 000 merkkiä. Juttupituus on haastateltavien mukaan lisännyt laatua, tekemisen tapaa ja asennetta kulttuurisivujen sisältöihin. Aamulehden kulttuurisivujen nykyiset juttupituudet eivät myöskään vastaa täysin esimerkiksi Jaakkolan (2015, 214) tutkimuksen tuloksia, jonka mukaan juttupituudet ovat keskimääräisesti lyhentyneet. Aamulehden tabloidiuudistus on toki verrattain uusi asia. Kuten haastateltavien sitaateista käy ilmi, lyhyemmät jutut olivat trendi vielä muutamia vuosia sitten.

Ties jo etukäteen, että siihen [2500 merkkiin] ei mahdu paljon mitään. Tosin siinä laiskistu sopivasti, että huomaa, että 2500 merkkiä saa täyteen ihan minimaalisilla aineksilla. Niin se rupee heijastuun omaan työntekoon, että toisaalta suhtautu, että ok, tää on helppoa ja hauskaa. Mutta ei sitä viittiny enää rupee kyseleenkään. Ei oo mitään järkeä puhua kolmea varttia kolmen sitaatin takia. Vaikka sillon, kun ei puhu sitä kolmea varttia, niin saattaa jäädä se kiinnostavin juttu kuulematta. Mutta sitä ei tiedä, kun ei kuule, mitä jää kuulematta (naurua). Että nyt on ehkä siinä mielessä vähän perusteellisempi, et joku lukee jonkun kirjan tai jos on joku kiinnostava tulossa, niin mennään mielellään tekeen perusteellisempaa juttua. Ne on lisääntynyt. (H5)

Yleisesti ottaen kulttuuritoimittajat ovat tyytyväisiä tämänhetkiseen kulttuurijournalismin tasoon. Tabloidiuudistus on vaikuttanut myös siihen, että haastateltavat kokevat tekevänsä laadukkaita juttuja. Voikin ajatella, että kulttuuritoimituksen tämänhetkiset jutut heijastelevat yleistä ilmapiiriä. Scheinin (2010, 23) mukaan artefaktit ovat organisaation arvojen ja perusoletusten ilmentymä, näkyvä osa. Kun kulttuuritoimituksen arvot eivät ole ristiriidassa todellisten toimintatapojen kanssa, työn vaivattomuus näkyy myös lopputuloksessa. Moni haastateltava korosti, miten hyviä juttuja Aamulehdessä tällä hetkellä tehdään.

Haastatteluiden perusteella kriisipuheeseen ei ainakaan Aamulehdessä ole aihetta, vaikka toisenlaisiakin suuntaviivoja on viimeaikaisessa keskustelussa ilmennyt. Esimerkiksi

haastatteluajankohtana keväällä 2015 Tampereen yliopistolla järjestettiin kulttuurijournalismin avoin paneelikeskustelu³, jossa esitettiin väitteitä kulttuurijournalismin nykytilasta. Yksi väitteistä oli, että kulttuurijournalismi on pinnallistunut menovinkeiksi. Toinen väite kuului, että kulttuurijournalismia tehdään nykyään ennen kaikkea henkilöiden kautta.

Aamulehden kulttuuritoimittajat eivät purematta niele väitteitä kulttuurijournalismin keventymisestä ja pinnallistumisesta. Kaikki haastateltavat kyllä myöntävät, että kulttuurijournalismi on henkilöitynyttä, mutta heidän mukaansa se ei ole ongelmaa, kuten käy ilmi seuraavista kommenteista. Myös ennakkojutut puolustavat paikkaansa, kuten kommenteissa kuuluu.

Henkilöitynythän se [kulttuurijournalismi] on ilman muuta ja välillä se on myös keventynyt. Tai ainakin lehdessä on ollut sellainen linja, että halutaan sen olevan sellaista. Mutta se on ollut sellasta aaltoliikettä, että henkilöjuttujen määrä on kasvanut, mutta ainahan haastattelut on ollu – tai niin kauan kuin minä muistan – haastattelut on ollut olennainen osa [kulttuurijournalismia]. Mun en mä tiedä, tää keventyminen. [--] Ei nää jutut oo mun mielestä sen kevyempiä kuin joskus ennenkään. Tai siis keskimäärin mun mielestä ihan järkeviä arvosteluja ja haastatteluja on aika paljon. [--] Mun mielestä se keveys ei oo ongelma. [--] (H5)

Kyllähän me henkilöiden kautta mennään asioihin ja ilmiöihin, kun henkilöt ne asiat ja ilmiöt tekee. Ei oo kyse kulttuurijournalismista, se on koko journalismin peruskuva. [--] Mitä tulee tähän puffaamiseen, niin jotta me pystytään johdattamaan ihmisiä elämysten ääreen, niin kyllä me silloin niistä ennakkoon juttuja tehdään. [--] Ei ne [kulttuurisivut] oo keventyneet, se on ihan yhtä syvällisiä kuin tähänkin asti on ollu. [--] Se on ihmisten johdattamista tai lukijoiden ikkunoiden avaamista, että hei, kattokaa, täällä on tällöinen tulossa. (H7)

Kaiken kaikkien se on ollut iso muutos, että [aiemmin] kulttuurijournalismi kertoi siitä, mitä oli tapahtunut eilen tai toissapäivänä eri kulttuurilaitoksissa. Mut sitten jossain vaiheessa aikakello kääntyi

³Yleisölle avoin kulttuurijournalismin paneeli järjestettiin Tampereen yliopistolla 16.4.2015. Paneelikeskustelun tarkoituksena oli pohtia kulttuurijournalismia tutkimuksen näkökulmasta. Keskustelijoina paneelissa olivat Maarit Jaakkola (Tampereen yliopisto), Vesa Siren (Helsingin Sanomat), Mikko Meriläinen (Soundi), Mikko Mattlar (Jyväskylän yliopisto) ja Markus Mantere (Taideyliopiston Sibelius-Akatemia). Keskustelua veti Tampereen yliopiston CMT-yksikön johtaja Heikki Hellman. Paneelikeskustelu oli osa musiikintutkijoiden järjestämää valtakunnallista Musiikki ja toiminta -symposiumia.

siihen, että pyritään kertomaan mitä on tapahtumassa, että lukija voi itse osallistua siihen tapahtumaan eikä tarvitse jälkikäteen kuulla, että olipa hemmetin hieno konsertti, sääli, ettet päässyt paikalle. (H1)

Ennakkojuttujen lisääntyminen ei kerro pelkästään kulttuurijournalismin vaan laajemmin journalismin muutoksesta. Internet on nopeuttanut tiedonvälitystä niin, että eilisen uutisten sijaan tehdään enemmän reaaliaikaista uutisointia. Yhä useammin katsotaan eteenpäin sen sijaan, että kerrattaisiin menneitä tapahtumia. Tämä kehityskulku ei voi olla vaikuttamatta myös kulttuurijournalismiin. Voikin olla, että kohuttu ja puhuttu kritiikki on kärsinyt juuri uutistyon nopeutumisen myötä. Kritiikkihän on nimenomaan taaksepäin katsovaa, menneitä tapahtumia kuvailevia. Se taas ei istu kovinkaan hyvin uutisiin, joilla kerrotaan tulevista tapahtumista.

Mitä kepeytymiseen vielä tulee, sillä voidaan haastateltavien mukaan kuitenkin tarkoittaa myös genrejen ja sisältöjen monipuolistumista. Siinä missä ennen kulttuurisivut oli omistettu neljälle pyhälle taiteenmuodolle (kirjallisuus, teatteri, kuvataide, musiikki), nykyään sivuilla voidaan esitellä populäärikulttuuria hyvin laajasti sarjakuvista performanssitaiiteeseen. Esimerkiksi Hurrin (1993, 16–18) mukaan vuosina 1945–1985 yli kaksi kolmasosaa kulttuurisivuista käsitteli kirjallisuutta, teatteria, kuvataidetta ja musiikkia. Uutisia oli vähemmän, sillä arvostelut ja muu arvottava kirjoittaminen hallitsivat palstatilaa. Aiheiden kirjo ja uutismaisuus ovat kuitenkin alkaneet lisääntyä kulttuurisivuilla viimeistään 2000-luvulla (Hellman & Jaakkola 2009, 38; Verboord & Janssen 2015, 838). Henkilöjutut ja uutiset ovat alkaneet vallata alaa arvioilta. Kepeys voi siis olla monipuolisuuden lisääntymistä kulttuurisivuilla, kuten seuraava haastateltava asiaa kuvailee:

Kulttuuritoimituksen käyttöön on otettu entistä laajempi paletti journalismin muotoja. Kulttuurisivuilla voi ilmestyä lähes minkälainen juttu tahansa eli juttutyypit ovat lisääntyneet. Ja sitten myös sellainen kepeys on lisääntynyt. Mä muistan, kun Hesari perusti Nyt-liitteen ja Aamulehti myöhemmin Valo-liitteensä, niin ne edusti sellaista uudenlaista kepeyttä sanomalehdessä. Mutta nyt on vaikea nähdä niiden [liitteiden] erityisyyttä, eivät ne ole niin kovin kummallisia. Monet Nyt-liitteen jutut vois sellaisenaan kirjoittaa kulttuurisivuille, eikä kukaan sais slaagia. (H1)

Monikanavaisuuteen liittyy myös juttujen kokonaisuuden miettiminen. Koska sisällöt eivät koostu enää vain tekstistä ja kuvasta, on kulttuuritoimittajien pystyttävä monipuolisempia ja isompia kokonaisuuksia. Osa haastateltavista on myös siltä mieltä, että sisältöjen suunnittelussa ei edelleenkään

oteta mahdollisuuksien moninaisuutta huomioon. He peräävät kulttuurijournalismiin lisää mielikuvitusta ja kunnianhimoisempaa tekemistä. Edes tabloidin tuoma hengittävyys ei riitä, jos ei uskalleta astua rohkeammin uudenlaiseen tekemiseen ja muotoihin.

Nyt mennään kokonaisuus edellä eli heti mietitään, mikä on pääkuva. Kuvillahan tässä pelataan edelleenkin aika paljon. Mikä on sen jutun osuus, mistä se juttu lähtee, mitä muita tilpehöörejä tarvitaan. Onko faktaa, grafiikkaa, tuleeko video, mikä siinä videossa on sellaista lisäarvoa, jota ei oo sinä jutussa. Kaikki tää mietitään. Meneekö verkkoon heti jotain, tekeekö tapahtumasta tullessaan heti sinne jonkun pätkän. [--] Ehkä enemmän vois olla sitä terävintä ajattelun kärkeä. Siis että otettais hyötyä siitä, kun sitäkin löytyy. Ja nyt mä näen, että sitä ei oikeesti haluta kuunnella. (H2)

Semmosta rentoutta ja hauskuutta toi kulttuurijournalismi eniten kaipais. Ja siellä on paljon hauskaa ja viistoa ja hienoa, mutta jotenkin se esitellään perinteisesti sellasen pönötyksen kautta. Perinteet on hienoja asioita, mut silloin kun ne kahlitsee, niin silloin tulee olo, niin kuin olis hautajaisissa, jossa ei saa nauraa yhtään. [--] Meidän kulttuuritoimituksessa nojataan vielä sellasiin ihmeen jäykkiin muotoihin ja osittain toi lehti uudistus ikävä kyllä vain jäykisti sitä. [--] Siinä ei hyödynnetty semmosta visuaalisuutta. (H3)

Vaikka kulttuurisivujen sisältö on haastateltavien mukaan monipuolista, osa haastateltavista kaipaa sisältöihin vieläkin kansainvälisempää otetta sekä suurempien kokonaisuuksien hallintaa. Kiireisessä työssä tyydytään helposti raportoimaan päivänpolttavista tapahtuvista, eikä ehditä miettiä, mistä asioista olisi kulttuuritoimittajien itsensä mielestä olennaista tehdä juttuja. Syvälinen asioiden hahmottaminen olisi seuraavan haastateltavan mielestä tärkeää:

Se [työ] on edelleenkin aika sellaista reaktiivista. Me hoksataan, että tänään on info siellä ja yhteydenotto tuolla, ja sitten me mennään sinne infoon ja suhtaudutaan siihen yhteydenottoon ystävällisesti ja toivotaan, että ehdittäis siitakin tehdä juttua. Ehkä vois yrittää sitä pitkäjänteistä suunnittelua tehdä entistä enemmän, [--] tehtäis itsenäisempiä valintoja, että mikä meidän mielestä on olennaista. Sitten hahmotettais kokonaisuuksia ehkä vähän paremmin. Sen sijaan, että me käydään yhden kirjan ja yhden näytelmän ja yhden teatteriesityksen kimppuun, niin me voitais hahmottaa, että onko vaikka jotkut teemat nousemassa esiin useammalla suunnalla. Voitais törmäyttää asioita yhteen. Ehkä kokonaisuuksien hahmottamista ajassa vois yrittää vieläkin skarpata. (H1)

Haastateltavien mukaan paikallisuus korostuu kulttuurijournalismissa yhä selvemmin. Paikallisuus on maakuntalehdelle tietysti ollut aina tärkeää, mutta paikalliseen journalismiin keskitytään yhä enemmän nimenomaan Alma Median Tampereen kulttuuritoimituksessa.

Vaikka nuorempana mielellään ajatteli, että ajattelemme valtakunnallisesti ja jopa globaalisti, niin on se nyt kuitenkin niin – on myönnettävä – että pakko on tota lähiseutua painottaa. (H5)

Se muutos, mikä on tapahtunut Aamulehdessä selkeimmin, on se, että enää ei pyritä olemaan niin valtakunnallisesti näkyviä, vaan paikallisesti. 10 vuotta sitten oli se lähtökohta, että yritettiin olla valtakunnallisesti vaikuttavia. Se on muuttunut tähän paikallisuusteemaan. (H6)

Se [paikallisuus] on korostunut, koska me ollaan maakunnallinen lehti, niin me ollaan ainoa, joka pitää huolen tästä pirkanmaalaisesta kulttuurista. Niin sen merkitys on ikään kuin kasvanut, sen paikallistoimittamisen. (H7)

Oman lisänsä kulttuurisivujen sisältöihin tuo Lännen Media, jonka kulttuuritoimittaja tekee sisältöjä Helsingistä. Myös Alma Median muut lehdet tekevät kulttuurijuttuja, joita julkaistaan jonkin verran Aamulehden sivuilla. Yhteistyö tuo monenkirjavuutta sisältöihin. Ehkä juuri sen takia Aamulehdessä keskitytään paikalliseen kulttuuriin ja sen vaalimiseen. Kun valtakunnallista sisältöä tulee muualta, voidaan paikallisjournalismia tehdä täysin palkein.

Se [yhteistyö] on hyvä asia, koska se monipuolistaa kulttuurin kuvaa ja kenttää ja niitä aihepiirejä, mitä me pystyttäis sellasella perinteisellä yhden lehden toimituksella käsitteleen. [--] Se on tuonut meidän sivuille juttuja, jota sinne ei muuten tulis. (H7)

Sen sijaan kansainvälisyyteen pitäisi joidenkin haastateltavien mukaan kiinnittää yhtä enemmän huomiota. Kansainvälisen kulttuurin seuranta jakaa kuitenkin Aamulehden kulttuuritoimittajien mielipiteitä. Osan mielestä seuranta on olematonta, toiset taas ajattelevat, että kansainvälisyys ja paikallisuus ovat hyvässä tasapainossa. Haastateltavat eivät kuitenkaan tarkasti linjaa, mitä kansainvälisyydellä oikeastaan tarkoitetaan ja millä tavalla sitä pitäisi olla enemmän.

Sellasta kansainvälistä seurantaa, omaa sellasta, se ei ois pahitteeks, että sitä vois kehittää. Mutta sitä ei oikein viitti sanookaan, kun se [--] näillä resursseilla tai näillä taloudellisilla näkymillä tuskin toteutuu. (H5)

Kun me ollaan osa tätä isompaa, laajempaa maailmaa, jossa tapahtuu ihan helvetisti kaikennäköistä. Minkä takia se seuranta on jäänyt vähemmälle, niin aikaisemmin tietysti matkustettiin paljon enemmän, kun rahaa oli. Nyt toimituksissa kun ei oo rahaa, niin ei matkusteta eikä nähä maailmaa samalla tavalla. (H6)

Tää kansainvälisyys ei oo meidän lehdessä mitenkään vähentynyt. Me edelleenkin käydään isoilla festivaaleilla ulkomailla. Ja nyt me esimerkiksi toukokuun toisella viikolla koko kulttuuritoimitus menee viikoks Viroon. [--] Sen kansainvälisemmäksi tää ei voi muuttua. Et me tehdään sellanen juttu, mitä mikään muu toimitus ei oo koskaan tehnyt. (H7)

5.3.2 Kritiikin muodonmuutos

Yksi kulttuurisivujen juttutyypeistä aiheutti haastatteluissa keskustelua erityisen paljon: kritiikki. Kuten jo aiemmin olen todennut, kritiikin kohtalo on saanut aikaan kihinää kulttuuripiireissä jo pidemmän aikaa. Siksi kritiikkikeskustelulta ei voitu välttyä haastattelutilanteissakaan. Kritiikki jakaa myös kulttuuritoimittajien mielipiteitä. Se herättää tunteita puolesta ja vastaan, kietoutuu osaksi kulttuurijournalismista käytävää ikuisuuskeskustelua.

Aamulehden kulttuuritoimittajat tuntuvat jakautuvan kritiikin suhteen kahteen leiriin. On niitä, jotka osallistuvat kriisipuheeseen ja ovat huolissaan siitä, että kritiikkien moniäänisyys on erilaisten yhteistyökuvioiden myötä vähentynyt, kuten alla olevista sitaateista käy ilmi:

Se [yhteistyö] on vaikuttanut näihin, esimerkiksi kirjallisuuskritiikit on nyt jaettu tietyille arvostelijapoolille. Ja se ehkä vähentää moniäänisyyttä. [--] Kritiikin kaventuminen on... Sitähän kuuluu surra ja mun mielestä noi blogit ja muut ei ihan vielä sitä korvaa. Mun mielestä se on kokonaiskeskustelun kannalta huono. Et kyllä sen nyt voi arvata, jos vaikka Kari Hotakaiselta tulee uus kirja, niin se oltais [ennen] arvioitu joka lehdessä. [--] Kyllä mä veikkaan, että sieltä ois vähän enemmän tullu niitä näkökulmia, jos arvosteluja olis ollu vaikka 15, kuin että niitä on neljä. (H5)

Kritiikkien määrä on romahtanut. Mun mielestä kulttuuritoimittaja ei ole ainoastaan vastuussa lehteään kohtaan, vaan myös kirjallisuutta kohtaan pitäis työskennellä. Me ollaan ajettu itsemme sellaiseen tilanteeseen, että yhdestä romaanista ilmestyy sama kritiikki kymmenessä lehdessä, joka on tosi kammottavaa. Se on pahin asia, jota me ollaan toimittajina tehty, että me ollaan tapettu suomalainen kirjallisuuskritiikki. [--] Mun mielestä kriitikon pitää olla koulutettu. [--] Mun mielestä suurin epäkohta tässä työssä on, että kritikoita ei enää pidetä arvossaan. Kuka tahansa voi mennä teatteriin ja kirjoittaa ”musta tuntuu” -arvion. Musta se on perin surullista. (H4)

[Kritiikin määrän vähentyminen] on huono juttu. Pitäis ilman muuta olla mahdollisuus antaa joka esityksestä arvio ja kirjasta ja kaikesta. Sehän on kuluttajavalistusta. Meidän tehtävähän sen on, mutta kun meillä on nyt nämä omat ongelmamme ynnä muut. (H6)

Kritiikin puolustajien puheenvuoroissa korostuu selvästi jo aiemmin esitelty esteettinen paradigma (Hellman & Jaakkola 2009; Jaakkola 2010). He korostavat asiantuntijuutta, taiteen ja sivistyksen edistämistä, kuluttajavalistusta sekä perinteistä kulttuurikäsitystä. He puhuvat mielipiteiden kaventumisesta, joka osaltaan tuo mieleen jopa sodanjälkeisten kulttuuritoimitusten välisen nokittelun kulttuurikritiikeistä: sananvapautta tai sen kaventumisesta on käytetty retorisena keinona ennenkin (vrt. Hurri 1993; 81–84, 296). On mielenkiintoista, että vaikka kulttuuritoimituksissa on siirrytty kohti journalistisempaa paradigmaa, kritiikki pitäisi monien kulttuuritoimittajien mielestä edelleen säilyttää tiukasta esteettisen paradigman puolella. Toisaalta näin ajattelee noin puolet Aamulehden kulttuuritoimittajista. Loput uskovat siihen, että kritiikkiä pitäisi päivittää nykyaikaan tai sitä ei välttämättä kaivata kulttuurijournalismissa lainkaan.

Jotkut sellaset kulttuurijournalismin juttutyypit, niin kuin kritiikki, mun mielestä se on semmonen, jota pitäis pohtia, että onko se enää vuonna 2010 luonteva tapa tehdä töitä. Ja oikee tapa. Mä en tiedä, kuka sen keksi aikoinaan, että kritiikki on ainoa tapa tehdä kulttuurijournalismia. Mun mielestä tosiaan ei oo. Se tulee jostakin akateemisesta maailmasta enemmän kuin siitä, miten ihmiset käyttää ja kuluttaa kulttuuria. (H3)

Kai sitä tehdään edelleenkin niitä tapahtumien jälkikäteisarviointoja, mutta kritiikki on muuttanut luonnettaan. [--] Ei kritiikki ole kuolemassa, mutta se muuttaa muotoaan. Sitten on tällaisia koostekritiikkejä tehdään yhä enemmän, että jostain lastenkirjoista ei tehdä yksittäisiä kritiikkejä vaan tällainen kooste, jossa on useita, tai yhdestä gallerianäyttelystä ei tehdä vaan niistäkin rakennetaan

koosteita. [--] Mä luulen, että kun kulttuurijournalismilla on kaikki journalismin keinot käytettävissään, niin kyllä se vaan tekee meidän perustyölle hyvää. Että jos perustehtävä on saattaa kulttuuri ja mediakuluttaja yhteen, niin on hirveen hyvä, että sitä voi tehdä muutenkin kuin klassisen kritiikin muodossa. Kun siinä on sellainen pieni vaara, että kritiikin äärelle hakeutuvat ne jotka ovat ja pelastautuneet, ne jotka ovat jo löytäneet sen kulttuurin sieluunsa ja sydämeensä, et sellainen satunnaiskävijä saattaa mennä onnensa ohi ja hänet napataan muilla juttutyypeillä. (H1)

Osa haastateltavista nostaa esiin myös sen, että kritiikin väheneminen on osunut nimenomaan kulttuurijournalismin freelance-kriitikoihin. Heidän työnsä väheneminen ei automaattisesti tarkoita kritiikin kaventumista tai kulttuurijournalismin laadun huononemista. On eri asia tarkastella kritiikkiä lukijan kuin kritiikin kirjoittajan näkökulmasta. Tärkeä kysymys kuuluukin: onko lukijalle väliä, julkaistaanko sama kritiikki useassa eri lehdessä?

Jos tätä freelancerilta kysyy, sellaiselta, joka on ikänsä tehnyt töitä palkkiopohjalta, niin hän voi sanoa, että menee todella huonosti. Heidän työtilansa on kaventunut oleellisesti. Mutta voi myös kysyä, että onko järkeä olla esimerkiksi 50 vuotta kritikko? [--] Peruskritiikki on aina tervetullutta, mutta sen mun mielestä sellanen villi ja vapaa alue, jonka pitää sellaisena pysyäkin. (H2)

Se [kritiikin määrän vähentyminen] on ihan väistämätöntä. Se ei kavenna keneltäkään yhtään mitään, paitsi kritikoilta työmahdollisuuksia, mikä on väistämätön kehitys tässä. Mut se, että mä luen mun lehdestä hyvän arvion jostain teoksesta, niin mitä helvettiä se mua haittaa tai kiinnostaa, että onko tää sama juttu jossain muussakin yhtiön sanomalehdessä? [--] Voi olla, että se on vienyt siltä paikalliselta kritikolta työmahdollisuuden, mutta ei se oo sille lukijalle yhtään kaventanu ilmaisua, kulttuurin käsitettä tai muuta. (H7)

Haastateltavien kahtalaiset vastaukset kertovat kritiikin muuttuneesta asemasta. Kritiikin kuolemasta tai tappamisesta puhuminen tuntuu kuitenkin hivenen liioittelulta, vaikka yhdessä vastauksessa sellaista ilmaisua käytettiin. On selvää, että erityisesti vapaat kritikot ja kritiikkien moninaisuus ovat kärsineet viime vuosien kehityksestä. Kulttuuritoimittajienkin mielestä kritiikillä on yhä paikkansa, mutta heidän mielestään kritiikin tulee sopeutua muuttuvan kulttuurijournalismin tarpeisiin. He asettuvat ennemmin lukijan kuin kritikon asemaa. Lukijalle voi toden totta olla aivan sama, julkaistaanko kritiikki useassa sanomalehdessä – yleensähan kotiin tilataan vain yhtä sanomalehteä. Vaikka kritiikkikeskustelussa on puhuttu paljon moniäänisyyden vähentymisestä, yhtä tärkeää kysymystä ei mielestäni ole nostettu

tarpeeksi esille: mitä kritiikki merkitsee nykypäivän lukijalle? Esteettisen paradigman näkökulmasta kritiikki on tärkeä keskustelukanava taiteen edustajille, mutta entä lukijat, jotka eivät asemoi itseään taiteen kentälle? Yhä edelleen kritiikkiä painaa kysymys siitä, kenelle sitä oikeastaan kirjoitetaan. Mikäli Aamulehden kulttuuritoimittajia on uskomisen, niin ennen kaikkea lukijoille. Siinä mielessä Aamulehden kulttuuritoimitus nojaa vahvasti journalistiseen paradigmaan.

Oma asiansa on se, kuinka sanomalehdessä julkaistu perinteinen kritiikki asettuu osaksi netin ja blogimaailman keskustelua. Kulttuurikritiikki ei ole enää kriitikoiden tai kulttuuritoimittajien yksinoikeus, vaan nykyään yhä useampi harrastaja kirjoittaa kulttuuriblogia, jonka tekstityyppi tulee hyvin lähelle kritiikkiä. Haastateltavien mukaan blogit tuovat väriä kulttuurikeskusteluun. Sen sijaan, että niitä pidettäisiin jonkinlaisena haastajana kulttuurijournalismille, ne nähdään keskustelun täydentäjänä ja lisä-äänenä. Blogeissa kulttuuria voidaan käsitellä näkökulmista, mihin sanomalehdessä välttämättä olisi mahdollisuuksiakaan.

Tällä hetkellähän journalismia ilmestyy monessa muodossa muuallakin verkossa, blogeissa kaikissa mahdollisissa. Jossakin vaiheessa se vaan jäsentyy, että kuka elää sillä ja kuka ei. [--] Ne on osa sitä [--] samaa instituutiota. Mut ei se oo yhtään, niin kuin tuolla toimituksessa myös tietysti helposti ajatellaan, että blogija tekee kauheen nuoret ihmiset tai [että] siellä tulee se uusi tulevaisuus joissain kirjallisuusblogeissa. Eihän se niin oo. Tosiasiahan on se, että siellä on yhtä lailla viiskymppisiä kirjastonhoitajia kuin nuoria ja sitten heidän juttunsa voi olla joku kirja-arvostelu. Nehän on usein niin pitkiä, että meillä ei ois mitään tilojakaan semmoselle. (H3)

Ja koko aika kun puhutaan siitä, että joku kaventaa jotain kulttuurin ilmaisua tai kenttää, niin eihän se oo kaventunu yhtään mihinkään. Se on pikemminkin levinnyt ja rönsynnyt erittäin kiinnostavalla, innostavalla, iloisella tavalla. Me ollaan yhtenä äänenä siellä joukossa. (H7)

5.3.4 Identiteetti = toimittaja, joka kirjoittaa kulttuurista

Kulttuurijournalismin tutkimuksessa on keskusteltu paljon siitä, ovatko kulttuuritoimittajat jotenkin erityisiä verrattuna esimerkiksi uutistoimittajiin. Milloin kulttuuritoimittajia on pidetty ”journalismin kummajaisina” (Hurri 1993, 11), milloin taas kahdella tuolilla istuvina toimittajina (Jaakkola 2010, 66). Haastattelemani kulttuuritoimittajat pohtivat niin ikään omaa ammatti-identiteettiään. Heille itsensä

määrittelemineen tuntuu olevan kuitenkin paljon helpompaa, kuin mitä kulttuurijournalismin tutkimuksen perusteella voisi olettaa. Siinä missä tutkimuksissa on sivukaupalla pohdittu kulttuuritoimittajien identiteettiä, haastateltavat kokevat sen hyvin selkeäksi, kuten seuraavista kommenteista käy ilmi:

H4: Mä oon siis toimittaja. Mua jotenkin huvittaa se kulttuuritoimittaja-ilmaus. Sen takia käytänkin sitä joskus, kun se on mun mielestä niin koominen.

T: Minkä takia se on koominen?

H4: No onhan se nyt, kun joku sanoo, että on kulttuuritoimittaja. Niin musta se on tärkeilevä jollakin tavalla.

Ei kulttuuritoimittajat oo sen kummempia kuin mitkään muutkaan toimittajat. Ne on kaikki journalistejä, jotka ilmaisee omalla äänellään asioita. Se on turhaan mystifioitu ja mytologisoitu, että kulttuuritoimittaja on silleen herkempi ja syvemmin tunteva. Jos sä olet hyvä toimittaja, niin sä olet herkkä ihminen. [--] Kulttuuritoimittamiselle on ihan samat vaatimuksen kuin kaikkeen muuhunkin toimitustyöhön, ei siinä oo sinällään mitään erilaista. (H7)

Luulen, että ne perusjournalistiset on ihan samoja, kirjoittaa mistä aiheesta tahansa. Toki yleissivistyksen määrä tai siis laatu painottuu eri tehtävissä eri asioihin. Kulttuuritoimittajan on hyvä harrastaa ja tuntea kulttuuria. Mut kyllä se sama journalistinen eetos, niin ei kai se kauheesti poikkeaa. En mä usko, että kulttuuritoimittajalla on sen kummempia kykyjä kuin avuja muutenkaan. (H1)

H3: Siis mä pidän itseäni enemmän journalistina kuin kulttuurijournalistina. Se liittyy [--] korkeakulttuuriin. Siinä on edelleen semmonen, että on hienoa olla kulttuuritoimittaja. Mä en oo koskaan nähnyt sitä niin.

T: Niin sä oot ennen kaikkea toimittaja?

H3: Toimittaja. Mun mielestä se on ihan samantekevää, mihin lokeroon niitä juttuja tekee.

Suurin osa vastauksista heijastelee Hellmanin ja Jaakkolan (2009, 37–38) päätelmiä siitä, että kulttuuritoimittamisessa näkyy selvästi journalistisen paradigman vaikutus. Kulttuuritoimittajat eivät Aamulehdessäkään kovin helposti miellä itseään *kulttuuritoimittajiksi*, kuten yllä olevista vastauksista voi päätellä. Kulttuuritoimittaja-nimike saattaa vaikuttaa jopa koomiselta. Näyttää siltä, että perinteiset journalistiset arvot ohjaavat monia kulttuuritoimittajia hyvinkin vahvasti.

Kulttuuritoimittajat siis määrittelevät itsensä helposti pelkästään toimittajiksi, mutta esteettisen ja journalistisen paradigman välille syntyy mielenkiintoisia rajanvetoja, kun aletaan puhua kulttuuritoimittajien arvoista. Kun kysyin haastateltavilta, mihin kulttuurijournalismia tarvitaan, nosti myös esteettisyys päätään. Haastateltavat mieltävät olevansa kulttuurin asialla: edistäjiä ja advokaatteja, joiden tehtävä on pitää yllä kulttuurikeskustelua. Vastausten perusteella kulttuurijournalismi ja kulttuurituotanto kietoutuvat erottamattomalla tavalla yhteen. Haastattelut heijastelevatkin Jaakkolan (2015, 99) näkemystä siitä, että kulttuuritoimittajat soveltavat journalistisia arvoja omaan työhönsä sopivalla tavalla, mikä tekee heistä asiantuntijoita kulttuurin kentällä mutta toisaalta subjektiivisesti kirjoittavia toimittajia journalismin kentällä. Kulttuuritoimittajan täytyy samaan aikaan tukea kulttuurituotantoa, että pystyä arvioimaan sitä kriittisesti, jotta keskustelu pysyisi virkeänä. Vaikka he osallistuvat omalla tavallaan kulttuurituotannon tekemiseen, he osaavat myös etäännyttää itsensä siitä – ikään kuin katsella kulttuuria ylhäältäpäin. Kriittisyys on yksi tapa edistää kulttuurituotantoa, kuten seuraavista vastauksista käy ilmi.

Oishan se kauheen kiva, jos ammattitaiteilijatkin lukee Aamulehden kulttuurisivuja, mut eihän urheilusivutkaan ole pelkästään ammattiurheilijoille. Mut se taas ei tarkoita sitä, että me ei oltais meidän kulttuuriammattilaisten puolella. Siis mehän totta kai, mun mielestä se intressi on yhteinen, että kulttuurityöntekijöille on taloudelliset ja muut edellytykset tehdä sitä työtä. Se on myös kulttuurin lukijoiden etu. (H1)

Kulttuurijournalistiset arvot... Mitähän ne sitten olis? Onko se sitä, että ollaan siellä taide-elämän advokaatteja, asianajajia? Mä oon kokenut sen näin. Mun mielestä sen täytyy olla näin, että ajetaan sitä taiteen suurta asiaa olemalla myös kriittisiä. Niitä ilmiöitä kohtaan, mitä siellä on. Sen täytyy kestää keskustelu. Mehän ollaan keskustelunavaajia. Toivottavasti ei saarnaajia, vaan nimenomaan keskustelunavaajia. Ja sitten ehkä myöskin, sen täytyy olla tällanen monikulttuurinen alusta. [--]
[Entinen päätoimittaja] käytti sanontaa, että kulttuuritoimittajan ei pidä olla mikään taiteen advokaatti. Eli tämmönen asianajaja. Mutta kun se väistämättä on. Et sä voi sahata oksaa, jonka päällä istut. Täytyy olla asiasta innostunut, sen puolesta pitää jonkun puhua tänä aikana. (H2)

T: Tuntuuko susta, että sä ajat sitä kulttuurin asiaa? Vaikka sä sanoit, että sä oot riippumaton toimittajana, mutta että sä oot kulttuurin puolella?

H6: No sen takia mä oon nostanutkin tätä keskustelua [kulttuurista].

Aamulehden kulttuuritoimittajat eivät siis ajattele journalisteina olevansa erityisempiä kuin muutkaan, mutta pitävät itseään kulttuurikeskustelun edistäjinä. Haastateltavien vastaukset eivät täysin heijastele ainakaan kansainvälisen kulttuurijournalismin tutkimusta. Esimerkiksi jo aiemmin mainitun Harriesin ja Wahl-Jorgensenin (2007, 1) tutkimuksen mukaan kulttuuritoimittamista ohjaa kolme käsitystä: 1) kulttuuritoimittajat ovat pätevämpiä ja parempia työssään kuin muut toimittajat, 2) kulttuurijournalismi poikkeaa laatunsa puolesta muusta journalismista ja 3) kulttuurijournalismin vastuulle kuuluu ylläpitää keskustelua kulttuurista. Näistä väittämistä vain viimeinen pitää paikkansa Aamulehden kulttuuritoimituksessa. Haastateltavat eivät ainakaan myönnä olevansa erilaisia, *journalists with a difference*. Niin ikään elitistisyys loistaa poissaolollaan.

Haastateltavat ajattelevat olevansa ennen kaikkea lukijan asialla. Siinä missä perinteinen uutisjournalismi kertoo lukijalle, mitä maailmalla tapahtuu, kulttuurijournalismi kertoo, mitä kulttuurin kentällä tapahtuu. Haastateltavat eivät kuitenkaan korosta uutisellisuutta vaan elämyksellisyyttä. Kulttuurijournalismin tehtävä ei ole pelkästään kertoa, mitä tapahtuu, vaan johdattaa lukijoita kulttuurin ääreen. Ja kun lukijoita johdatetaan kulttuurikokemusten ääreen, ollaan väistämättä myös kulttuurikentän toimijoiden puolella. Lukijoille tarjotut elämykset ovat silti haastateltavien mukaan ensisijaisia.

Mun oma tehtävä on auttaa ihmisiä löytämään – lukijoita löytämään – oman elämän mielekkyys ja humanisuus ja se tapahtuu lukemalla vaikka vanhoja kirjoja. Se on yks mun mun missio. (H4)

Ihmiset kaipaavat elämään kauneutta. Kulttuurissa se kauneus voi olla rumaakin. Mutta kokemuksellisuutta, ihmiset kaipaavat hyviä tarinoita, ihmiset kaipaavat tietyllä tavalla sellaisia esikuvia siitä, että ne avaa ajatuksia [--] avaa asioita, että voi ajatella näinkin. (H6)

Kulttuuri on koko se liima, joka pitää tätä meidän yhteiskuntajärjestystä, yhteiskuntasopimusta pystyssä sillä tavalla. [--] Kulttuuri on se, mikä tekee elämästä siedettävää ja sen takia me tehdään siitä juttuja. (H7)

Mä toivon, että kulttuurijournalismin kautta ihmiset löytäisi kulttuurin lähteille. Että me olisimme välittäjiä tai välikappaleita. [--] Kulttuuritoimittajan tehtävä on olla kaiken hyvän, kauniin ja arvokkaan puolella. Tää arvokkuus ei kuitenkaan tarkoita mitään klassista korkea-matalajakoa, vaan yhtä hyvin

sinfoniaorkesteri kuin pieni sarjakuvataiteilija voi olla arvokasta, joka voi tuoda meidän lukijoille jotain.
(H1)

Yllä olevien vastausten perusteella kulttuurijournalismiin kiteytyy jonkinlaista erityisyyttä. Tarinankerronta, hurmioituminen ja johdattaminen toistuvat haastateltavien puheessa hyvin usein, kun taas objektiivisuus ja riippumattomuus eivät niinkään – puhumattakaan vallan vahtikoiran räksyttämisestä. Journalistisen paradigman otteesta huolimatta jonkinlainen esteettisyys tuntuu säilyneen kulttuuritoimittamisessa. Elämysten seulominen kulttuurin kultapurosta on aina myös subjektiivinen valinta. Henkilökohtaisuus ja omat intohimot korostuvat kulttuuritoimittamisessa. Eräs haastateltava toteaaakin, että uutisellisuudesta on jopa pyritty poispäin:

Me ollaan tultu sieltä uutisparadigmasta poispäin, koska sillä ei lopulta oo yhtään merkitystä, että kertooko joku jonkun asian kymmenen sekuntia ennen kuin joku toinen. Koska sitten kuitenkin kaikilla on yhtäkkiä suunnilleen samaan aikaan joku juttu, joka on sitten se uutinen, joka pitää kertoa. Tässä hommassa on loppujen lopuks kyse ihan jostain muusta. Se on johdatusta elämysten ja hurmioitumisen äärelle, sillä tavalla, että se ilmaisu on jo itessään teos. (H7)

5.4 Tulevaisuus

Yksi haastattelujen tärkeimmistä puheenaiheista oli tulevaisuus. Vaikka keskustelut polveilivat menneisyydestä nykytilanteeseen, kiinnostavinta oli tulevaisuus, koska siitä ei ole kenelläkään varmaa tietoa. Haastattelujen aihe oli kulttuurijournalismi, mutta kulttuurijournalismista ei voi puhua kuin se olisi erillinen osa journalismia. Siksi monet haastateltavat pohtivat, mikä nykytilanteeseen on johtanut ja onko siitä löydettävissä ulospääsyä. Median murroksen suurimmaksi syyksi haastateltavat nimeävät netin. Netti näyttäytyy puheessa tekijänä, joka pitäisi ottaa haltuun mutta jota ei ainakaan vielä osata hallita. Sanomalehden laskevat levikit eivät juuri tuo toivoa paperilehden tulevaisuudesta.

Mun mielestä ylipäättään koko journalismin kannalta merkittävimpiä muutoksia on tää maakuntalehtien levikkien laskeminen. Me eletään nyt taloudellista lamaa myös, mutta se että tossa just mietittiin, että paljonko jotain verkkojuttua on klikattu ja sillon ku puhutaan tuhansista, niin se luku on jotain niin käsittämättömän pientä. (H3)

Tää on ihan henkiinjäämistaistelua tällä hetkellä tällä alalla. Siis ne [kulttuuriosaston uudistukset] on osa sitä kokonaisuutosta, mitä tällä alalla on. Että mehän ollaan suuremmassa myllerryksessä kuin kertaakaan sitten painokoneen keksimisen jälkeen. Ne on erittäin pieni osa, pieniä liikkeitä siinä kokonaiskuvassa, jota me ollaan tekemässä. Eli me digitaalistetaan itseämme niin kovaa kuin pystytään. [--] Ei siinä [digitalisoinnissa] pysy mukana kukaan. Jokainen tulee juuri sillä vauhdilla kuin pystyy, mutta kukaan ei pysy siinä mukana. (H7)

Suurin osa haastateltavista uskoo, että sanomalehti ei nykymuodossaan säily loputtomiin. Tilaa jakanta kapenee jatkuvasti, koska perinteisiä sanomalehden lukijoita on tulevaisuudessa yhä vähemmän. Nuorempien sukupolvien yleisöt ovat niin pirstaloituneita, ettei päivälehdestä ole tavoittamaan tarpeeksi suurta yleisöä. Sen tiedostavat kaikki, mutta ratkaisua on vaikea keksiä. Yhden haastateltavan kommentti kiteyttää sen, miltä päivälehden tulevaisuus näyttää pahimmassa tapauksessa.

Mä luulen nää pitkät ja hyvät jutut häviää kokonaan tästä päivälehdistä, ne siirtyy jonnekin muualle. Mun mielestä se on suuri virhe. [--] Päivälehti ilmestyy vielä 15 vuotta ja kulttuurijuttuja siellä on vielä kaheksan vuotta. (H4)

Yksi ratkaiseva kysymys journalismin kannalta on tietysti se, kuinka sillä tehdään rahaa tulevaisuudessa. Mediatilat ovat yrityksiä, joiden tarkoitus on tuottaa rahaa. Yksi haastateltavista nostikin esiin sisältömarkkinoinnin. Sen ja natiivimainnon lisääntyminen on merkki siitä, että perinteinen sanomalehti-journalismi on muuttunut. Mainostajat kaipaavat monipuolisempia ja tehokkaampia sisältöjä, joita ovat esimerkiksi journalismin asuun puettut natiivimainokset. Kärjistäen voi sanoa, että mainokset ovat lähentyneet journalismia ja journalismi mainoksia (ks. esim. Taiminen, Luoma-aho & Tolvanen, 2015). Koska mainostajat ovat tärkeä tulonlähde sanomalehden omistajille, natiivimainontaa voi tulevaisuudessa näkyä enemmän sanomalehdenkin sivuilla. Kulttuurijournalismin kannalta se saattaa tarkoittaa esimerkiksi kulttuurituottajien kanssa tehtävää yhteistyötä. Siihen ainakin osa haastateltavista suhtautuu penseästi. Journalismi nähdään journalismina: riippumattomana ja itsenäisenä. Natiivimainonnan kaltaiset vaihtoehdot eivät tule kysymykseen, kun on kyse journalismista, kuten seuraavasta sitaatista käy ilmi:

Pahimmassa tapauksessa tietysti sitten journalismin resurssit hupenee, ja me aletaan tekeen entistä enemmän sellaista markkinointiyhteistyön kaltaista piilopuffia. Voihan olla, että syntyy alustoja, joille vaikkapa kirjakustantamot tuottaa kirjallisuussisältöjä, jolloin se on vaan uudenlaista markkinointia. Että sitä en soisi tapahtuvan. (H2)

Toisaalta monet haastateltavista korostavat, että pessimistinen asenne ei tällä hetkellä auta alaa eteenpäin. Jos ja kun päivälehti häviääkin, se ei suinkaan tarkoita kulttuurijournalismin tai journalismin loppua. Haastateltavien mielestä hyviä kirjoittajia ja ammattitaitoisia kulttuurikuraattoreita tarvitaan aina. Kirjoittamisen alusta tai tekemisen muoto on hämärän peitossa, sillä teknologia kehittyy niin kiihvasta tahtia, että uusia alustoja ei ainakaan vielä ole osattu ottaa täydellisesti haltuun. Haastateltavien kommentteista näkyy, että realiteetit otetaan huomioon mutta aivan täydellistä ymmärrystä tulevaisuudesta ei ole – eikä voi olla. Jotain uutta ja parempaa on vielä tulossa.

Emmä oo oikeestaan yhtään niin pessimisti, jos nyt aatellaan, että kohta ei oo minkään sortin journalismia, niin se ei kyllä pidä paikkaansa. Mä uskon, että nyt kärsitään nämä lamat ja katsotaan, missä muodossa niitä juttuja julkaistaan. Tää tämmönen, me eletään nyt sellasta käymisvaihetta. Välivaihetta. Toimittajien työ ei tuu kyllä loppumaan. (H3)

Koska nythän on kyse eloonjäämistäistelusta, nyt on ollaan ihan eri tilanteesta kuin vaikka viis vuotta sitten. Että tää on nyt oikeesti sitä, että innovaatiot peliin, että kellä niitä on, niitä ei missään tapauksessa kannata jättää sanomatta ääneen. (H2)

Me ei olla ikään oltu sellaisessa talouskurjimuksessa kuin juuri nyt. Mut sillä ilmaisulla, mitä me tehdään, ei sillä sinänsä ole mitään hätää. Se on ikuinen ilmaisun muoto. Ja sen takia mä en jaksaa kuunnella sitä valitusta, mitä tähän [kulttuurijournalismi-keskusteluun] diskurssinomaisesti kuuluu. Se ei vie tätä yhtään mihinkään. Se vaan tympäsee. (H7)

Paitsi että kulttuurijournalismi on erottamaton osa journalismia, se on myös erottamaton osa kulttuuria. Se raportoi kulttuurikentän asioista, kertoo tulevista ilmiöistä ja kritikoit kulttuurituotteita. Koska kulttuuria ja kulttuurijournalismia ei voi erottaa toisistaan, on myös hyvä pohtia sitä, mitä kulttuurille Suomessa tapahtuu. Jos kulttuurikenttä muuttuu, myös journalismin on muututtava mukana. Toisaalta

kulttuurijournalismin on pystyttävä reagoimaan kulttuurin muutoksista ja kerrottava niistä ajoissa. Kulttuurijournalismilla on yhteiskunnallinen tehtävä, kuten seuraava haastateltava toteaa:

Suomi tarvitsee keskustelua kulttuurista. Meillä on siihen vielä rahaa siihen kulttuurin tekemiseen. Nyt tarvitaan niinku vaan sellasia hyviä ideoita. Aina kun menee vähän huonommin, niin tarvitaan hyviä ideoita. Tää yhteiskunta on kuitenkin paremmassa jamassa kuin, ainakin miljoona kertaa paremassa kuin vaikka 40-luvulla tai kymmenluvulla tai kuuskytluvulla. Tai kaheksankytluvun alussakaan. - - Mut kulttuurissa ei oo ihan hirveesti sitä nipistämisen varaa. Et kirjastoja on lakkautettu. On lakkautettu... kohta lakkautetaan tiettyjä teattereita todennäköisesti tai supistetaan niiden toimintoja oleellisesti. Taidemuseoita on mennyt kiinni. (H6)

Ehkäpä tärkein päätelmä kulttuurijournalismin – ja journalismin – tulevaisuudesta on se, ettei kukaan oikeastaan tiedä, mitä tulevaisuudessa tapahtuu. Vaikka toimittajille media-alan liikkeet ovat tuttuja, on tulevaisuuden ennustaminen silti erittäin hankalaa. Joidenkin haastateltavien vastauksista paistoi jonkinlainen voimattomuus muutoksen edessä. Haastateltavien puheessa journalismin muutos näyttäytyy jopa hallitsemattomana elävänä olentona, jonka liikkeitä eivät voi ennustaa edes ne ihmiset, jotka työskentelevät journalismin parissa päivittäin.

Varmaan nyt ollaan sellasen häkellyttävän ison muutoksen äärellä. Niin kuin sanoin, niin ei sitä oikein kukaan pysty näkemään, mitä siellä kymmenen vuoden päässä on. Suomalainen kulttuurijournalismi on aika uus, nuori ilmiö. Että sanomalehtien kulttuuriosastot syntyivät vasta tuossa 60- ja 70-luvun taitteessa. [--] Tää on tietysti aika hurja näky siitä, että olisiko tää niinku vain yhden ihmisen elämän mittainen vaihe tää tämmönen suomalaisen painetun sanomalehden kulttuuriosasto. Onko sitä enää sitten, jääkö se historia jonnekin 50 vuoteen? [--] Hirveen ison sumupilven äärellä tässä ollaan. Se näkyy ihan hyvin, mistä on tultu, mutta ne askeleet eteenpäin, kyllä ne on otettava sillä tavalla toivoen ja uskoen, että tässä journalismin tulevaisuus on. Mutta ei sitä kyllä kahden askeleen päähän enää näe. (H1)

Toimittajia on saannu kenkää tässä viimesen kahden vuoden aikana enemmän kuin koko sitä edeltävänä aikana, kun mää on tätä hommaa tehnyt. Tässä on tosi kova muutos päällä ja se jatkuu edellensä. Mut ihan niinku kaikkea muutakin liiketoimintaa, mitä tämä on, niin sen kehittäminen jatkuu. (H7)

Usko kulttuurikirjoittamiseen on silti luja. Haastateltavat ajattelevat, että tulevaisuudessakin tarvitaan hyviä kirjoittajia, jotka käsittelevät teksteissään kulttuuria. Eri asia on, ovatko tällaiset kirjoittajat Aamulehden kaltaisten päivälehtien palkkalistoilla laisinkaan. Valmiita vastauksia haastateltavat eivät osaa antaa. Jollain tapaa vastauksista huokuu kuitenkin itsensä ulkoistaminen: muutos on nykyistäkin suurempi tulevaisuudessa, mutta meitä se ei enää koske. Asenteeseen voi vaikuttaa se, että kaikki Aamulehden kulttuuritoimittajat ovat työskennelleet alalla jo pitkään. Siksi tulevaisuus voi näyttäytyä aikakautena, jolloin ei enää itse voi eikä tarvitse vaikuttaa kulttuurijournalismiin.

Et joku tämmönen, sitä mä en epäile ollenkaan, etteikö tällainen erittäin hyvä kirjoittaminen säilyis aina. Mutta sitä mä epäilen, että tarvitaanko siihen päivälehteä. [--] Voisko se olla viikkolehti ja viikkojulkaisu. Kyllä se periodisiteetti täytyy olla niin kuin viikon välein isommilla paikkakunnilla. Täähän on helppo, täähän on niin hyvä muoto tää lehti, että mä en epäile etteikö se eläis vielä 10 vuodenkin päästä, mutta esimerkiksi toi Hesarin Teema-liite, joka on jo aikakauskirja, joka on aika kiva lukea ja [--] missä se kirjoittaminen korostuu ja näkyy. (H2)

Kulttuurikirjoittaminenhan ei koskaan lopu. Että aina on ihmisiä, joilla on tulenpalava halu sanoa jotakin kulttuurista, mutta pystyykö sillä kukaan itseään elättämään kymmenen vuoden kuluttua, niin sitä mä en tosiaan tiedä. (H1)

Se on ihan väistämätön tosiasia, että tää paperilehden painaminen yksinkertaisesti loppuu jossain vaiheessa. Se on eri asia, meneekö siihen 20 vuotta vai meneekö siihen viisi vuotta. [--] Mut tää ilmasu, ei tällä oo mitään hätää. Kyllä tää säilyy tavalla tai toisella ja kehittyy paremmaks siitä. (H7)

Haastateltavat ajattelevat, että kulttuurikirjoittaminen säilyy paitsi innokkaiden kirjoittajien, myös innokkaiden lukijoiden ansiosta. Selvää on, että printtilehden lukijamäärät ovat vähentyneet, mutta haastateltavien mukaan kulttuurista kiinnostuneita lukijoita on tulevaisuudessakin. Ja kirjoittajia taas ei ole ilman yleisöä, joten lukijat ovat kulttuurikirjoittamisen elinehto. Vaikka kulttuurijournalismia kirjoitetaan lehden kaikille lukijoille, haastateltavat ajattelevat, että kulttuurisivujen aktiiviset lukijat ovat kulttuurista kiinnostuneita ja usein myös kulttuurin harrastajia. Parhaimmillaan lukijakunta on toki monipuolinen ja värikäs. Yleislukijaa ei ole – mikä voi olla kulttuurijournalismin kannalta hyvä asia. Mitä laajempi lukijajoukko kulttuurijournalismilla on, sen elinvoimaisempaa se säilyy. Haastateltavat korostavat, että journalismia ei tehdä taiteen asiantuntijoille, vaan lukijoille.

Tän paperilehden, osa sen lukijoista on varmaan jo kuollutkin. Mutta en mä nyt usko, jos siis oletetaan, että kulttuurijutuilla on lukijoita, että ne tyypit niin kauheesti muuttuu. Se, missä formaatissa ne lukee... Kyllä mä esimerkiksi veikkaan, että sellaset ihmiset, jotka on ylipäättään kiinnostunu oli se mikä kulttuuriala hyvänsä, kyllä ne niitä juttujakin lukee. [--] Ehkä koulutetummat ihmiset tai tietyillä aloilla olevat ihmiset, niin ne lukee ihan jo muodon vuoksi pysyäkseen vähän jyvällä, että missä mennään. Mut kuka niitä lukee nimenomaan paperilehdestä, niin kyllähän se porukka varmaan valitettavasti vähenee. (H5)

Osa haastateltavista muistuttaa, että kulttuurijournalismi on sidoksissa kulttuurikenttään, josta se raportoi ja kertoo. Kulttuurin ja kulttuurijournalismin symbioosi on tiukka, ja niinpä kulttuurijournalismiin vaikuttaa se, mitä suomalaisella kulttuurikentällä tapahtuu. Haastateltavien vastaukset kuvastavat kulttuurin ja taiteen yhteenliittymää. Kulttuurijournalismin perusta on sen toimiminen osittain myös taiteen kentällä (Jaakkola 2015, 100). Niinpä haastateltavia ei mietitytä yksistään kulttuurijournalismin tulevaisuus, vaan myös suomalaisen kulttuurin tulevaisuus. Kun kulttuuri muuttuu, myös journalismin on muututtava.

Mutta siis meidän kulttuuritutkimus, johtuen osaksi siitä, että tämä meidän kulttuurikenttä on niin halunnut pitää itensä siinä omassa pesässään, niin se kulttuuritutkimus ei oo avartunu tähän kokonaisuuteen. Koko yhteiskuntaan. Ja se heijastuu tietysti journalismiin. [--] Mutta se että, mitä muutoksia tulee tapahtumaan, on äärimmäisen mielenkiintoista seurata ja miten nyt vasta nää ihmiset, jotka ammatikseen seuraa asioita, tietävät, että jotain muutoksia väistämättä tapahtuu. (H6)

Kun tää nykyihminen jossakin vaiheessa havahtuu tähän suunnattomaan itsekkyyteensä, röyhkeyteensä ja pöyhkeyteensä ja sitten kun kasvaa uusi sukupolvi, niin sitten kasvaa vielä kerran journalismia. (H4)

6. Pohdinta ja päätelmät

Suomen parhaat kriitikot ja kulttuurijournalistit: perustakaa oma kollektiivi ja alkakaa julkaista Suomen parasta kulttuurijournalismia verkossa. Analysoikaa, mikä kulttuurikirjoittamisessa on pielessä.

Miettikää, miten sitä voisi tehdä paremmin. Alkakaa tehdä sitä paremmin kuin kukaan muu.

(Vehkoo, 2013)

Kulttuurijournalismin tulevaisuus on auki – mutta mahdollisuuksia on, kuten Johanna Vehkoo osuvasti kirjoittaa blogitekstissään. Tässä luvussa yritän löytää uusia suuntia kulttuurijournalismin tekemiseen, tiivistän tutkimukseni päätulokset ja arvioin niitä suhteessa aiempaan journalistiseen sekä kulttuurijournalistiseen tutkimukseen (6.1). Vastaan esittämiini tutkimuskysymyksiin ja vertaan saamiani tuloksia muuhun journalistiseen tutkimukseen toimittajan työn ja journalistien ammatti-identiteetin muutoksesta. Käyn läpi oman tutkimukseni tuloksia suhteessa kulttuurijournalistiseen tutkimukseen. Pohdin myös tutkimukseni luotettavuutta ja yleistettävyyttä (6.2) sekä sitä, mitä tutkimus kertoo laajemmin suomalaisesta kulttuurijournalismista. Palautan lukijan mieleen myös tutkimuskysymykseni, joihin vastaan tässä luvussa. Luvun lopuksi kehittelen jatkotutkimuksen suuntia (6.3).

6.1 Tulosten yhteenveto

Tiivistän seuraavassa luvussa haastattelututkimukseni päätulokset. Vertailen saamiani tuloksia muuhun viimeaikaiseen journalistiseen ja kulttuurijournalistiseen tutkimukseen, erityisesti Jaakkolan väitöskirjan (2015) tuloksiin kulttuurijournalismin muutoksesta. Paitsi että esittelen tulosten yhteenvedon, pohdin myös sitä, millaiselta tulevaisuuden kulttuurijournalismi voisi näyttää.

6.1.1 Tilanne nyt: askel kohti esteettisyyttä

Ensimmäinen kolmesta tutkimuskysymykseni kuuluu näin: *Mitä mieltä Aamulehden*

kulttuuritoimittajat ovat osastonsa tämänhetkisestä tilanteesta ja kulttuurisivujen sisällöistä? Tärkein

haastatteluissa esiin tullut asia on se, että haastatteluhetkellä Aamulehden kulttuuritoimittajat olivat kohtuullisen tyytyväisiä kulttuuriosaston tilanteeseen. Haastatteluajankohtana kulttuuritoimitus sai toimia itsenäisesti ja kulttuuritoimittajat kokivat, että heidän työnsä on arvostettua. Yksi tärkeimmistä työhön vaikuttaneista muutoksista oli Aamulehden siirtyminen tabloidiin keväällä 2014.

Tabloidiuudistuksen ansiosta toimittajat saavat kirjoittaa entistä pidempiä juttuja – saivat ”tilaa hengittää” niin kuin yksi haastateltava muutosta kommentoi. Tabloidiuudistus on muuttanut paitsi juttujen ulkonäköä ja asettelua, työn tekemisen tapoja. Entisen, lyhyen kulttuurijournalismin tilalle on tullut pitkä, pohdiskeleva kirjoitustyyli, jonka kulttuuritoimittajat kokevat omakseen.

On kuitenkin huomattava, että pitkällä aikavälillä Aamulehden kulttuurisivuilla on tapahtunut käänteitä, jotka heijastelevat laajemmin kulttuurijournalismin muutoksia (vrt. Jaakkola 2015). Haastateltavat puhuivat esimerkiksi käsiteltävien aihealueiden laajentumisesta ja etenkin populaarikulttuurin lisääntymisestä. Kritiikkien määrä on heidän mukaansa vähentynyt, ja entistä harvempi kriitikko pääsee kirjoittamaan Aamulehden sivuille. Lisäksi haastateltavien vastauksissa näkyy hyvin, kuinka esteettisen ja journalistisen paradigman ristiveto vaikuttaa päivittäiseen työhön. Haastateltavat esimerkiksi korostivat olevansa ennen kaikkea toimittajia, eivät niinkään kulttuuritoimittajia, mutta samaan hengenvetoon he vetosivat esteettisiin arvoihin, kuten valistamiseen, kuluttajan inspiroimiseen ja asiantuntijuuteen.

Esteettisyyteen päin siirtyminen on ollut kulttuuritoimittajista pääosin hyvä muutos. Esteettisyyden vahvistumiseen on vaikuttanut tabloidin lisäksi myös se, että kulttuuritoimitus on saanut toimia itsenäisesti. Tosin yleisesti ottaen kulttuurijournalismin rajat muun journalismin kanssa ovat hälventyneet (esim. Kristensen & From 2012), mikä on näkynyt myös Aamulehdessä: kulttuuritoimitusta on yritetty yhdistää niin näkökulmaosastoon kuin jonkinlaisen ajankohtaissivun yhteyteen. Nyt kuitenkin kulttuuriosaston toimittajat tekevät kulttuurijournalismia, ja heidän työtään johtaa kulttuuriosaston esimieheksi nimetty henkilö.

Haastateltavat ilmoittivat haastatteluissa selkeästi heidän toiveensa: tällaisena kulttuuriosaston pitäisi jatkossakin pysyä. Itsenäisyys ja omaan työhön keskittyminen luovat edellytyksen laadukkaalle kulttuurijournalismille. Scheinin (2010) termistöä käyttäakseni: Aamulehden kulttuuritoimittajilla on samankaltaiset arvot ja uskomukset. Niiden pohjalta he tekevät kulttuurijournalistisia artefakteja:

kulttuurijuttuja, joissa heidän jakama arvomaailma näkyy. Aamulehden kulttuuritoimittajien yhteisesti jakamia arvoja ovat muun muassa esteettisyyden vaaliminen, lukijalähtöisyys, taiteen ja kulttuurin edistäminen sekä asiantuntijuus.

Kriisipuhetta Aamulehden kulttuuritoimittajat eivät allekirjoita. Heidän vastauksensa vahvistavat entisestään päätelmiä siitä, että kriisipuhe ei niinkään välttämättä korreloi koko totuutta, vaan heijastelee ehkä yhtä osaa kulttuurijournalismin muutoksesta. Lisäksi tuntuu siltä, että kriisipuhe on aina ollut osa kulttuurijournalismista käytävää keskustelua – se on eräänlaista polttoainetta. Siitä on käyty keskustelua aina ja luultavasti tullaan käymään vielä pitkään senkin jälkeen, kun Aamulehden nykyiset kulttuuritoimittajat ovat siirtyneet eläkkeelle.

Haastateltavat myös korostivat, että kriisipuhetta pitävät yllä toimijat, jotka ovat viime aikoina eniten kärsineet median murroksesta. Pääasiassa kriisi-diskurssista puhuvat siis freelance-kriitikot. Haastateltavien vastaukset heijastavat hyvin Jaakkolan (2015, 16) päätelmiä: kriisistä puhuvat henkilöt, joiden asemaan kriisi jollain tavalla vaikuttaa. Kriisipuhe näyttää myös olevan jonkinlaista jännitteitä ylläpitävää leikkiä eri toimijoiden välillä. Se on ymmärrettävää, sillä kulttuurijournalismi kuten kulttuuri ja taidekin elävät jännitteistä. Erityisesti kritiikki juttutyypinä suorastaan vaatii, että ihmiset ovat eri mieltä asioista. Sen tarkoitus on synnyttää keskustelua, eikä keskustelua helposti synny, jos kaikki ovat samanmielisiä.

Vaikka viimeaikaisen kulttuurijournalismin tutkimuksen perusteella (esim. Jaakkola 2010, 2012, 2015; Hellman & Jaakkola 2009; Kristensen & From 2012, 2015) kulttuurijournalismista on tullut yhä uutismaisempaa, Aamulehden kulttuuriosasto näyttää ottaneen askeleen kohti esteettisempää paradigmaa – ainakin sisältöjen puolesta. Haastateltavat korostavat, että he pystyvät aiempaa paremmin taustoittamaan ilmiöitä ja tekemään perusteellisempaa työtä. Asiantuntijuus ja oman erityisalan perusteellinen tunteminen korostuvat haastatteluissa. Myös haastateltavien tapa puhua kulttuurijournalismista on hyvin esteettinen: he puhuvat hurmioitumisesta, taiteen äärelle johdattamisesta, kirjoittamistaidosta ja kauneuden tavoittelusta. Objektiivisen raportoinnin sijaan vastauksissa korostuivat ilon ja elämysten tuottaminen. Siinä mielessä kulttuurijournalismi on uutisjournalismin sijaan lähempänä itse teoksia, joista se raportoi.

Osa haastateltavista toteaa, että kulttuurijournalistinen juttu voi jo itsessään olla teos. Kaksi haastateltavista kurkottelee esteettisyydessä vieläkin pidemmälle: tulevaisuudessa kulttuurista voidaan kertoa teknologisilla sovelluksilla, jossa teosmaisuus yhdistyy kuratointiin.⁴ Ehkä esteettisen tai journalistisen paradigman tilalle onkin tulossa vielä jotain muuta: uusi paradigma, joka ei sujahda perinteiseen uutisdiskurssiin eikä myöskään kritiikin perinteisiin? Se on jotain tarinallista, siinä on jotain teosmaista, hyvin esteettistä mutta samalla kuratoivaa, uutisoivaa ja palvelevaa. Uusi paradigma voisi olla jotain kahden perinteisen paradigman väliltä. Se kenties ammentaisi molemmista ja veisi kerronnan aivan uudelle tasolle. Esteettisen ja journalistisen paradigman ero perustuu hyvin perinteiseen päivälehdessä ilmestyvään kulttuurijournalismiin. Entä kun tällaista kulttuurijournalismia ei enää olekaan? Ehkä silloin paradigmojen ero menettää merkityksensä – olkoonkin, että ne ovat ennen kaikkea analyttisiä työvälineitä kulttuurijournalismin ymmärtämiseksi.

Esteettisyydestään huolimatta haastateltavat korostavat kuitenkin tiukasti olevansa ennen kaikkea toimittajia. Vaikka heidän puheissaan on syviä kaikuja esteettisyydestä, eivät he mielellään nimitä itseään *kulttuuritoimittajiksi* eivätkä ajattele tarvitsevänsä mitään erityisiä avuja kulttuurijournalismin tekemiseen. Vastausten perusteella kulttuuritoimittajan identiteetti näyttää olevan varsin ristiriitainen. Toisaalta haastateltavat korostavat riippumattomuuttaan ja toimittajaidentiteettiään; toisaalta peräävät esteettisen ja subjektiivisen kulttuurijournalismin perään sekä korostavat erityisalueiden seurantaa. Kulttuuritoimittajiksi he eivät identifioitu, mutta ammatin määrittelemisen ei oikeastaan tunnu olevan heille ongelma. Identiteettikriisien sijaan haastateltavat tekevät töitä sen kummemmin kuulostelematta tai tiedostamatta, millä kentällä tänään työskennellään. He nojaavat arvoihinsa ja ajatuksiinsa, ja heidän työtään ohjaavat ennen kaikkea yhteiseksi koetut journalistiset arvot, kuten objektiivisuus ja riippumattomuus. Tämä havainto osoittaa, että ainakaan Aamulehden kulttuuritoimituksessa toimittajien identiteetti ei ole niin tuuliajolla kuin ehkä aiemmasta journalistisesta tutkimuksesta voisi päätellä. He ovat sukupolvea, jolle journalistinen identiteetti on muovautunut kollektiivisessa kulttuurissa. Deuzen (2013, 5–6) kuvaama työmaailma, jossa jokainen pärjää vain omilla ansioillaan, ei näytä ulottuvan haastateltavien toimitukseen. Aamulehden toimitusorganisaatio on kuitenkin yhä verrattain perinteisesti toimiva, hierarkkinen systeemi, joka perustuu projektien sijaan pitkäaikaiseen

⁴Kuratointi on netissä tapahtuvaa tiedon keräämistä ja levittämistä. Kuraattorit keräävät, järjestävät, tiivistävät, uudelleenjulkaisevat ja levittävät sisältöjä. Koska he valikoivat sisällön, heillä on myös paljon valtaa. (Olander 2012.) Kuratoinnissa käytetään usein hyödyksi sosiaalista mediaa, kuten Twitteriä tai Storifyta (Hirvonen 2012).

työhön. Lisäksi voi olla, että kulttuuritoimituksen sukupolvi ei koe omakseen notkeaa työelämää. He mieluummin pysyvät perinteisessä toimituksessa.

On hyvä huomata, että vaikka tutkimuksessa on käytetty paljon aikaa kulttuuritoimittajan määrittelymiseen, työelämässä määritelmistä ei niinkään ole hyötyä. Vastaukset kuvastavatkin hyvin myös Jaakkolan (2015, 100) päätelmiä siitä, että kulttuuritoimittajan identiteetti ei ole sidoksissa johonkin tiettyyn paradigmaan. Esteettinen ja journalistinen paradigma ovat ääripäitä, joiden välillä kulttuuritoimittaja työssään liikkuu. On myös muistettava, että kukin haastateltavista työskentelee omalla tavallaan. Vaikka monissa vastauksissa oli yhtäläisyyksiä, haastateltavat olivat myös eri mieltä asioista. Esimerkiksi kritiikin kohtalo ja digitaalisuus jakoivat haastateltavat eri kasteihin. Siinä missä joku suree kritiikin vähenemistä, toinen pitää sitä vanhanaikaisena juttutyypinä. Haastattelujen perusteella minulle syntyi mielikuva, että Aamulehden kulttuuritoimituksessa ei vedetä kovinkaan yhtenäistä linjaa sen suhteen, mitä pidetään tärkeänä tai mihin suuntaan kulttuurijournalismia pitäisi viedä. Kun journalismin kriisistä puhutaan niin paljon, tämä havainto tuntuu yllättävältä.

Yksittäiset ihmiset ja yksittäiset muutokset voivat viedä jotakin toimitusta hyvinkin vahvasti suuntaan tai toiseen. Aamulehden tapauksessa päätoimittajan linjalla näkyy olevan vahva vaikutus. Muutokset näyttävät olevan paljon nopeampia kuin voisi äkkiseltään luulla. Toisaalta ne myös kertovat siitä, että mikäli tahtoa on, kulttuurijournalismin suuntaan voidaan vaikuttaa. Kun edellisen päätoimittajan kaudella haluttiin tehdä lyhyttä ja uutismaista, niin alettiin tehdä. Ja kun haluttiin syvällisempiä juttuja, niin yksinkertaisesti alettiin tehdä. Kulttuuritoimittajat – niin kuin varmasti muutkin toimittajat – sopeutuvat työn tekemiseen, oli se millaista hyvänsä. Työhyvinvoinnin kannalta näyttää kuitenkin oleelliselta, kulttuuritoimittajille annetaan aikaa seurata omaa erityisalaansa ja mahdollisuus tehdä perusteellista työtä. Esteettisyys on siksikin osa kulttuurijournalismia. Sen tekemiseen vaaditaan yhä asiantuntijuutta.

6.1.2 Muutokset jatkuvat

Toinen tutkimuskysymykseni kuuluu: *Mitä Aamulehden kulttuuritoimittajat ajattelevat alansa muutoksista?* Näyttää siltä, että Aamulehden kulttuuritoimittajien vastaukset heijastelevat hyvin viimeaikaisen journalistisen tutkimuksen tuloksia. Vaikka he ovat pääosin tyytyväisiä työhönsä, on kulttuurijournalismista – niin kuin muustakin – journalismista tullut yhä nopeatempoisempaa ja

monikanavaisempaa. Keskusjohtoisuus on heidän mielestään lisääntynyt. Edelleenkin kulttuuritoimittajien erityisalojen substanssiosaamista kaivataan, mutta välineiden hallinnassa edellytetään monimuotoisuutta. Toimittajista on tullut yleisosaaajia: heidän pitäisi kirjoittaa, kuvata ja editoida juttunsa itse (Kolari 2009, 151). Työtunnit tai -taidot eivät tahdo riittää, kun alustana on verkko, printti ja video. Kulttuuritoimittajilta vaaditaan omilla kasvoillaan olemista ja näkymistä, mikä kertoo tähtikirjoittamisen palaamisesta. Byline jutun alussa ei riitä, vaan yhä useammin kulttuuritoimittajalta vaaditaan läsnäoloa sosiaalisessa mediassa sekä kantaaottavaa, tulkitsevaa kirjoittamista. Kulttuurijournalismissakin kokeillaan erilaisia tapoja tehdä perinteisiä juttutyyppejä. Esimerkiksi kritiikin kylkeen on tullut videokritiikki. Lisäksi kulttuuritoimittajat taiteilevat osana muuta uutisorganisaatiota: heidän arvonsa ja perusoletuksensa saattavat välillä olla törmäyskurssilla esimerkiksi johtoportaan arvojen kanssa. (ks. Schein 2010).

Haastateltavien mielipiteet käsillä olevista muutoksista jakautuvat kahtia. Osan mielestä muutokset vievät journalismia huonompaan suuntaan, toisten mielestä pitäisi katsoa rohkeasti eteenpäin. Yksi haastateltavista (H2) penäsikin toimittajilta entisestään joustavuutta. Hänen mielestään toimittajien tulisi olla enemmän tuottajia kuin journalisteja. Tämä vastaus kuvastaa hyvin laajempaa muutosta, jota sanomalehdissä on tapahtunut. Kolarin (2009) mukaan tuottajamainen tapa tehdä journalismia on yleistynyt sanomalehdissä 1990-luvulta alkaen. Tuottajan nimike kuvaa hyvin sitä, miten toimittajan ammatti-identiteetti muuttuu. Kun toimittaja ajattelee olevansa vastuussa lukijoille, on tuottaja myös tulostavasti johdolle. Tuottajan on osattava kehittää lehteä tuotteena; miettiä, kuinka se houkuttelisi lisää lukijoita. (emt., 150–154.)

Lisäksi Kolari (emt.) toteaa, että tuottajuus voidaan nähdä uuden sukupolven ammatti-identiteettinä. Uusi sukupolvi ei niinkään silloin viittaa ikään, vaan asenteeseen ja työn tekemisen tapoihin. Siinä missä toimittajat ovat perinteisesti kuuluneet yhteen selvärajaiseen yhteisöön, tuottaja liikkuu eri toimikenttien rajapinnoilla. Toisaalta hän osaa tehdä toimitustyötä, mutta pystyy silti ymmärtämään liiketoiminnan logiikkaa. Kyse on aivan uudentyyppisestä työnkuvasta, ja sen tekijöiksi tarvitaan monenikäisiä ja monenlaisista taustoista ponnistavia toimittajia. (emt., 163–164.)

Aamulehden kulttuuriosastolla ei vielä kuitenkaan tuntunut olevan merkkejä siitä, että toimittajista olisi tullut tuottajia. Moni haastateltavista ilmoitti selkeästi, että liiketoiminnan vetäminen ja miettiminen

eivät kuulu heidän työkuvaansa. Kuten Kolari (emt., 159) toteaa, toimitustyön muutokset näyttävät osalle työntekijöistä mahdollisuutena, toisille esteenä. Myös Nikusen (2014) haastattelututkimuksessa selvisi, että erityisesti varttuneemmat työntekijät pelkäävät työpaikkansa puolesta ja heille muutokset näyttäytyvät mörköinä. Aamulehdessäkään ei ole säästyty yt-neuvotteluita haastatteluajankohdan jälkeen. Haastattelin kulttuuritoimittajia keväällä 2015, ja jo syksyllä 2015 Aamulehdessä käytiin jälleen yhdet yt-neuvottelut, minkä johdosta kaksi kulttuuritoimittajaa poistui kulttuuritoimituksen riveistä.

Peloista huolimatta työntekijöiden kokemaa ahdistusta voi ja mielestäni myös pitää vähentää. Kolarin (2009, 160) mukaan yksi hyvä keino olisi ottaa työntekijät mukaan muutosten tekemiseen alusta alkaen. Hänen mukaansa kehittämistyön ideologinen jakolinja on se, kenen näkökulmasta kehittämistä tehdään: työntekijän vain työnantajan? Kun usein uudistustyössä puututaan työnjakoon ja työtehtäväkokonaisuuksiin, olisi reilua ottaa työntekijät mukaan suunnitteluun. Heitähän työn muutos usein suorimmin koskee.

Siis sen sijaan, että toimittajat vain toteuttavat muutoksia, he voisivat myös suunnitella niitä. Kun vielä suunniteltaessa otettaisiin huomioon kunkin osaston erityisala, voisi yksittäinen kulttuuritoimitus hyvinkin vaikuttaa tulevaisuuden kulttuurijournalismiin. Valitettavaa on, että tällä hetkellä Aamulehden kulttuuritoimittajat eivät koe tällaista tapahtuvan. Haastattelujen perusteella toimittajat kulttuuritoimittajat kokevat omat vaikutusmahdollisuutensa hyvin pieniksi. Kehittämisen paikkoja olisi siis rutkasti.

Paitsi että muutoksia voitaisiin suunnitella paremmin toimituksen sisällä, voisivat kulttuuritoimittajat kurotella myös omien seiniensä ulkopuolelle. Aamulehden kulttuuritoimituksella on puolellaan yhteistyön etu, kuten haastateltavat hyvin tämän seikan toivat esille. Kontaktit kulttuuritoimittajiin ympäri maan vahvistavat kulttuurijournalismia. Sikäli Aamulehden tilanne vaikuttaa hyvältä, jos vertaa vaikkapa yksinään toimivien maakuntalehtien kulttuuritoimituksiin. Ehkäpä olisi myös pohdittava sitä, kuinka kulttuuritoimitukset voisivat entisestään vahvistaa yhteistyötään, jos yhteistyö kerran vahvistaa journalismin tasoa. Uskon, että yhteistyö myös voisi olla entistä syvällisempää. Ainaisen juttuvaihdon lisäksi kulttuurijournalismi kenties kaipaa ideointia, ymmärrystä uusista alustoista, koulutusta välineiden käyttämiseen ja tiedon avointa jakamista. Suomalaiset kulttuuritoimittajat voisivat yhdessä

mieltä, mitkä voisivat olla niitä teknologisia sovelluksia, joilla tulevaisuudessa tehtäisiin laadukasta kulttuurijournalismia.

Täytyy myös muistaa, että kulttuurijournalismin tilanteeseen eivät vaikuta pelkästään toimittajat, vaan myös muut kulttuurialan ammattilaiset. Kuten Jaakkola (2015, 129) huomauttaa kulttuurituotanto voi olla muutosten kannalta lähes yhtä tärkeä kuin itse kulttuurijournalismi. Kulttuuri ei ole enää sama asia, kuin mitä ajateltiin kenties 1900-luvun alkupuolella, jolloin kulttuurisivuille kirjoitettiin kuvataiteesta, teatterista, musiikista ja kirjallisuudesta. Nykyajan kulttuuri on paljon muutakin: se on pop-kulttuuria, ITE-taidetta⁵, sosiaalisessa mediassa jaettuja meemejä, blogikirjoittamista ja niin edelleen. Kun kuka tahansa voi tehdä kulttuuria, voisi myös ajatella, että kuka tahansa voi kirjoittaa siitä ja kommentoida sitä. Raja-aidat hälvenevät kulttuurin tekijöiden, yleisön ja kulttuurista kirjoittavien välillä.

Kulttuurijournalismi ei ole kulttuurikirjoittamisen ainoa laji. Erilaiset kulttuuriblogit ja kulttuuri-instituutioiden suorat yhteydet yleisöön ovat lisääntyneet (Jaakkola 2015, 130). Haastateltavat eivät ole huolissaan esimerkiksi blogikritiikeistä, vaan pitävät niitä yhtenä äänenä muiden kulttuurista kertovien tahojen joukossa. Yksikään haastateltavista ei pohtinut esimerkiksi sitä, pitääkö kulttuurijournalismin kilpailla yleisöstä esimerkiksi bloggaavien ”kulttuurikuraattoreiden” tai vaikkapa kulttuurituottajien kanssa. Aamulehden kulttuuritoimittajat eivät niin ikään puhuneet siitäkään, voisiko kulttuurijournalismi ottaa oppia muiden kulttuurialan toimijoiden tekemisestä, mukauttaa journalismiaan tai tehdä uusilla tavoilla yhteistyötä alan tekijöiden kanssa. Ehkä syytä olisi. Esimerkiksi Koljonen (2013, 64) korostaa, että toimittajien täytyy mukautua: ”Sopeutuminen muuttuneeseen toimintaympäristöön edellyttää sitä, että journalistit hakeutuvat yhteistyöhön erilaisten tahojen kanssa, ottavat vastaan saamansa palautteen ja omaksuvat vuorovaikutteiset toimintatavat.” Koljosen määrittelemään notkeaan moderniin Aamulehden kulttuuritoimitus ei ehkä vielä taivu, mutta kenties heidän työnsään on notkistumassa.

Jaakkola (2015) mukaan muuttuma kulttuuriympäristö asettaa haasteita kulttuurijournalisteille. Kun portinvartijoita ja puhetapoja on entistä enemmän, kulttuurijournalismin täytyy mukautua ja vahvistaa

⁵ ITE-taide on suomalaista nykykansantaidetta. Lyhennesana ITE viittaa sanayhdistelmään ”itse tehty elämä”. ITE-taide on tekijänsä elinympäristöön, kulttuuriseen taustaan ja kokemusmaailmaan sitoutuvaa taidetta – tapa elää esteettisiä arvoja korostavaa hyvää elämää. Ks. lisää <http://itenet.fi/>.

omaa rooliaan muiden toimijoiden rinnalla. Jatkossa kulttuurijournalistien tulee miettiä, miten kulttuurijournalismi säilyy yleisöä palvelevana ja opastavana instituutiona ja kuinka se luo kulttuurisia arvojaan. (Jaakkola 2015, 134.) Tällaisiin kysymyksiin en valitettavasti ainakaan omassa haastattelututkimuksessani saanut vastauksia. Kulttuurijournalismia tärkeämpää tuntui lopulta olevan journalismin tulevaisuus, mikä on ymmärrettävää. Aamulehden koko tulevaisuus ohjaa sen kulttuuriolosuhteiden tulevaisuutta. Voi toki olla niin, että haastateltavat eivät halunneet puhua aiheesta tai heillä ei ole ajatuksia siitä, millaista kulttuurijournalismi voisi olla

Kulttuurijournalismi muuttuu siis sekä toimituksen sisällä että sen ulkopuolella. Kulttuuritoimittajien on pohdittava omaa ammatti-identiteettiään, kehitettävä sitä ja uudistuttava. Lisäksi täytyy ottaa huomioon muuttuva kulttuuriala. Ehkäpä uudenlainen kulttuuritoimittaja-tuottaja voisi myös kulkea taiteen ja journalismin rajapinnalla? Viime aikoina on nähty joitain esimerkkejä, joissa journalismin tekeminen on yhdistetty itse kulttuurituotteiden tekemiseen.⁶ Journalistinen dokumenttiteatteri tai journalistisesti toteutettu fiktioelokuva osoittavat suuntia, joista sekä kulttuurijournalismi että kulttuurituotanto voivat hyötyä.

6.1.3 Tilanne tulevaisuudessa: sumupilven sisältä valoa päin

Kolmas tutkimuskysymyksistäni kuuluu seuraavasti: *Mitä Aamulehden kulttuuritoimittajat ajattelevat alansa tulevaisuudesta?* Kulttuurijournalismin ja journalismin tulevaisuus vaikuttaa haastattelujen perusteella hyvinkin vaikeasti ennustettavalta. Suomalaisen sanomalehden kohtalosta ei yksinkertaisesti ole varmaa tietoa. Moni haastateltavistani tuntui olevan hiukan haluton kurkistamaan tulevaisuuteen. Kuten aiemmin totesin, vastuu tulevaisuudesta jätetään mielellään liiketoiminnasta

⁶ Esimerkiksi Tampereen yliopiston, Tampereen Työväen Teatterin ja Aamulehden yhteistyönä syntyi syksyllä 2015 Suomalainen ”Pressi” Klubi -niminen monimediallinen journalistinen dokumenttiteatteriesitys, johon myös itse osallistuin. Suomalaisessa ”Pressi” Klubissa tutkittiin, miten journalismia voi hyödyntää teatterin tekemisessä ja päinvastoin. Suomalainen ”Pressi” Klubi on osa Tampereen yliopiston laajempaa Journalistinen dokumenttiteatteri -hanketta. Hanke toteutettiin CMT-yksikössä usean oppiaineen ja tutkimusalan yhteistyönä. Siihen osallistuvat teatterin ja draaman, journalismin sekä teatterityön opetus ja tutkimus. Mukana olivat myös CMT:n COMET-tutkimuskeskus ja Tutkivan teatterityön keskus T7. Lisää tietoa osoitteesta: <http://www.uta.fi/cmt/tutkimus/comet/jodote.html>. Alkuvuodesta 2016 puolestaan ilmestyi Aleks Salmenperän ohjaama ja Pekko Pesosen käsikirjoittama tositapahtumiin perustuva elokuva Jättiläinen, joka kertoo Talvivaaran kaivokseen liittyneestä korruptiosta. Käsikirjoittamisessa Pesosta avustivat tutkivat toimittajat Juha Kauppinen ja Hanna Nikkanen (Koskinen 2016).

vastaaville henkilöille. Arkipäiväisessä työssä ei ehdi aktiivisesti miettiä, mihin suuntaan kulttuurijournalismin on menossa, saati miten suuntaan voi vaikuttaa. Voi olla, että Aamulehden kulttuuriosastolla tällä hetkellä työskentelevät henkilöt eivät usko omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa tai eivät ajattele ehtivänsä muutoksiin mukaan esimerkiksi huventuvien työvuosien takia.

Vaikka printtimedian tulevaisuus näyttää epävarmalta, kulttuurijournalismin olemassaoloon ei printin kuoleminen tai kuolemattomuus vaikuta. Haastateltavat tuntuvat ajattelevan, että tulevaisuudessa monikanavainen tekeminen vahvistuu mutta se ei väistämättä tarkoita kulttuurijournalismin laadun heikkenemistä. Tulevaisuuden kulttuurijournalismi voi siis hyvinkin olla välineestä riippumaton, ketterä ja nopeasti muuttuva journalismin laji. Ehkä kritiikki jää historiaan tai muuttaa vielä muotoaan. Joka tapauksessa haastateltavat uskovat, että kulttuurijournalismi säilyy elinvoimaisena tavalla tai toisella. Toivottomuudesta ei ainakaan voi puhua.

Onhan paljon sellasta, minkä varmaan voi laskea toivonsa. Kyllä ihmiset edelleen on hyvin koulutettuja, tai ehkä koulutetumpia kuin koskaan ja fiksumpia ja avarampia ja kielitaitoisempia. Ihmiset on kiinnostunut maailmasta ja kulttuurista. Ja vois kuvitella, että on olemassa joku intressi myös - tavalla tai toisella - kustantaa sellasta, että ne kokis kulttuurijournalismin niin arvokkaaksi itselleen, että ne löytäis ne keinot, vaikka tää perinteinen alusta tässä mureneekin. Tulis vaikka joku sellanen innokkaiden ihmisten yhteenliittymä. (H1)

Positiivisesta vireestä huolimatta haastateltavat eivät pohtineet sen kummemmin, millaiset ”yhteenliittymät” kulttuurijournalismia voisivat tulevaisuudessa tehdä. Tutkijana odotin enemmän avauksia siitä, miten ja millä välineillä kulttuurijournalismia tehdään tulevaisuudessa. Toinen yllättävä asia oli, kuinka erilaiset näkemykset haastateltavilla loppujen lopuksi kulttuuritoimituksen muutoksista. Monissa asioissa, kuten teknologian kehityksessä tai videojournalismissa, mielipiteet jakautuivat. Tulevaisuuden tai tämänkään hetken kulttuurijournalismista ei tuntunut olevan yhtenäistä linjaa. Ehkä tulos kertoo siitä, että kulttuuritoimittajat työskentelevät Aamulehdessä hyvin itsenäisesti. Voi myös olla, että kulttuuritoimituksessa ei käydä avointa keskustelua tai toimittajilla ei yhteistä aikaa. Onhan toki niinkin, että päivittäinen työ vie suuren osan ajasta ja voimista, jolloin tulevaisuuden pohdiskelut eivät tule kuuloonkaan. Ajattelen, että kulttuurijournalismi voisi kuitenkin hyötyä siitä, että sen tekijät aidosti miettivätkin, miten sitä voisi entisestään parantaa. Tällä en tarkoita, että tulevaisuus olisi pelkän pohtimisen varassa, sillä tekojakin tarvitaan. Mielestäni on kuitenkin harmittavaa, että Aamulehden

kulttuuritoimittajilla ei ole yhteistä linjaa tai ajatusta siitä, mihin suuntaan he haluavat kulttuurijournalismia viedä.

Vaikka haastateltavat eivät tehneetkään varsinaisia ehdotuksia, tulee vastausten perusteella joka tapauksessa tunne, että pinnan alla kuplii. Haastatteluista välittyi monin paikoin ennemminkin odottava ja innokas kuin lamaanut ja surkutteleva tunne. Osaltaan tunnelmaan voi vaikuttaa myös se, että haastateltavien mukaan keväällä 2015 Aamulehden kulttuuritoimitukselle meni paremmin kuin pitkään aikaan. Positiivinen vire tuntui tuovan voimia hyvän journalismin tekemiseen. Voi toki olla, että tilanne on muuttunut kevääseen 2016 mennessä – ja luultavasti muuttuu jatkossakin. On totta, että kriisipuhe pitää kulttuurijournalismin elinvoimaisena, mutta myös muunlaista keskustelua tarvitaan. Tarvitaan keskustelua laadusta, uusista tekemisen tavoista ja keinoista vahvistaa kulttuurijournalismia. Muutos ei aina ole este, vaan se voi olla myös mahdollisuus.

Uskon, että tulevaisuudessa tapahtuu niin journalismin kuin kulttuurijournalismin kannalta jotain sellaista, josta Vehkoo (2013) kirjoittaa lainaamassani blogikirjoituksessa. Hänen mukaansa Suomen parhaat kulttuuritoimittajat voivat yhdistää voimansa ja tehdä nettiin kulttuurijournalismia, jonka kaltaista ei ole Suomessa aiemmin nähty. Sellainen kertoisi journalismin kehityksestä laajemminkin. Eri asia on, ryhtyvätkö maakuntalehtien tämänhetkiset kulttuuritoimittajat sellaiseen muutokseen. Sen sijaan nuoret toimittajasukupolvet eivät enää ajattele, että vakiintuneet ja vanhat mediayhtiöt panisivat parastaan journalismin kehittämiseksi. Siksi syntyy paikkoja ja yhteisöjä, jotka ottavat uudenlaisen, laadukkaan journalismin omakseen. Uudet tekijät kehittävät kenties lahjoituksiin, yksittäisten juttujen ostamiseen tai nettimainontaan perustuvia tulonhankintamenetelmiä. Pienet kollektiivit ovat myös ketteriä. Siinä missä Aamulehden kulttuuritoimitus nojaa ison uutisorganisaation käytäntöihin ja hitaisiin muutoksiin, pienet verkkojulkaisut voivat tehdä nopeita päätöksiä ja suunnanmuutoksia.

Ehkä on niin, että tämän tutkimuksen haastateltavat eivät osaa kuvailla kulttuurijournalismin tai journalismin tulevaisuutta, koska he eivät koe olevansa osa sitä. He ovat tuki rakentaneet suomalaista kulttuurijournalismia ja ovat nähneet käänteen esteettisestä paradigmasta journalistiseen paradigmaan. Tulevaisuus näyttää kuitenkin heidän näkökulmastaan sumuiselta ja suuntaviivojen piirtäminen jää päivittäisen uutistytön jalkoihin. Lisäksi ainakin osa haastateltavista vaikuttaa suhtautuvan vastahakoisesti journalismin digitalisaatioon. He eivät ota kantaa eivätkä ennusta, mitä tulee

tapahtumaan. Tai kenties ennustaminen onkin väärä sana. Tämän hetken kulttuuritoimittajien pitäisi keskittyä enemmän tekemiseen ja vähemmän ennustamiseen. Kulttuurijournalismin tulevaisuushan on sellainen, millaiseksi kulttuuritoimittajat sen tekevät. Tulevaisuuden kulttuurijournalismi ei ole pelkkä epämääräinen möhkäle, vaan sitä voidaan jatkuvasti kehittää niin sisällöllisesti kuin muodollisesti.

Sama koskee koko journalismia. Loputtomasti riittää puhetta siitä, mihin suuntaan journalismi on menossa. Sen sijaan pitäisi päättää suunta ja kulkea sen mukaisesti. Puhutaan siitä, että journalismi ei muka vastaisi diginatiivien nuorten käyttäjien tarpeisiin. Sellaiset väitteet ovat outoja, sillä tulevat toimittajasukupolvet ovat yhtä diginatiiveja kuin yleisökin. On totta, että yleisön käyttäytymisen ennustaminen on vaikeaa, mutta en usko sen olevan mahdotonta. Sen sijaan Aamulehden kaltaiselle isolle toimitukselle yleisön mysteeri voi olla vaikea selvittää. Maakuntalehtien liiketoiminta ja journalismi ovat yli sata vuotta perustuneet sille oletukselle, että yleisö on laajapohjainen, koko yhteiskuntaa leikkaava yhteisö. Kun sellaista ei enää olekaan, voi olla vaikea kääntää keulaa. Vaikka kulttuuriosastolle meneekin kohtuullisen hyvin, Aamulehden toimituksessa tapahtuneet uudistukset kielivät siitä, että aina ei ole edetty journalismi edellä. Kun kulttuuritoimittajia ei esimerkiksi kuunneltu Tänään-sivujen yhdistämisestä kulttuuriosastoon, syntyi kireä työilmapiiri ja huonoa kulttuurijournalismia. Uudistuksia tehtäessä tulisi miettiä, miten journalismista tulisi entistä parempaa – ei sitä, miten työ saataisiin tehtyä entistä tehokkaammin. Aamulehden muutosprosessit myös kuvastavat maakuntalehtien asennetta digitalisaatioon. Aluksi lyhennetään juttuja, sitten pidennetään – seuraavaksi yritetään tehdä televisiota printtitoimittajien taidoilla. Fokuksen säilyttäminen tuntuu olevan vaikeaa, mikä osaltaan horjuttaa maakuntalehtiin perustuvaa järjestelmää entisestään. Onkin hyvin mahdollista, että maakuntalehtiä ei enää tulevaisuudessa ole. Se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö journalismi säilyisi. Journalismi kyllä löytää keinot selviytyä.

6.4 Tulosten yleistettävyys ja luotettavuus

Koska tutkimuksen kohteena on vain yksi kulttuuritoimitus, ei voida olettaa, että tässä toimituksessa tapahtuneet muutokset automaattisesti heijastelisivat koko maassa tapahtuneita muutoksia – puhumattakaan kansainvälisyydestä. Silti Aamulehden uudistukset kertovat alalla tapahtuvista muutoksista, vaikka juuri nämä muutokset eivät samanlaisina toistuisikaan lehdestä ja

kulttuuritoimituksesta toiseen. Aamulehti on kuitenkin Suomen toiseksi suurin päivälehti, jonka kulttuurisivuja seurataan tarkasti ja jonka suunta vaikuttaa myös muiden Alma Median kulttuoriosastojen toimintaan. Aamulehden kulttuurijournalismi on haastatteluiden perusteella vahvistunut. Laatuun, syvällisyyteen ja ulkoasuun kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota. Eri välineet ja digitalisaatio otetaan kulttuoriosastolla huomioon, joskaan Aamulehden kulttuoriosasto ei varsinaisesti näytä olevan kehityksen kärjessä. Eteenpäin katsominen vie kuitenkin kulttuurijournalismia uusille urille. Ehkä muissa suomalaisissa kulttuuritoimituksissa otetaan mallia suurempien päivälehtien toiminnasta. Kuten Alasuutari (2001, 189) toteaa, laadullisen tutkimuksen tuloksia voi tarkastella tavalla tai toisella esimerkkinä jostain muustakin kuin vain yksittäistapauksesta.

Yleistettävyyys tai sen puute ei ole siis ongelma, sillä tutkimukseni tarkoitus ei ollut esittää tuloksia, jotka ovat yleistettävissä kaikkiin suomalaisiin kulttuuritoimituksiin. Tarkoitus oli kuunnella ihmisten kokemuksia ja vertailla näitä vastauksia muuhun tutkimukseen. Lisäksi yhä kiihtyvässä median murroksessa on hyvä pysähtyä keskustelemaan tekijöiden ja toimijoiden kanssa sen sijaan, että pelkästään tarkasteltaisiin esimerkiksi sisällöissä reaalisesti tapahtuneita muutoksia. Mielestäni on arvokasta, että tässä tutkimuksessa Aamulehden kulttuuritoimittajat pääsevät ääneen. He saavat kertoa oman näkemyksensä kulttuurijournalismin muutoksista, kertoa arvoistaan ja ajatuksistaan sekä pohtia alansa tulevaisuutta. Suurin osa haastateltavistani on työskennellyt kulttuurijournalismin parissa pitkään, joten heillä on kokemusta ja näkemystä alalla tapahtuneista muutoksista. Vastauksista näkyy selvästi, että haastateltaville kulttuuriarvot ovat erittäin tärkeitä. He haluavat edistää suomalaista kulttuuria, kertoa siitä lukijoille ja pitää yllä laadukasta kulttuurikeskustelua. Ehkäpä voisi ajatella, että tämän tutkimuksen yksi tavoite on myös viedä kulttuuritoimittajien ajatuksia eteenpäin. Keskustelusta voivat hyötyä niin muut kulttuurialan toimijat kuin toimitusten johtoportaatkin.

Mitä tulosten luotettavuuteen tulee, haastattelututkimuksissa on aina olemassa mahdollisuus siihen, että haastateltavien vastaukset eivät ole täysin luotettavia. Aineiston luotettavuutta ja laadukkuutta voidaan kuitenkin edistää jo etukäteen sillä, että tehdään hyvä haastattelurunko ja että haastattelu tehdään mahdollisimman hyvillä välineillä, jotka toimivat koko haastattelun ajan (Hirsjärvi & Hurme 2008, 184). Omassa tutkimuksessani testautin haastattelurunkoa seminaariryhmässäni ennen varsinaisia haastatteluja. Uskon, että korjausten avulla haastattelurungosta tuli hyvä: se toimi kaikissa haastatteluissa ja sain selville asiat, jotka halusinkin selvittää. Lisäksi ensimmäinen haastattelu oli myös

eräänlainen koehaastattelu. Kerroin haastateltavalle haastattelun alussa, että kyseessä on ensimmäinen haastattelu ja myös haastateltava voi ehdottaa muutoksia haastattelurunkoon. Muita varsinaisia testihaastatteluja en tehnyt. Haastatteluiden edetessä tein pieniä muutoksia haastattelurunkoon, mutta se pysyi pääosin samana kaikkien haastattelujen aikana. Kaikilla haastateltavilla oli mahdollisuus ottaa minuun myös myöhemmin yhteyttä, jos heidän mieleensä tulisi vielä jotain tutkimuksen kannalta olennaista. On kuitenkin muistettava, että teemahaastattelu on myös metodina hyvin joustava. Ei ole tarkoituskaan, että kaikilta haastateltavilta kysytään samat kysymykset pilkuntarkasti.

Haastattelutulosten luotettavuutta olisi voinut entisestään parantaa tekemällä useita testihaastatteluja, pitämällä haastattelupäiväkirjaa tai tekemällä useampia haastatteluja samojen ihmisten kanssa. Koska tein ensimmäistä kertaa haastattelututkimuksen, en ehkä haastattelijanakaan ollut paras mahdollinen – joskin kaikki haastattelut menivät mielestäni melko hyvin. Jatkossa on kuitenkin yhä parantamisen varaa. Haastateltavien aikatauluista johtuen joihinkin haastatteluihin meni enemmän aikaa kuin toisiin. On mahdollista, että esimerkiksi 50 minuutin haastattelun aikana ei ehditty käsitellä kaikkia aiheita yhtä syvällisesti kuin puolentoista tunnin haastattelun aikana. Haastateltavat ovat kuitenkin erilaisia: osa haluaa puhua pitkästi ja polveilevasti, toinen esittää asiansa napakasti. Luotan tutkijana siihen, että haastateltavat osaavat kertoa niistä asioista, jotka kokevat tärkeiksi. Silti voi olla mahdollista, että haastateltavat ovat myös itsesensuroineet vastauksia tai vastanneet joihinkin kysymyksiin ”poliittisesti korrekteilla” tavoilla. Tutkijana en voi kuitenkaan loputtomasti vaikuttaa siihen, mitä kukin ihminen päättää haastatteluissa itsestään ja työstään kertoa.

Tutkimukseni luotettavuutta on hankala mitata perinteisillä reliaabeliuden ja validiuden käsitteillä. Reliaabeliudella tarkoitetaan sitä, että tutkimus on toistettavissa ja toistojen tulos on tutkijasta riippumatta sama. Kuten Hirsjärvi ja Hurme (2008) huomauttavat, reliaabeliuden käsite on varsin ongelmallinen mittari tutkimushaastattelujen yhteydessä. Heidän mukaansa ihmisten käyttäytyminen riippuu kontekstista ja siis vaihtelee ajan ja paikan mukaan. Siksi on epätodennäköistä, että kahdella menetelmällä voitaisiin saada täsmälleen sama tulos. Perinteisen reliaabeliuden sijaan Hirsjärvi ja Hurme korostavat tutkimuksen laatua. Silloin tutkimuksen reliaabelius koskettaa heidän mukaansa ennen kaikkea tutkijan toimintaa, ei niinkään tutkimuksen toistettavuutta. Reliaabelius voi siis tarkoittaa sitä, onko kaikki käytettävissä oleva aineisto otettu huomioon, onko tutkija litteroinut aineistonsa johdonmukaisesti ja heijastavatko saadut tulokset haastateltavien ajatusmaailmaa. (Hirsjärvi

& Hurme 2008, 188–189.) Olen omassa tutkimuksessani pyrkinyt toimimaan johdonmukaisesti, eli esimerkiksi litteroinnissa olen noudattanut samoja periaatteita kaikkien haastateltavien kohdalla. Lisäksi Tulokset-luvussa esittelen runsaasti haastateltavien sitaatteja, jotka uskoakseni antavat todenmukaisimman mahdollisen kuvan heidän ajatuksistaan. Toki tutkijana olen myös tulkinnut vastauksia, etsinyt yhtäläisyyksiä eri haastatteluista ja luonut näin oman käsitykseni tutkittavasta aiheesta.

Mitä tulee tutkimuksen validiuteen, olen pyrkinyt tutkimuksessa jo aiemmin mainitsemaani rakennevalidiuteen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 187). Rakennevalidius liittyy siis kysymykseen siitä, koskeeko tutkimus sitä, mitä sen on oletettu koskevan. Tämän tutkimus on mielestäni rakennevalidi, sillä pyrin ja onnistuin haastatteluilla saamaan tietoa Aamulehden kulttuuriosaston viimeaikaisista muutoksista ja niiden vaikutuksista kulttuurijournalismiin. Lisäksi käytin tutkimuksessani hyväkseni niin kutsuttua triangulaatiota. Triangulaatiossa yhdellä menetelmällä saatuja tietoja verrataan muista lähteistä saatuihin tietoihin. Tässä tutkimuksessa vertailin haastatteluideni tuloksia suomalaiseen ja kansainväliseen kulttuurijournalismin tutkimukseen. Tutkimukseni tulokset heijastelevat joiltain osin laajempia muutostrendejä.

Kaiken kaikkiaan tutkimukseni tulokset ovat mielestäni luotettavia. Mitä yleistettävyyteen tulee, puhuisin ennemminkin suuntaviivoista: Aamulehden kulttuuritoimittajien pohdinnat ovat eräänlaisia signaaleja siitä, mitä kulttuurijournalismissa on tapahtunut ja mitä tulevaisuudessa tapahtuu.

6.5 Suuntia jatkotutkimukseen

Kulttuurijournalismin ja journalismin muutokset jatkuvat. Vaikka kriisipuhe ei tarkoittaisikaan todellisuudessa kulttuurijournalismin kuolemaa, on edessä silti haasteita. Kulttuurikenttä, ihmisten kulutustottumukset, välineet ja kertomisen tavat muuttuvat niin huimaa vauhtia, että perinteisellä sanomalehteen painettavalla kulttuurikirjoittamisella voi tulla ahtaat olot. Kuten Jaakkola (2015, 144) kirjoittaa, kulttuuritoimittajien täytyy pohtia, kuinka he kehittävät journalistisia arvojaan ja käytäntöjä sekä sitä, miten kulttuurijournalismi on yleisön silmissä yhä legitiimi tapa kertoa kulttuurista. Kun yleisö on yhä pirstaleisempaa, kulttuurijournalistien täytyy myös keksiä uusia keinoja tavoittaa yleisöä.

Kulttuurijournalismin muuttuessa myös tutkimusta olisi syytä tehdä lisää. Harva suomalainen journalismin tutkija on erikoistunut kulttuurijournalismiin. Maarit Jaakkola on tehnyt pitkää ja syvällistä työtä kulttuurijournalismin eteen, mutta edelleen tutkimus on vahvasti suuriin kaupunkeihin ja etenkin pääkaupunkiseudulle painottunutta. Suomessa on vähintään yhtä monta kulttuuritoimitusta kuin on maakuntalehtiäkin. Pienissä lehdissä tehdään kulttuurijournalismia omalla tavallaan – mutta millaista? Kuinka työskentelee yhden hengen kulttuuritoimitus? Onko kulttuurijournalismissa eroja kun vertaa pääkaupunkiseutua vaikkapa keskisuureen savolaiseen maakuntalehteen? Miten maakuntien kulttuuritoimittajat ajattelevat alansa tulevaisuudesta? Monissa toimituksissa on nimenomaan karsittu kulttuurista säästöpainneiden takia. Kulttuuritoimitukset ovat supistuneet kahden, yhden tai jopa puolen ihmisen tehotyöyksiköiksi. Onkin tärkeä kysymys, puhutaanko kulttuurista tasapuolisesti ympäri Suomea. Voiko olla, että tulevaisuudessa kulttuurijournalismia tehdään ja luetaan vain siellä, jossa liikkuu enemmän rahaa eli pääasiassa suurissa kasvukaupungeissa? Sellainen kehitys olisi huolestuttavaa. Olisikin tärkeä kysyä suomalaisilta kulttuuritoimittajilta, millaisena he näkevät alansa tulevaisuuden. Laaja haastattelu- tai kyselytutkimus olisi paikallaan, jotta kulttuurijournalismin tilanteesta saataisiin entistä parempi kuva ja nimenomaan kulttuuritoimittajien omasta näkökulmasta.

Lisäksi olisi kiinnostavaa seurata esimerkiksi Aamulehden tai jonkin muun kulttuuritoimituksen kehitystä pitkällä aikavälillä. Nyt Aamulehden kulttuuritoimituksissa mietitään, mitä tulevaisuudessa tapahtuu mutta ei oikeastaan tiedetä siitä mitään. Toimituksen vaihteita voisi seurata esimerkiksi muutaman vuoden välein, jolloin hahmottuisi se, miten muutokset tapahtuvat, mitä muutoksia tosiasiassa tapahtuu ja pysyykö kulttuurijournalismi ylipäätään sanomalehden päivittäisillä sivuilla.

Lähteet

Kirjallisuus ja artikkelit:

Alasuutari, Pertti 2001: *Laadullinen tutkimus*. 3. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Arminen, Ilkka 1989: *Juhannustansseista Jumalan teatteriin: suomalainen julkisuus ja kulttuurisodat*. Helsinki: Tutkijaliitto.

Beam, Randal A. 2006: Organizational goals and priorities and the job satisfaction of US journalists. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 83, 169–185

Boczkowski, Pablo J. 2004: *Digitizing the news: innovation in online newspapers*. Cambridge, Mass: MIT Press.

Boczkowski, Pablo J. 2010: *News at Work: imitation in an age of information abundance*. Chicago: University of Chicago Press.

Deuze, Mark 2013: *Media work*. 2. elektroninen painos. Wiley.

Dickinson, Roger; Matthews, Julia & Saltzis, Kostas 2013: Studying journalists in changing times: Understanding news work as socially situated practice. *International Communication Gazette* 75 (1), 3–18.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2001: Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raija (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin*. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Forde, Eamonn 2003: Journalists with a difference: Producing music journalism. Teoksessa: Cottle, Simon (toim.). *Media organization and production*. Lontoo ym.: Sage, 113–130.

Hall, Stuart 1974: Media power: The double bind. *Journal of Communication* 24 (4), 19–26.

Gade, Peter J. 2008: Journalism guardians in a time of great change: newspapers editors' perceived influence in integrated news organizations. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 85 (2), 371–392.

Harries, Gemma & Wahl-Jorgensen, Karin 2007: The Culture of Arts Journalists: Elitists, saviors or manic depressives? *Journalism* 8 (6), 619–639.

Hellman, Heikki & Jaakkola, Maarit 2009: Kulttuuritoimitus uutisopissa. Kulttuurijournalismin muutos Helsingin Sanomissa 1978–2008. *Media ja viestintä* 32, 24–42.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008: *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelunteoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hurri, Merja 1993: *Kulttuuriosasto : symboliset taistelut, sukupolvikonflikti ja sananvapaus viiden pääkaupunkilehden kulttuuritoimituksissa 1945–80*. Lisensiaatintyö. Tampere: Tampereen yliopisto.

Honkonen, Juha & Lankinen, Jussi 2012: *Huonoja uutisia*. Helsinki: Into Kustannus.

Hujanen, Jaana 2011: ”Johtosuhteet on tehty hirveen selkeeks.” Toimituksellisen johtamisen ja autonomian liikkeitä. *Media ja viestintä* 34, 22–30.

Jaakkola, Maarit 2010: *Kulttuurispecialistista kulttuurigeneralistiksi: kulttuurijournalistisen professionalismin muutos, esimerkkinä Helsingin Sanomien kulttuuriosaston muutos*. Lisensiaatintyö. Tampere: Tampereen yliopisto.

Jaakkola, Maarit 2012: Promoting Aesthetic Tourism. Transgressions between Generalist and Specialist Subfields in Cultural Journalism. *Journalism Practice* 6 (4), 482–496.

Jaakkola, Maarit 2015: *The contested autonomy of arts and journalism: Change and continuity in the dual professionalism of cultural journalism*. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö.

Jyrkiäinen, Jyrki 2008: *Journalistit muuttuvassa mediassa*. Tampere: Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos.

Kantola, Anu (toim.) 2011: *Hetken hallitsijat: julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Kehälinna, Heikki & Melin, Harri 1988: *Tuntemattomat toimittajat : tutkimus Suomen sanomalehtimiesten liiton jäsenistä*. Helsinki: Suomen Sanomalehtimiesten liitto.

Koljonen, Kari 2013: *Kriisi journalismissa. Kansakunnan katastrofit ja muuttuva professio*. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö.

Reunanen, Esa & Koljonen, Kari 2014: *Toimittajan sanansijat*. Tampere: Tampere University Press.

Kolari, Erja 2009: Toimittajasta tuottajaksi. Sanomalehden toimitustyö muutoksessa. Teoksessa: Väliverronen, Esa (toim.) *Journalismi murroksessa*, 150–167. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Koski, Kimmo 2008: *Aamulehden lehti uudistus: Sanomalehden uudistusprosessin syitä, suuntia ja seurauksia*. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos.

Kristensen, Nete Nørgaard & From, Unni 2012: Lifestyle journalism. *Journalism Practise*. 6 (1), 26–41.

Kristensen, Nete Nørgaard & From, Unni 2015: Cultural Journalism and Cultural Critique in a changing

Media Landscape. *Journalism Practice*, 9 (6), 760–772

Kunelius, Risto 2003: *Viestinnän vallassa*. 5.–6. painos. Helsinki: WSOY.

Kunelius, Risto & Ruusunoksa, Laura 2008: Mapping professional imagination: on the potential of professional culture in the newspapers of the future. *Journalism Studies*. 9 (5), 662–678.

Lehtola, Erkki 1997: *Missä on lehdistön paikat: kirjoituksia sanoista ja maailmoista*. Porvoo ym.: WSOY.

Leino-Kaukiainen, Pirkko 1989: Seminaariluento. 11.–13.8.1998 Lehdistö ja kirjallisuus -seminaari. Teoksessa: Kurkirinne, Pauli (toim.) *Lehdistö ja kirjallisuus*, 19–25. Kuopio: Kuopion kaupunginhallitus.

Leppäjärvi, Anne 2003: *Kalapaperista huikeaan analyysiin. Kritiikin asema suomalaisella teatterin kentällä vuonna 2002*. Teatterin ja draaman tutkimuksen pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto. Taideaineiden laitos.

Luostarinen, Heikki & Raittila, Pentti (toim.) 2014: *Journalistin vapaus*. Tampere: Vastapaino.

Melin, Harri & Nikula, Jouko 1993: *Journalistit epävarmuuden ajassa*. Helsinki: Suomen Journalistiliitto.

Mäkinen, Maarit & Reunanen, Esa 2014: Broadsheetista tabloidiin: taustaa ja kokemuksia. Teoksessa: Reunanen, Esa (toim.) *Pienempään kuosiin. Helsingin Sanomien ja Satakunnan Kansan tabloid uudistus sisällön, tekijöiden, lukijoiden ja ilmoittajien näkökulmasta*, 6–11. Tampere: COMET – Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskuksen julkaisu.

Mäkipörhölä, Maiju 2015: *Kuvataideasiantuntijoista kulttuurivälittäjiksi. Sanomalehtien avustajina toimivien kuvataidekriitikoiden asiantuntijuus ja rooli kahden kentän välillä*. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö.

Nikunen, Kaarina 2011: *Enemmän vähemmällä. Laman ja teknologisen murroksen vaikutukset suomalaisissa toimituksissa 2009–2010*. Tampere: Kopio Niini.

Nikunen, Kaarina 2014: Losing my profession: Age, experience and expertise in the changing news room. *Journalism* 15 (7), 868–888.

Paunonen, Reetta 2013: *Asiantuntija ansassa. Vanhemman toimittajasukupolven ammatilliset arvot ja asema toimitustyön muutosten puristuksessa*. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö.

Pietilä, Antti-Pekka 2007: *Uutisista viihdettä, viihteestä uutisia. Median muodonmuutos*. Helsinki : Art House.

Pietilä, Jyrki 2011: *Elämästä ihmiselle. 130-vuotiaan Aamulehden historia*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Pohls, Marita 1989: *Herää Suomi: suomalaisuusliikkeen historia*. Kuopio: Kustannuskiila.

Pulkkinen, Hannu 2008: *Uutisten arkkitehtuuri. Sanomalehden ulkoasun rakenteiden järjestys ja jousto*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Reunanen, Esa (toim.) 2013: *Pienempään kuosiin. Helsingin Sanomien ja Satakunnan Kansan tabloid-uudistus sisällön, tekijöiden, lukijoiden ja ilmoittajien näkökulmasta*. Tampere: Tampereen yliopisto. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö.

Saari, Heikki 2013: Toimituksesta tuli tehdas. *Journalismikritiikin vuosikirja 2013*, 52–57. Tampere: Tammerprint.

Salonen, Aino 2013: *Mistä on hyvät kulttuurisivut tehty? Laatu kulttuuriosastojen esimiesten kokemana*. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö.

Schein, E.H. 2010: *Organizational culture and leadership*. 4. painos. San Francisco: Jossey-Bass.

Taiminen, Kimmo; Luoma-aho, Veera & Tolvanen, Kristiina 2015: The transparent communicative organization and new hybrid forms of content. *Public Relations Review* 41, 734–743.

Vehkoo, Johanna 2011: *Painokoneet seis! Kertomuksia uuden journalismin ajasta*. Helsinki: Teos.

Verboord, Marc & Janssen, Susanne 2015: Arts Journalism And Its Packaging In France, Germany, The Netherlands And The United States, 1955–2005. *Journalism Practice* 9 (6), 829–852.

Väliverronen, Esa 2009: Journalismi kriisissä? Teoksessa: Väliverronen, Esa (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Muut lähteet:

Apunen, Matti 2009: Kulttuurijournalismin muistolle. Aamulehti 22.3.2009, A2.

Argillander, Timo & Muikku, Jari 2013: Markkinointiviestintä murroksessa. Muutostekijät ja niiden vaikutukset suomalaiselle mediakentälle. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja. https://www.lvm.fi/docs/fi/2497123_DLFE-22631.pdf Viitattu 1.3.2015.

Herlin, Niklas 2009: Kulttuuri vajoaa. 2.3.2009. Luettavissa Herlinin blogista <http://niklasherlin.puheenvuoro.uusisuomi.fi/42629-kulttuuri-vajoaa>. Viitattu 2.3.2015

Hirvonen, Antti 2012: Mitä on kuratointi? Journalismin uusia muotoja. Slideshare-esitys <http://www.slideshare.net/anttijohanneshirvonen/mita-on-kuratointi>. Viitattu 5.4.2016.

Kastemaa, Heikki 2009: Kun advokaatista tuli kulttuurin riesa 5.4.2009. Luettavissa Kastemaan blogissa <http://kulttuurinavigaattori.blogspot.fi/2009/04/kun-advokaatista-tuli-kulttuurin-riesa.html>.

Viitattu 1.3.2015.

Koskinen, Matti 2016: Talvivaara-jännäriässä on totta toinen puoli. Helsingin Sanomat 22.1.2016. Luettavissa HS:n nettisivuilla <http://www.hs.fi/arviot/elokuva/a1453350512059>. Viitattu 5.4.2016.

Kantokorpi, Otso 2013: Juttujen kierrätyksestä 22.3.2014. Luettavissa Kantokorven blogissa http://alastonkriitikko.blogspot.fi/2013_03_01_archive.html. Viitattu 6.12.2014.

Olander, Ilkka 2012: Löydö, suodata, jalosta – Kuratointi ja sosiaalinen tiedonhaku. Luettavissa <http://sometek.fi/loyda-suodata-jalosta-kuratointi-ja-sosiaalinen-tiedonhaku/>. Viitattu 5.4.2016.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka Anna 2006: KvaliMOT - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkojulkaisu]. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, Tampere. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>. Viitattu 6.12.2014.

Saari, Anni 2013: Kulttuurijournalismi kriisin varjoissa. Suomen Kulttuurirahaston vuosikertomus 2012–2013, 16–17. Luettavissa http://skr.fi/vuosikertomus/skr_vuosikertomus_2013/skr_vuosikertomus_2013/#1/z. Viitattu 2.5.2016.

Saarikoski, Saska 2012: Brands, Stars and Regular Hacks – a changing relationship between news institutions and journalists. Reuters Institute for the Study of Journalism. Luettavissa <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/Brands,%20Stars%20and%20Regular%20Hacks%20%E2%80%93%20a%20changing%20relationship%20between%20news%20institutions%20and%20journalists.pdf>. Viitattu 3.5.2016.

Sivistyssanakirja: paradigma. Luettavissa <http://www.suomisanakirja.fi/paradigma>. Viitattu 27.4.2016.

Vehkoo, Johanna 2013: Kulttuuritoimittaja: mene nettiin, löydä lukija! 10.4.2013. Luettavissa Vehkoon blogissa <https://vehkoo.wordpress.com/2013/04/10/kulttuuritoimittaja-mene-nettiin-loyda-lukija/>. Viitattu 2.5.2016.

Virtuaalinen Iso Suomen Kielioppi 2008: Mitä taivutus on? Taivutusmuoto, -tunnus ja -paradigma, § 53. Luettavissa <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=53>. Viitattu 11.5.2016.

Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko

Perustiedot

Nimi

Ikä

Koulutustausta

Kuinka kauan olet tehnyt toimittajan työtä?

Kuinka kauan tästä ajasta olet työskennellyt kulttuuritoimittajana?

Koulutustausta

Milloin aloitit Aamulehdessä? Milloin aloitit Aamulehden kulttuuriosastolla?

Luettele tärkeimmät työtehtäväsi.

1. YLEINEN MUUTOS

1.1. Muutoksen kuvailu yleisellä tasolla

- Kuvaile suurimpia muutoksia, joita kulttuuriosastolla on tapahtunut viime vuosina ja jotka ovat vaikuttaneet työhösi.
- Millä tavalla muutokset ovat konkreettisesti vaikuttaneet työhösi?
- Miten arvioit muutoksia? Hyvät ja huonot puolet?
- Oletko päässyt vaikuttamaan näihin muutoksiin vai tuleeeko muutoksen ylhäältäpäin annettuna?
- Mitä luulet, mihin suuntaan mennään seuraavaksi? Mitä teillä tehdään, jotta pitäisitte kulttuurijournalismin elävänä ja kiinnostavana?
- Oletko päässyt vaikuttamaan muutoksiin?

1.2. Muutos yksityiskohtaisemmalla tasolla

- Väitetään, että tiimityön ja päälliköiden roolin korostaminen ovat kaventaneet toimittajien autonomisuutta. Pitääkö väite mielestäsi paikkansa? Miksi, miksi ei?
- Miten sosiaalinen media ja digitaalisuus otetaan osastollanne huomioon? Ovatko esimerkiksi blogit otettu huomioon?

2. YHTEISTYÖ JA ORGANISAATIO

- Kuvaile suurimpia muutoksia, joita työyhteisössä on tapahtunut.
- Miten kulttuuritoimitusta johdetaan? Onko johtamisessa tapahtunut muutoksia? Arvioi näitä muutoksia.
- Onko työ muuttunut raskaammaksi uudistusten myötä?
- Mitä yhteistyö on tuonut tullessaan? Miten Aamulehden kulttuuriosastolla tehdään yhteistyötä muiden lehtien ja muiden osastojen kanssa?
- Millainen on kulttuuriosaston asema verrattuna muuhun uutisorganisaation?
- Miten kehittäisit osastoasi?

3. KULTTUURITOIMITTAJAN TYÖ JA ARVOT

3.1. Arvot ja taidot

- Ovatko sun arvot kulttuuritoimittajana muuttuneet mitenkään vuosien saatossa, jos vertaat tämänhetkisiä ajatuksiasi siihen, mitä ne olivat kun aloitit työskentelyn?
- Mihin kulttuurijournalismia tarvitaan?
- Ovat vaatimukset kulttuuritoimittajan taidoista muuttuneet? Mihin suuntaan journalistiset arvot yleisesti mielestäsi muuttuneet?
- Millaisia taitoja tarvitset työssäsi? Miten kehität niitä? Miten taitosi ovat muuttuneet työssäsi?

3.2. Verkostot ja yleisö

- Kuvaile sitä yleisöä, kenelle koet kirjoittavasi. Onko se on muuttunut viime aikoina? Ketä kulttuurijournalismi kiinnostaa?
- Kuvaile, millaisia verkostoja tarvitset työssäsi? Miten olet luonut verkostosi? Ovatko työssäsi tarvitsemat verkostot mielestäsi muuttuneet viime vuosina?

4. SISÄLTÖ JA NIIDEN TEKEMINEN

4.1. Kriisi

- Viime vuosina on puhuttu paljon kulttuurijournalismin kriisistä. Mm. Matti Apunen, Niklas Herlin & Otso Kantokorpi ovat kirjoittaneet kulttuurijournalismin kurjistumisesta. Mitä mieltä olet tällaisesta keskustelusta?
- Miten kulttuurisivut ovat muuttuneet viime vuosien aikana?
- Onko jokin tietty juttutyyppejä vähentynyt/lisääntynyt viime vuosina?
- Millä tavalla muutokset ovat vaikuttaneet julkaistaviin juttuihin, esim. pituuteen tai juttutyyppeihin?
- Haluaisitko kehittää/lisätä joitain juttutyyppejä? Miten parantaisit kulttuurisivujanne?
- Näkyvätkö edellä pohditut kulttuurijournalistiset arvot mielestäsi sisällöissä? Miksi, miksi ei? Miten arvioisit sisältöjä arvojen pohjalta?

4.2. Juttujen toteutus

- Kuvaile, millä tavalla juttuja suunnitellaan. Miten juttuja ideoidaan?
- Onko suunnittelussa ja ideoinnissa tapahtunut muutoksia? Miten arvioisit näitä muutoksia: hyvät ja huonot puolet?
- Mitä osa-alueita juttuprosessin teossa haluaisit kehittää?
- Väitetään, että editoinnin merkitys on kasvanut viime vuosina. Mitä mieltä olet tästä väitteestä?

5. TULEVAISUUS

Uskotko, että kulttuurijournalismi muuttuu vielä tulevaisuudessa? Miten?
Lopuksi: Vapaa sana. Onko mielessäsi jotain aiheeseen liittyvää, jonka koet tärkeäksi?

Liite 2: Haastattelujen koodausrunko Atlas-ohjelmalla

Merkitsin seuraavilla koodeilla litteroidun haastatteluaineistoni kaikki vastaukset. Alakoodit muodostavat niin sanotut koodiperheet (neljä perhettä), joista johdin tutkimuksen tulokset.

1. Kulttuuritoimittajan työ

- a. Arvot
- b. Itsenäisyys
- c. Kulttuuritoimittajan identiteetti
- d. Taidot
- e. Vaatimukset
- f. Verkostot

2. Organisaatio

- a. Johtaminen
- b. Juttujen suunnittelu
- c. Itsenäisyys
- d. Kulttuuritoimituksen asema

3. Sisällöt

- a. Kriitikki
- b. Tabloidiuudistus
- c. Juttujen suunnittelu
- d. Sisällöt yleisesti

4. Media-alan kokonaistilanne

- a. Digitaalisuus ja siihen vastaaminen
- b. Median murros
- c. Yhteistyö

Liite 3: Haastateltavat

Erik Ahonen

Matti Kuusela

Pekka Kymäläinen

Markus Määttänen

Nina Lehtinen

Simopekka Virkkula

Anne Välinoro